EDMVNDI HOLLYNGI,

EBORACENI ANGLI, DOCTORIS MEDICI, ET PROFESSORIS INgolstadiani:

MEDICAMENTORVM OECONOMIA NOVA, SEV;

quod idem est, noua Medicamentorum in classes, sedes, atque familias, distribuendorum ratio:

1 6 1 5.

Cum licentia & facultate Superiorum.

INGOLSTADII,

Typis Ederianis, per Elisabetham Angermariam, viduam.

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. MAXIMILIANO,

Comiti Palatino Rheni, vtriusque Bauariæ Duci, &c. Domino suo Clementissimo.

Qui suas alteri lucubrationes nuncupant (Serenissime Princeps) id faciunt, aut, vt ab illo, cui nuncupant, labor ipsorum, studium, industria probetur, aut, vt pro beneficiis acceptis illi se gratos ostendant, aut, vt obseruantiam illi suã declarent, aut, vt ipsius vel benignitatem promereantur & experiantur, vel fauorem ac gratiam consequantur &

conseruent, aut, vt præfixum illius nomen, maiorem operi splendorem & authoritatem conciliet, aut, vt à calumniis ipsius patrocinio muniantur. Vt autem Serenitati vestræ libellum hunc ego meum nuncupem, hæc me simul omnia vehementer impulerunt. Etenim ab illo res meas maximè probari cupio, cuius prudentiam omnes non agnoscunt tantùm & profitétur, verùm mirum etiam in modum suspiciunt & admirantur. Illi, si non quanta debetur, referre, quantam tamen maximam animus capere potest, gratiam habere conor, à quo maximis semper sum affectus beneficiis. Illum ego potissimùm ac plurimùm obseruare, colere, venerarique contendo, à quo tanquam propitio quopiam numine vitæ meæ ratio tota dependet & incolumitas. Illius ego benignitate foueri studeo, qui, cùm natura sit Princeps, ad diuinam perfectionem, sua beneficentia, proximè videtur accedere. Illius ego fauore frui desi dero

sidero,qui cũ summè sit potens, ita placabilis est & pacatus, vt odio sit illi crudelitas, amori verò pietas & clementia. Illius ego præfixum huic opellæ nomen opto, qui propterea plus est allaturus ei splendoris, quod ipsius eminentissimo fulgore veluti solis cuiusdam radiis, tota respublica Christiana collustretur. Illius ego denique patrocinium imploro, cuius ea vis est & virtus, vt valeat & velit ab omni tam calumnia quàm calamitate suos defendere. Est autem haud alius ille, quàm vestra Serenitas, cui cum istis adductus rationibus, libellulum hunc nuncupem, tum eam supplex oro, ne, vel laborem hunc meum, & exilem hanc gratitudinis erga Serenitatem suam ac obseruantiæ meæ testificationem aspernetur, vel sua benignitate, clementia, gratia, authoritate protectióneque me patiatur vnquam destitui. Deus Opt. Max. Serenitatem vestram, Ecclesiæ Catholicæ, Patriæ scholæque

suæ, mihi, quam diutissimè saluam seruet & incolumem. Datum Ingolstadij, Anno 1610.

Serenitati vestræ

Aeternum deuotus

EDMVNDVS HOLLYNGVS Anglus.

AD

AD MAGNIFICVM, NOBILEM, ATQVE CLARISSIMVM VIRVM, DOMINVM THOMAM MERMANNVM A SCHOENPERG, IN Auffnouen, Serenissimorum Bauariæ Ducum Archiatrum, Comitem Palatinum Cæsareum, &c. Dominum Patronum meum semper obseruandissimum.

SOLENT *ij (Magnifice Domine) qui libros curant edendos, à lectore beneuolo, fusa prius & accurata quapiam oratione (præfationem illi vocant) inanem venari gratiam, quam ad rem ab ipsis institutam accedant. Ego verò cum iam quid noui sim molitus, tum huic etiam antiquæ consuetudini, nouo quodam modo facere conabor satis, & propterea, pro lectore, quem alij neminem nominant, omnem intelligunt, te solum elicio, nominoq́; cui, non*

tam emendicandæ falsæ gratiæ causa, quàm vt consilij facti'q; mei rationes exponam, præfari velim. Et enim inprimis, tu cādidus verborum interpres, censor sententiarum incorruptus, æstimator ac iudex rerum æquissimus, mihique proinde sic solus instar omnium, vt cum sciam, quod abs te iudicatum vident alij, ratum id omnes habituros, ac suum iudicium adhibere desituros; alterius cuiusquam censuram quàm tuam non pertimescam; deinde nemo iam ab ānis plurimis, vel res meas, vitæ rationes, ac mentis agitationes, magis ac melius perspectas habet ac cognitas, vel me toties ad scribendum est adhortatus, quàm Magnificentia tua. Neque verò toties admonitus à Magnif. tua tamdiu distulissem plurimarum ad medicinam spectantium commentationum, editionem, imò dudum totam forsan artem medicam, si non fusè, compendio saltem aliquo breuiter tradidissem, nisi duplex quotidie docendi mihi necessitas incumberet, quæ me cogitantem ac conantem semper aliquid, aliò continuè vocat, & lectionibus quotidianis me totum ita mancipat, vt

vix

vix ſcalpendis, (vt vulgo dici ſolet) auribus otium mihi permittatur. Es demum tu ſolus, cui poſt Deum ter Opt. Max. & Sereniſſimos Bauariæ Duces Dominos meos clementiſſimos, omnia debeo Seruitiorum & officiorum genera. Quare percipe quæſo tandem quæ ſit inſtituti mei ratio. Cum in tres Medicinæ partes ſecetur, quarũ vna, ſuo complexu continet ac coërcet vna res naturales, alia, res nõ naturales, tertia, res eas, quæ ſunt (veluti loquuntur Medici) præter naturam: tum, poſtquam aliâs, ex prioribus duabus aliquid ſelegerim, quod ſubciſiuis horis tractarem, ex rebus quidem naturalibus, ventriculi coctionem, quam chyloſim vocamus, ex rebus verò non naturalibus, ſalubrem ſtudioſorum victum, volui pariter in rebus quæ ſunt præter naturam idem præſtare. Quod autem, ex omnibus quæ quoquo modo ſpectãt ad res præter naturam, hoc argumenti genus pertractandum ſuſceperim, fuit id equidem in cauſa, quòd per annos aliquot & viginti poſitos in publico docendi munere, nihil (vt ingenuè fatear) perſenſerim æquè torquere, vel inge-

nium meum, quàm explicare, vel auditorum animos, quàm intelligere vulgatam medicamẽtorum per facultates distributionẽ, quodq; cõtinuè viderim difficultatem vnam ex alia sic exeuntem, vt nullus esset vel auditoribus ambigẽdi, vel mihi, dubitationes ex ipsorum animis eximendi finis. Hinc factum, vt hanc illis tandem tractationẽ sim pollicitus, in qua quamuis generalis à Galeno traditus Medicamentorum per facultates dispescendorum modus non obseruaretur, multa tamen quæ circa particulares ipsorum differentias ab eo dicta sunt obscurius, & scitu sunt apprimè necessaria, sic dilucidarentur, vt illi non tam in vno contraxisse, quã in multis lucem attulisse videri possim: Id vt tibi videatur percupio, planeq; profiteor, non alium fuisse meum, qui Galenum nimis religiosè (ne dicam superstitiosè) colit, animũ. Ad hanc rem sum vsus non tã cõiecturis propriis, quã firmissimis rationũ momentis, & aliorum testimoniis, ne singulariter sapere sentireq; me quispiam suspicaretur, atque ne quis existimare posset ex alienis me lucubrationibus, suppresso cuiuspiam nomine

mine

mine, velle mihi laudem comparare, cuiusque nomen, & ipsius ipsissima verba quàm potui fideliter adscripsi, nullius famam lædens, nec vlli calumniam aut contumeliam inferens. Quid plura? prodesse cunctis, obesse nemini, Dei gloriam, & vtilitatem publicam, neglectis propriis vitæ meæ commodis, quærere, nec hactenus destiti, nec imposterum (Deo dante) quamdiu vita suppetit, desistã: sed si laborem hunc meum intelligam haud ingratum, enitar modis omnibus, vt, post erutum in singulis his medicinæ partibus aliquid, ad vniuersam tandem medicinam enucleandam paulatim accedam. Interea (vir amplissime) tuæ mihi benignitatis auram ne deneges, sed clementer & amanter, solito clientulum me tuum fauore prosequi complectiq́; digneris, tibique de me pollicearis omnem erga te tuosq́; vicissim animi propensionem, demissionem obseruantiam & gratitudinem. Vale. Datum Ingolstadij.

Magn. Nobil. atq; Cl. D. V. Cliens humill.

EDMVNDVS HOLLYNGVS
Anglus.

DE

DE MEDICAMENTORVM COGNOSCENDORVM, ET IN ORdines dispescendorum vtilitate necessitateque.

CAPVT PRIMVM.

QVemadmodum Medicos olim pro diis habitos, & diuinis honoribus affectos fuisse, legimus, non aliam ob caussam, quàm quòd miseris & afflictis ægris, subitam & insperatam salutem (doloribus immanissimis ac cruciatibus sedatis, vulneribus ac vlceribus contumacissimis persanatis, morbis omnibus periculi perniciei que plenissimis profligatis, & hominibus animam velut agentibus, quos vulgus pro mortuis habebat

bebat à morte vindicatis, attulerint: ita non immeritò medicamenta, quibus ista Medici pręstiterunt, auxiliares deorum manus, prout etiam ab Herophylo Praxagoræ discipulo vocari solita sunt, veteres existimabant. Sunt autem propria Medicorum instrumenta, sine quibus haud aliter quàm hominem, animalium sapientissimum, sine manibus, pace belloque minus idoneum esse, 1. de partium vsu Galenus pronuntiat, medicum mancum, hoc est, tum sibi, tum aliis inutilem Hyppocrates affirmat, lib. de decenti ornatu ℘. 7. sub finem: Quam sanè diuini senis sententiam, vel vnicum illud cõfirmat, quòd, quamuis Medicus sit in aliis omnibus Medicinæ partibus versatissimus, Medicamentis tamen instructus haud fuerit, nec sibi laudem ac lucrum comparare, nec aliis sanitatem, suauissimum vitæ condimentum, vel acceptam à natura conseruare, vel aduerso casu quopiam ereptam, reddere possit ac restituere.

tuere. Neque verò, quantumuis corporis, ac partium ipsius omnium constitutionem & constructionem, integram à corrupta, firmam ab infirma commodè distinguat, aut morbi sedem inueuiget sedulus, & inueniat, aut causarum signorum ac symptomatum seriē perfectè calleat, aut quid agendum cum ægro sit, cognoscat, aut hæc simul omnia sciat, præclari quicquam efficiet, nisi muneri suo facere satis, hoc est, morbis humani corporis, (quod citra Medicamentorum periciam fieri nequit) mederi, tum velit, tum valeat. Immò sunt quidem multi qui non dissimili ratione ducti planè putant, aliisque persuadere conantur hanc, vnam rem quæ laborantibus (vt ait ad Thrasybulum quadragesimo septimo capite Galenus) opitulatur, tam esse Medicorum propriam, vt eos in esse suo vel sola constituat, & ab aliis hominibus quibuscumque, manifesto quasi discrimine, separet ac secernat. Etenim habent (in-

(inquiunt) cæteræ Medicinæ partes ferè ſingulæ, neſcio quid cum aliis ſcientiis ac artibus commune, nec vel in earum vlla, vel in alia re quauis medendi ratio, (quam propriè Medicinam appellare conſueuimus, & à qua Medico nomen eſt impoſitum, Galeno teſte, ſecundo de ſan: tuenda octauo) quàm in auxiliorum quantitate, qualitate, vtendi modo, & temporis occaſione, (prout idem ad Glauconem, primo, diſertiſſimè declarat) , conſiſtere videtur. Et ire certè vix poterit quis inficias, quin & vera, quodammodo ſint iſthæc, & ſit proinde Medico maximè neceſſaria Medicamentorum cognitio. Verùm cum ea duplex exiſtat, vna, quæ figuram tantùm & ſpeciem ipſorum externam conſiderat & cognoſcit, alia, quæ conditiones in illis ad agendum requiſitas vnà perquirit etiam & percipit: tum, de poſteriori, quæ dicta ſunt intelligi debent, non de priori, quandoquidē is, quem in iſta nonnunquàm ex

plebe

conseruent, aut, vt præfixum illius nomen, maiorem operi splendorem & authoritatem concilict, aut, vt à calumniis ipsius patrocinio muniantur. Vt autem Serenitati vestræ libellum hunc ego meum nuncupem, hæc me simul omnia vehementer impulerunt. Etenim ab illo res meas maximè probari cupio; cuius prudentiam omnes non agnoscunt tantùm & profitétur, verùm mirum etiam in modum suspiciunt & admirantur. Illi, si non quanta debetur, referre, quantam tamen maximam animus capere potest, gratiam habere conor, à quo maximis semper sum affectus beneficiis. Illum ego potissimùm ac plurimùm obseruare, colere, venerarique contendo, à quo tanquam propitio quopiam numine vitæ meæ ratio tota dependet & incolumitas. Illius ego benignitate foueri studeo, qui, cùm natura sit Princeps, ad diuinam perfectionem, sua beneficentia, proximè videtur accedere. Illius ego fauore frui desi dero

ſidero,qui cũ ſummè ſit potens, ita placabilis eſt & pacatus, vt odio ſit illi crudelitas, amori verò pietas & clementia. Illius ego præfixum huic opellæ nomen opto, qui propterea plus eſt allaturus ei ſplendoris, quod ipſius eminentiſſimo fulgore veluti ſolis cuiuſdam radiis, tota reſpublica Chriſtiana colluſtretur. Illius ego denique patrocinium imploro, cuius ea vis eſt & virtus, vt valeat & velit ab omni tam calumnia quàm calamitate ſuos defendere. Eſt autem haud alius ille, quàm veſtra Serenitas, cui cum iſtis adductus rationibus, libellulum hunc nuncupem, tum eam ſupplex oro, ne, vel laborem hunc meum, & exilem hanc gratitudinis erga Serenitatem ſuam ac obſeruantiæ meæ teſtificationem aſpernetur, vel ſua benignitate, clementia, gratia, authoritate protectioneque me patiatur vnquam deſtitui. Deus Opt. Max. Serenitatem veſtram, Eccleſiæ Catholicæ, Patriæ ſcholæque

suæ, mihi, quam diutissimè saluam seruet & incolumem. Datum Ingolstadij, Anno 1610.

Serenitati vestræ

Aeternum deuotus

EDMVNDVS HOLLYNGVS Anglus.

AD

AD MAGNIFICVM, NOBILEM, ATQVE CLARISSIMVM VIRVM, DOMINVM THOMAM MERMANNVM A SCHOENPERG, IN Auffnouen, Sereniſſimorum Bauariæ Ducum Archiatrum, Comitem Palatinum Cæſareum, &c. Dominum Patronum meum ſemper obſeruandiſſimum.

SOLENT ij (*Magnifice Domine*) *qui libros curant edendos, à lectore beneuolo, fuſa prius & accurata quapiam oratione (præfationem illi vocant) inanem venari gratiam, quam ad rem ab ipſis inſtitutam accedant. Ego verò cum iam quid noui ſim molitus, tum huic etiam antiquæ conſuetudini, nouo quodam modo facere conabor ſatis, & propterea, pro lectore, quem alij neminem nominant, omnem intelligunt, te ſolum elicio, nominoq́; cui, non*

tam emendicandæ falsæ gratiæ causa, quàm vt consilij facti q; mei rationes exponam, præfari velim. Et enim inprimis, tu cãdidus verborum interpres, censor sententiarum incorruptus, æstimator ac iudex rerum æquissimus, mihique proinde sic solus instar omnium, vt cum sciam, quod abs te iudicatum vident alij, ratum id omnes habituros, ac suum iudicium adhibere desituros; alterius cuiusquam censuram quàm tuam non pertimescam, deinde nemo iam ab ãnis plurimis, vel res meas, vitæ rationes, ac mentis agitationes, magis ac melius perspectas habet ac cognitas, vel me toties ad scribendum est adhortatus, quàm Magnificentia tua. Neque verò toties admonitus à Magnif. tua tamdiu distulissem plurimarum ad medicinam spectantium commentationum, editionem, imò dudum totam forsan artem medicam, si non fusè, compendio saltem aliquo breuiter tradidissem, nisi duplex quotidie docendi mihi necessitas incumberet, quæ me cogitantem ac conantem semper aliquid, aliò continuè vocat, & lectionibus quotidianis me totum ita mancipat, vt

vix

vix ſcalpendis, (vt vulgo dici ſolet) auribus otium mihi permittatur. Es demum tu ſolus, cui poſt Deum ter Opt. Max. & Sereniſſimos Bauariæ Duces Dominos meos clementiſſimos, omnia debeo Seruitiorum & officiorum genera. Quare percipe quæſo tandem quæ ſit inſtituti mei ratio. Cum in tres Medicinæ partes ſecetur, quarũ vna, ſuo complexu continet ac coërcet vna res naturales, alia, res nõ naturales, tertia, res eas, quæ ſunt (veluti loquuntur Medici) præter naturam: tum, poſtquam aliâs, ex prioribus duabus aliquid ſelegerim, quod ſubciſiuis horis tractarem, ex rebus quidem naturalibus, ventriculi coctionem, quam chyloſim vocamus, ex rebus verò non naturalibus, ſalubrem ſtudioſorum victum, volui pariter in rebus quæ ſunt præter naturam idem præſtare. Quod autem, ex omnibus quæ quoquo modo ſpectãt ad res præter naturam, hoc argumenti genus pertractandum ſuſceperim, fuit id equidem in cauſa, quòd per annos aliquot & viginti poſitos in publico docendi munere, nihil (vt ingenuè fatear) perſenſerim æquè torquere, vel inge-

A 5 nium

nium meum, quàm explicare, vel auditorum animos, quàm intelligere vulgatam medicamẽtorum per facultates distributionẽ, quodq; cõtinuè viderim difficultatem vnam ex alia sic exeuntem, vt nullus esset vel auditoribus ambigẽdi, vel mihi, dubitationes ex ipsorum animis eximendi finis. Hinc factum, vt hanc illis tandem tractationẽ sim pollicitus, in qua quamuis generalis à Galeno traditus Medicamentorum per facultates dispescendorum modus non obseruaretur, multa tamen quæ circa particulares ipsorum differentias ab eo dicta sunt obscurius, & scitu sunt apprimè necessaria, sic dilucidarentur, vt illi non tam in vno contraxisse, quã in multis lucem attulisse videri possim: Id vt tibi videatur percupio, planeq; profiteor, non alium fuisse meum, qui Galenum nimis religiosè (ne dicam superstitiosè) colit, animũ. Ad hanc rem sum vsus non tã cõiecturis propriis, quã firmissimis rationũ momentis, & aliorum testimoniis, ne singulariter sapere sentireq; me quispiam suspicaretur, atque ne quis existimare posset ex alienis me lucubrationibus, suppresso cuiuspiam nomine

mine

mine, velle mihi laudem comparare, cuiusque nomen, & ipsius ipsissima verba quàm potui fideliter adscripsi, nullius famam lædens, nec vlli calumniam aut contumeliam inferens. Quid plura? prodesse cunctis, obesse nemini, Dei gloriam, & vtilitatem publicam, neglectis propriis vitæ meæ commodis, quærere, nec hactenus destiti, nec imposterum (Deo dante) quamdiu vita suppetit, desistā: sed si laborem hunc meum intelligam haud ingratum, enitar modis omnibus, vt, post erutum in singulis his medicinæ partibus aliquid, ad vniuersam tandem medicinam enucleandam paulatim accedam. Interea (vir amplissime) tua mihi benignitatis auram ne deneges, sed clementer & amanter, solitò clientulum me tuum fauore prosequi complectiq́; digneris, tibique de me pollicearis omnem ergo te tuosq́; vicissim animi propensionem, demissionem obseruantiam & gratitudinem. Vale. Datum Ingolstadij.

Magn. Nobil. atq; Cl. D. V. Cliens humill.

EDMVNDVS HOLLYNGVS
Anglus.

DE

DE MEDICAMENTORVM COGNOSCENDORVM, ET IN ORDINES DISPESCENDORUM VTILITATE NECESSITATEQUE.

CAPVT PRIMVM.

QVemadmodum Medicos olim pro diis habitos, & diuinis honoribus affectos fuisse, legimus, non aliam ob causam, quàm quòd miseris & afflictis ægris, subitam & insperatam salutem (doloribus immanissimis ac cruciatibus sedatis, vulneribus ac vlceribus contumacissimis persanatis, morbis omnibus periculi perniciei que plenissimis profligatis, & hominibus animam velut agentibus, quos vulgus pro mortuis habebat

bebat à morte vindicatis, attulerint: ita non immeritò medicamenta, quibus ista Medici præstiterunt, auxiliares deorum manus, prout etiam ab Herophylo Praxagoræ discipulo vocari solita sunt, veteres existimabant. Sunt autem propria Medicorum instrumenta, sine quibus haud aliter quàm hominem, animalium sapientissimum, sine manibus, pace belloque minus idoneum esse, 1. de partium vsu Galenus pronuntiat, medicum mancum, hoc est, tum sibi, tum aliis inutilem Hyppocrates affirmat, lib. de decenti ornatu §. 7. sub finem: Quam sanè diuini senis sententiam, vel vnicum illud cõfirmat, quòd, quamuis Medicus sit in aliis omnibus Medicinæ partibus versatissimus, Medicamentis tamen instructus haud fuerit, nec sibi laudem ac lucrum comparare, nec aliis sanitatem, suauissimum vitæ condimentum, vel acceptam à natura conseruare, vel aduerso casu quopiam ereptam, reddere possit ac restituere.

inquiunt) cæteræ Medicinæ partes ferè singulæ, nescio quid cum aliis scientiis ac artibus commune, nec vel in earum vlla, vel in alia re quauis medendi ratio, (quam propriè Medicinam appellare consueuimus, & à qua Medico nomen est impositum, Galeno teste, secundo de san: tuenda octauo) quàm in auxiliorum quantitate, qualitate, vtendi modo, & temporis occasione, prout idem ad Glauconem, primo, disertissimè declarat, consistere videtur. Et ire certè vix poterit quis infitias, quin & vera, quodammodo sint hæc, & sit proinde Medico maximè necessaria Medicamentorum cognitio. Verùm cum ea duplex existat, vna, quæ figuram tantùm & speciem ipsorum externam considerat & cognoscit, alia, quæ conditiones in illis ad agendum requisitas vnà perquirit etiam & percipit: tum, de posteriori, quæ dicta sunt intelligi debent, non de priori, quandoquidé is, quem in ista nonnunquàm ex plebe

tionęs versari debet, & in ijs fiduciam ponere, quippe qui sic habeat calidi & frigidi, humidi & sicci, effectus, item acerborum, austerorum, acidorum, dulcium, salsorum, amarorum, acrium, & omni qualitate carentium, nec ignoret, quem effectum pręstent, quę crassarum sunt partiũ, quæ tenuium, quæ obstructiones aperiunt, quæ attrahunt, quæ emplastica sunt, & alia quoque sigillatim. Acsi diceret, is, qui Medicũ se profitetur, & à plebeo quouis, ac medicis vulgaribus, discerni morbisq; recta cũ ratione mederi cupit, fideli memoria tenere debet medicamentorum qualitates: & istas qui nouit: tantum abest, vt sit ex vulgo vel aliorum hominum, vel Medicorum, vt sit Medicus cõsummatissimus & numeris omnibus absolutissimus. Vocantur hæ qualitates, aliâs, tũ ab ipso Galeno, tum ab alijs tam medicis quàm philosophis, vires, facultates, virtutes, ac agendi potestates, quoniam ab ijs actiones ita proficiscũtur, vt quot

ſunt cuiuſque medicamenti actiones, tot & illius facultates eſſe dicamus. Cum igitur actiones Medicamẽtorũ ferè ſint innumeræ (non enim ſingulis ſingulæ debentur, ſed cuiuis plurimæ, prout, Aloes exemplo, ſatis eleganter oſtendit (Galenus, libri quod animi mores corporis temperamentum ſequantur, cap. 2.) tum inde fit, vt ſint etiam facultates numero, penè dixerim, infinitę, nequeantq; proinde, vel aptè comprehendi, vel arctè memoria cuſtodiri, niſi certa methodo, multitudinem tantam, primùm ad capita, quaſi colonias, redigamus, deinde, quot & quæ ſub quouis capite contineantur, ſicut in colonijs, familiæ, diligenter aduertamus, ac demum, vt in familia quauis non par eſt cuiuſque conditio, ſic in facultate pro maioris minoriſque ratione, gradus ac ordines quoſdam cõſtituamus, & omnia proprijs, vel (vt loquitur Galenus 1. ſimpl. cap. 25.) planis limitibus diſcernentes, definiamus. Et huiuſmodi medicamen-

dicamẽtorum, per facultates sic distinctorum, notitiam, magno labore partã, si quis sibi familiarem reddiderit, & eã cæteris Medicinæ partibus quasi perfectionem supremam addiderit, dici nõ potest, quàm alacer in medendi theatrum prodibit, & quàm, tum processu facili, tum successu fœlici, morborum omnium curandorum prouinciã subibit. Nam siue modicè, vehementer, aut leuiter quicquã agere decreuerit, hinc intelliget, quid medicamenti sit vsurpandum, quod tantam operationem absoluet, quantam cupit, &, nec maiorem, nec minorem: siue casus aliquis peregrinus acciderit, hinc medicamentum depromere sciet, quod sit ad rem præsentem opportunum, siue præcipiti temporis occasione prematur, hinc subitò, citraque deliberationem ac dilationem vllam, id habebit in promptu, quod iuuet, nec aut vsquàm aut vnquàm ad ægrum aliquem sic imparatus accedet, vt vel morbi nouitate, vel sym-

promatis grauitate, terreatur, & ancipiti cura torqueatur, siue cuiusuis palato placere studuerit, hinc auxilium petet, quod odore, sapore, coloreuè; nulli; vel graue futurum sit, vel ingratum, & (vt ait Horatius.)

Omne feret punctum, permiscens vtile dulci.

Quid plura? citò, tutò, iucundè, curationẽ omnem perficiet, & efficiet, vt nec à ditioribus, pretiosiora, nec à pauperioribus viliora, nec, aut ab his, aut ab illis, pro suarum cuiusque fortunarum ac facultatum tum amplitudine, tum tenuitate, medicaméta quæ latura sunt illis opem, & sanitatẽ largitura, desiderentur, & hinc demum euadet.

Aequè pauperibus charus,
Locupletibus æquè;

Qua

QVAE SIT DE MEDICAMENtis per facultates distinguendis, & in certas classes distribuendis, Galeni sententia.

CAPVT II.

GAlenus, qui post Hyppocratem, alijs omnibus, quorum in Medicina tractanda tradendaq; viguit vnquàm authoritas, palmam facilè præripit, & iure suo, medicorum reliquorum coryphæus, & antesignanus, dici meretur, cum, propter dictas iam caussas, & id genus alias (quas partim in opere de Medicamentorum compositione, partim in curandi methodo, se monstrasse dicit, primo de simpl. med. fac, 1.) videret, quantum conferat, ad rectum Medicamentorum vsum, vt eorum facultates exactè cognoscantur, & suis singulæ carceribus ac cancellis ita contineantur, ac coerceantur, ne possint propter aut multitudinem, parere cōfusionem, aut similitudinem (quam

habent aliæ cum alijs haud exiguam) incautis ac parùm attentis aliquando medicis imponere: tum in libris de simplicium Medicamētorum, facultatibus, quos huic negotio cõsecrasse, suo quodam modo videtur, ex industria, rem istam aggressurus, & facultatum nomina, naturas, ac numerũ, traditurus, non alia via, putabat illud se, vel citius, vel certius effecturum, quàm si distinctas operationum differentias in medium adferret. Nec mirum, nã quamuis medicamentum, facultas & operatio, mutua quadam consecutione sibi sic succedant, vt medicamentum facultatem facultas operationem, præcedat, postremumq; propterea locum obtineat operatio, quia tamen operatio cæteris est notior, ideo per operationes, in facultatum, hoc est in causarum, per effecta, cognitionem, ocyssimè, tum se peruenturum ipsum, tum alios perducturum, haud temerè cogitauit. Hinc quoniam medicamenta quædam aduerterat, vel calo-

calefacere, vel refrigerare, vel humectare, vel ſiccare, vel per cõiugationem horum aliquam facere, ſtatim facultatem aut calefacientem, aut refrigerantem, aut humectantem, aut ſiccantem, aut coniugatam ijs ineſſe, collegit, & has tam operationes, quàm facultates omnes, primas appellauit. Et quia rurſus obſeruârat, alia vel rarefacere, vel condenſare: vel emollire, vel indurare, vel illinere, vel extergere, vel attrahere, vel repellere, vel laxare, vel contendere, vel ora reſerare, vel eadem contrahere, vel incraſſare, vel extenuare, vel dolores ſedare ac ciere, vel per habitũ digerere, vel ſoporẽ conciliare, vel ſtuporẽ accerſere, vel putrefacere, vel vrere, vel erodere, vel cruſtam facere, vel fundere, vel denſare, vel ſuccum prauũ procreare, vel attemperare, vel purgare, vel ſiſtere, vel exaſperare, vel lenire, vel infarcire, vel à farctu liberare: mox facultates operationum iſtarum cauſas, ſingulis, ſingulas, ſic aſſignauit,

vt numero pares, nominibus haud eſſent diſpares, & aliam rarefaciẽtem, aliã condenſantem, aliam emollientem, aliam indurantem, aliam aliter & eas ſimul vniuerſas, ſecundas nominauit. Poſtea, quoniã alia viderat vlterius procedere, magiſque particulares operationes ædere, nimirum, vrinas ciere, vomitus proritare, ſubducere ventrẽ, ac lubicare, pernares & os purgare, menſes vel mouere, vel comprimere, ſimiliter, lac & ſemen tum generare & extinguere, tum prouocare & reprimere, quodq́ue maius eſt, hepati, lieni, naribus, oculis, aut his illiſue partibus ſuccurrere, pari modo, vel ſaniem ab vlceribus purgare, vel carnem in ipſis procreare, vel excreſcẽtem carnem detrahere, vel inducere cicatricem, vel glutinare, vel id genus aliud agere: propterea facultates, operationibus iſtis, numero nominibuſq́ue reſpondentes, adinuenit, & hãc diureticam, illam vomitoriam, aliam hepaticam, aliam ſarcoticam, eſſe dicẽs

cas

eas tertias, tandem omnes nuncupauit. Et quoniam experientia demum didicerat, alias ab alijs medicamentis quibusdam, actiones proferri, venenum videlicet vel infigi, vel infringi, necnõ succos è corpore redundantes educi, quarum nulla facultatibus antedictis ascribi potest: proinde, quartum facultatum genus excogitauit, ad quod deleteriam, alexiteriam, purgãtem, & alias, quæ tota substantia suas operationes edunt, facultates, reuocat: Vnde 5. simpl. 1. dicit medicamenta quædam alterare tota substantia, sicuti complura deleteriorum, seu læthalium medicamentorum, nec pauca alexiteriorum, seu amuletorum, tum purgantia omnia, ac pleraque eorum, quæ epispastica, hoc est, attrahentia nuncupantur. Hac igitur ratione, Galenus, medicamẽtorum facultates, & recensendo percurrit, & ad quatuor suprema genera contrahẽdo, velut in classes quasdam redigit, nec his contentus generum postea singulo-

rum,species sigillatim singulas, enarrãdo sic persequitur, vt quibus medicamentis quæ facultates, & qui facultatũ gradus conueniant, hoc est, quæ medicamenta plus, quæ minus facultatibus his aut illis polleant, apertissimè declaret. Quibus ita peractis, methodum, nõ minus breuem & succinctam, quàm dilucidam & exemplorum varietate distinctam, constituisse se putat, qua medicamentorum omnium facultates omnes (particularibus ad pauca quædam capita redactis, vniuersalibus autem in maximè particulares denuò distributis) & addisci facilius, & memoria firmius à quouis retineri possunt. Et eam si quis exactè callucrit, haud credit futurum, vt ignoret, aut quid cuiuis corporis affectioni medicamenti sit opportunissimum, aut qua (pro conditione locorum, temporum, corporum, & aliarum circumstantiarum) tum quantitate, tum forma, liceat, ac deceat, ipsum, vel exhibere, vel adhibere, nõ sine magno,

gno, tam honore suo, quàm ægrotantiũ omnium, qui vitam illi salutemq; suam commiserunt, emolumento.

QVID, DE MEDICAMENTIS, per facultates, dispescendis, & in ordines disponendis, statuant Medici post Galenum alij.

CAPVT III.

QVI Galeno posteriores, ad ætatem vsque nostram, argumenti genus istud pertractârũt, ipsius ita vestigijs inhæserunt, vt quisquis ijs haud insisteret, toto (quod dici solet) aberrasse cœlo, rectũq; veritatis tramitem deseruisse, putaretur. Verùm, vt in rebus dubijs & ambiguis variæ sunt hominum opiniones, & in diuersas partes deliberantium animi distrahuntur: ita, dum, quę dicta sunt obscurius à Galeno, pro suo quisq; captu capiteq;, dilucidare cupit, nec tam verba sequi, quàm sensum ac sententiam assequi, conatur, fit,

fit, vt in ista cogitatione consultatione, que, varijs modis huc illuc agitata, plurimùm à se dissentirent inuicem, atque discreparent. Videbit id apertè quicũque singulorum libros diligenter euoluerit, & quid de supremis facultatum generibus vnusquisque sentiat, attentè considerauerit. Conspiciet enim is, vel non eodem ab omnibus ea numero cõprehendi, vel de rebus sub hoc aut illo genere contentis, numerique ratione, dissidentes & dispares eorum esse sententias. Atque quod de numero non conueniant, quid attinet dicere, cum vt ab alijs duo, sic ab alijs tria, vel quatuor, ab alijs, nunc plura, nunc pauciora constituantur? Quòd autem illi, qui numerum eundem statuunt, vel de rebus cuiuis generi subiectis nõ consentiant, vel, in assignanda ratione, cur ille numerus magis admitti debeat, quã alter, valdè differant, in ijs, (vt alios taceam) cõspicuè cernitur, qui quatuor genericas recipiũt facultatũ istarum differentias.

tias. Hi namquè, quamuis (cum & præclarius sentire videanrur, & ad Galeni mentem proprius accedere, quàm alij) plures habeant sectatores: si tamen ab ijs quæras, quæ sint illæ supremæ facultates quatuor, ad quas cæteræ reuocantur? Respondebit vnus, primam eam esse, quæ potentiam corporis immutãdi naturalem habet, ob aliquam qualitaté ex primis, & calorem propterea frigus, humiditatem, aut siccitatem inducit, secundam, esse naturalem potentiam, quam habet medicamentum in humanum corpus inducendi effectum, à quo denominatur, licet sit in vigore qualitatum primarum, vt sunt effectus, ad primos primarum, consequétes, veluti, resoluere, aperire, attrahere, constringere, oppilare, vlcerare, consolidare, & huiusmodi, tertiam, esse potentiam naturalem, qua medicina, magis vnum mébrum, quàm aliud, aut vnum locum, quàm alium magis respicit, & operatur aliud in illo, quàm in alio, sic dactylus pulmo-

pulmonem, agaricus pectus, colocynthis caput, magis, quam aliud membrũ respicit, & consimiliter de pluribus alijs dicendum, quartam demum, esse potentiam naturalem, quæ per formam, occultam seu specificam, producit effectum in toto, prout est virtus, v. g. qua medicamentum est solutiuum, & humorum aliter eductiuum, aut veneni quomodocumque expulsiuum, vt virtus, qua medicamentum ventrem soluit, vomitum mouet, vrinam prouocat, sudorem elicit, aut est veneni Bezoar: Respondebit alius primam esse, quæ calefacit refrigerat, humectat, aut resiccat, vel per coniugationem horum aliqua facit, secundam esse, quæ vel emollit, vel indurat &c. tertiam, quæ carnem generat, suppurat, cicatricem, aut callum inducit, quartam, quæ per substantiæ proprietatem operatur, qualis inest medicamentis non tantùm alexiterijs alexipharmacis, & purgantibus, verumetiam illis, quæ corporis humani parti

parti cuipiam vni magis aut obſunt, aut proſunt, quàm alteri: nam medicamenta, quæ magis vnam, quàm aliam partẽ reſpiciunt, pluribus in locis, à Galeno dicũtur, id agere, propter eſſentiæ proprietatem. Reſpõdebit tertius, id quod ex Galeno ſuperius audiuiſti; nec ex immenſa Medicorum multitudine, de numero facultatum iſtarum quaternario conſentientium, pauculos aliquot inuenies, qui quæſtioni propoſitæ ſunt eodem modo reſponſuri. Si ſciſciteris rurſum ab ijſdem, quam ob cauſam facultates in quatuor tantùm & nec plures nec pauciores (vt ita dicam) familias: partiantur? Aderit mox aliquis, qui reſpondeat, facultates medicamentorum oẽs, vel eſſe manifeſtas, vel occultas, ſi ſint manifeſtæ, vel eſſe primas, & ſic propriè vocari, quia per primas elementorum qualitates corpus alterant tantùm & immutant, vel à primis ortas, & ſecundas ideo nominari, quòd profluunt ex primis: Si ſunt occultæ,

vel

vel hanc aut illam partem peculiariter, vel vniuersum æquè corpus respicere, quarum priores, tertiam, posteriores, quartam familiam, complent. Respondebit alter, facultates numero debere pares esse qualitatibus, quibus tãquam instrumentis in agendo conniuntur, has autem non esse, vel plures, vel pauciores, quàm quatuor: Idem igitur de facultatibus dicendum. Minorem probant, quia qualitates vniuersæ, vel manifestæ sunt, & sensibus obuię, quæ mutuo nexu quodam & ordine sic inter se cohærent, vt tres recenseantur, prima videlicet, secunda, tertia: vel occultæ, quæ sola cognoscuntur (vt varijs in locis docet Galenus) experientia, sensúsque iudicium subterfugiunt. Hinc suprema quatuor facultatum genera consurgũt, quorum quod primum est, eas continet, quę per solas qualitates primas, suis muneribus ac munijs faciũt satis, & primæ dicũtur, tum propter eam causam, tum quia sunt reliquarum omniũ (ex-

ceptis

ceptis quartis) bases veluti quædam, ac fundamenta seu firmamenta. Secundũ complectitur eas, quæ primas vel simplices, vel cõiugatas ita sequũtur, vt inter has & illas nõ intercedat alia, quemadmodũ humectantẽ emolliens, exiccãtẽ indurãs, calefacientẽ rarefaciẽs attrahẽs, attenuãs, aperiens, refrigerantẽ, incrassans, cõdensans, occludens, repellens, &c. Et licet operationes, quæ prouueniunt à facultatibus istis, fiant virtute primarum, quia tamen non sunt ipsarũ primariæ sed secundariæ, propterea secundæ dicuntur, & inde facultatibus, à quibus proferuntur, secundis nomen. Tertium, eas sub se facultates compræhendit, quæ primas simul & secundas ita sequuntur, vt ex ambarum mixtura quodammodò resultent, sicut sarcotica, quæ, quà siccat, ad primas, quà vel astringit, vel deterget, ad secundas refertur, & Bechica, quæ calefaciendo primas, incidendo detergendoque, secundas æmulatur, quod de cęteris etiam est

ſimiliter aſſerendum. Quartum, ſibi ſubiectas habet eas, quæ nec in agendo dependent à primarum qualitatum aliqua, nec ſecundis, aut tertijs ſunt agnatæ; ſed eſſentiæ ſiue ſubſtātię ſolius proprietate, ſuas actiones abſoluunt. Reſpondebit alius, tot eſſe conſtituendas genericas medicamētorum facultates, quot ſunt, morborum, qui per illas tolli debent, genera, quarè cum iſta quatuor tantùm ſint, erūt etiam & illæ totidem, ac nequè plures, nequè pauciores. Eſt enim (inquiunt iſti) primum morborū genus, intemperies, quæ prout à prima qualitate quapiam excitatur, ſic ab earum aliqua, cōtraria videlicet, ſedatur, & hinc, inter primam morborum differentiam, & medicamentorum facultatem proportio. Secundum morborum genus, eſt, mala compoſitio, cui ſuccurritur, medicamentis aſperantibus, læuigantibus, obſtruentibus, aperientibus, & id genus alijs, quæ proinde ſecūdis facultatibus, prædita dicūtur, quod huic morbo-

morborum generi depellendo, non alteri propriè cõueniant. Tertium morborum genus, est vnitas soluta, quæ requirit agglutinantia, carnem generantia, consolidantia, cicatrizantia, cæteraque, quibus tertiæ facultates inesse dicũtur. Quartum, est morbus totius substantiæ, Cui, quæ per essentiæ proprietatem operantur, hoc est, quarta facultate prędita sunt, debentur medicaméta. Respondebunt aliter alij, raroq; reperientur duo vel tres, qui sui consilij rationem eandem reddant.

QVID, DE PRAECEDENTIBVS Medicamentorum, per facultates, partitionibus sentiendum.

CAPVT IV.

VT in re quauis veritas simplex est & vnica, vanitas autẽ multiplex & varia: sic vnitas, veritatis, varietas, vanitatis, indiuidua comes, & certissimum esse solet inditium.

Opinionum igitur in ista facultatum diuidendarum ratione tantopere dissentientium varietas tanta, quamuis apud æquos & incorruptos rerum æstimatores, sola satis esset, quę vanam eam magis quàm veram esse declararet: quia tamen illa multorum iam animis insita penitus est, & altius infixa, quàm vt tam facilè poterit euelli, conabor breuibus ostendere, cur improbanda mihi magis ea, quàm laudanda videatur. Et quoniam authoritate magis & exēplo Galeni, quàm rationum momentis, video nonnullos ad eam asserendam permotos, indicabo tantum paucis, non vrgebo multis, quædā Galeni loca, quibus perceptis, quanti facienda sit ipsius diuisio superius à nobis tradita, nemo nō intelliget. Ac primùm quidem illud occurrit, quòd ipsemet 5. de simp. med. fac. 2. vix dum dictam diuisionem proposuerit, cum eam veluti prolixam cōfusam, & Empiricorum propriam damnaret, & affirmaret, virum potissimùm ratio-

rationalem decere magis si dicat, hactenus calidam hactenus siccam, & eatenus tenuium partium medicamentis his aut illis obuenisse temperiem: sicq; tũ omnia quæ superius memorata sunt, tum longè item plura indicare. Quin alio quoquè modo de ea dixisse sat (inquit) erit amaram esse, sed non extremè, immò ita vt dulcedo quædam manifesta appareat. Id deinde cuiuis est obuium, quòd idem Galenus, quinto de simpl. med. fac. primo, decimotertio methodi sexto, sexto in sextũ epid. quinto, necnon aliâs sæpius, dicat medicamenta quæuis agere vel per qualitates simplices, vel per totã substãtiam, sub qualitatibus simplicibus tres priores facultatum differentias comprehẽdens, prout manifestè magis apparet ex ca. 1. libri 10. de simpl. med. fac. vbi docet eas omnes ab effectricibus qualitatibus, quâ vel sinceræ sunt, vel mistæ, vim quam habent omnem in agendo recipere, quod si verum esse fateamur,

plures quàm duæ supremæ medicamẽtorũ facultates constitui non poterunt. Quin & interdum substantiam rerum propriam cum earum temperamento cõfundit, vt primo de partiũ vsu nono, proprietatesq; corporum particulariũ pronuntiat ex elemẽtorum impari mistura contingere, quarto de simpl. med. fac. 15. Cùm igitur teste philosopho, quod dat esse, det etiam operari, quid prohibet, quominus inferat aliquis, ex Galeni sententia quartam quoque facultatem à qualitatibus primis in agendo pendere, quod existimare visus est tum Andernacus, qui quatuor facultatum postremam ait, sicut & tertiam à primis, creari non tamen ilicò, sed maiori naturę conatu, tum Biesius, qui formã substãtialẽ, non solam, sed cum elementorum temperatura coniunctã, affirmat, totius virtutem, quam occultam Medici vocant, producere: sicq; tãdem efficitur, vnicã tantùm esse supremam medicamentorũ facultatẽ, ad quã, aliæ

non

non possunt modò, sed debent etiã oẽs reuocari. Rursus, quę propriè pertinẽt ad vnam & eandem facultatẽ, ea Galenus sic dirimit ac distrahit, vt duas inde distinctas facultatũ differentias efficiat. Quamuis enim æquè tum à tota substãtia suas functiones obeant, tum experientia sola iudicentur ea Medicamenta, quæ partem corporis vnã magis vel offendunt vel defendunt, quàm aliam, ac illa, quę vel venenis aduersantur, vel humorẽ hunc aut illũ trahunt, vt patet ex 6. in 6. Epid. & ca. 4. libri de Theriaca ad Pisonem: Ipse tamen ad tertiã illa facultatẽ, ista retulit ad quartam, in quadrimembri sua diuisione, quã ab illo factã, iã antea cõmemorauimus. Ac demũ (ne promissæ videar breuitatis immemor,) hęc eadẽ medicamẽta, quę totis substãtijs operãtur, tã vel nihili floeciq; facit, vel parui valdè pẽdit, vt, libri sui, de renũ affectus dignotione, & medicatione, c. 5. dicat, in ijs nõ magnã ponendã esse fiduciã, quia modũ vtilitatis ipsorũ ignoramus (nõ. n. ratione, nostro tẽpore,

discussa sunt) possuntque, quemadmodum absque comperta manifesta causa iuuarunt, ita vicissim offendere. Qui namque volet præclarus (inquit) esse Medicus, & ratione quæque non temerè agere, circa qualitates effectrices, & operationes debet versari, & in ijs fiduciam ponere. Quibus verbis, vt fidem omnem, medicamentis illis adimendā, istis adhibendam, monet, sic, istorum vtilem, illorum futilem, esse tractationem ostendit. Quod quàm rationi congruum, quàm orationi, quæ sæpius ab ipso de proprietate substātiæ totius instituitur (de qua, quoniam inde summa proueniret posteris vtilitas, librum se conscripturum bis est pollicitus vndecimo de simpl. med. fac. de carcinis, loquens & de Dracone marino, nisi prius mors ipsum præueniret, quàm alià quędam opera perficeret) consentaneum, aliorum esto iudicium, nam ego nunc receptui cano, nec ambigo, quin apertè videat vnusquisque Galenum in hac

re tam

re tam esse parum constantem ac stabilem, vt Proteo quouis mutabilior, sibi nonnunquam ipse contradicat. Et quãuis haud ignorem, illum ab inconstantia vindicari, sibiq́; citra difficultatem magnam, ab experto quopiam & exercitato medico, conciliari posse: Iuniores nihilominus, & qui sunt adhuc in his castris tyrones (quorum gratia laborem hunc suscipimus) plurimùm interim hærebunt, & ab inuestigatione veri retardabuntur non parùm, & impedientur. Si namque præclarissima præstantissimorum ac peritissimorum virorum ingenia (quamuis diu de desudarint & temporis ac diligentiæ multum in ipsius libris legendis posuerint) nihil certi firmiq́ue potuerunt ex ipsius verbis elicere: qui fieri poterit, vt imperitiores, & ingenio minus valẽtes, aut ipsum rectius intelligant, aut ex ipsius dictis veritatem penitus eruant. Sed de Galeno satis. Ex diuisionibus quas alij tradiderunt, etsi sua cuiquè vi-

deatur optima, nulla tamen tã est bona, quæ nõ ab alia sic, refellitur & redarguitur, vt hãc si laudes, illã vituperes sit necesse. Quibus namq; rationibus vna cõfirmatur, ijsdẽ infirmatur altera, nec est ex ijs vlla, quę per omnia duobus aut tribus summùm ęquè placet ac probatur. Innumeræ ferè sunt de mẽbris diuidẽtibus dissẽsiones, & ipsi diuisionũ Architecti variè disputãt ac disceptãt quid huius aut illius facultatis nomine subaudiatur, vnde nomen, vnde vim & efficaciã quæuis sortiatur, & quomodo cognoscatur hac aut illa vi pollere. Vt enim primas secundas, ac tertias silens prætercam (de quibus nemo satis adhuc enucleatè disseruit, & docuit, cur ita vocentur, vnde suã in agẽdo potestatẽ acquisierint, qua demum vi vel via fluxerint, aut prosiluerint ex alijs aliæ) quãtæ De⁹ bone de quartis lites & rixæ, dum inprimis illas aliqui qualitates immanifestas & occultas, alij rerum naturas ac substantias, alij naturarum substãtiarum ac temperamentorum proprietates, alij

formas

formas & esse volunt, & dici debere cõtendunt, vim rursus ipsarum alij cœlo stellis, ac syderibus, alij primis corporũ elementis, alij formis proprijs, alij formis pariter ac elementis, alij sympathiæ vel antipathiæ, similitudini dissimilitudiniuè, vel id genus alijs tribuendam esse censent, ac vires tandem earum alij per experientiam, solam, alij per signaturas, alij per alia cõmodissimè cognosci posse digladiantur. An etiam per gustum discerni queant, cum Galenus 4. de simp.med.fac. 15. dicat linguę peculiare quid & eximium illud esse, quòd percipiat res omnes iuxta totarum substantiarum tum proprietatem, tum, vt ita dicatur, inquit, alienitatem, alijs relinquo discutiendum. Inter tam diuersas & aduersas omnino sententias, nec re minus ipsa, quàm verbis pugnantes quid habebit firmi Medicinæ studiosus, quod sequatur, aut exactè iudicabit cui vel assentire debeat, vel resistere? Quid? sunt etiam nonnulla

quæ

quæ diuisionibus istis inseruntur, aut quibus afferuntur, saltem ac probãtur, falsa, ficta, fucata, prout illud est ex multis vnum, quo dicitur, ideo dari quartũ medicamẽtorũ à totis videlicet substãtijs, agentium genus, quia datur quartũ morbi genus, quod est tota substantia corporibus infestum & infensum: cum tamen nec Galenus admittat, nec veritas permittat, vt plures morborum differẽtias, quàm tres, intemperiem nimirum, malam compositionem, & solutam vnitatẽ, agnoscamus. Quarè, cum prædictæ diuisiones omnes vel dubiæ sint & incertæ, vel difficiles & obscuræ, vel falsis & erroneis fundamentis innixæ, cumque (quod ait Syluius secundo de medicamentorum componendorum ratione) permulta medicamenta sint, quorum facultas tertia parùm cognita est, plurimorum, quarta adhuc omnino incognita, cognoscenda, quibus, quando, quãtum deus voluerit, vt Auenzoar (inquit) bene dicebat: tum haud

haud equidem video, quid possit is qui rectam sibi medendi methodum comparare cupit, ex ijs excerpere, quod explorate percipiat, solidè constituat, cōstanter defendat, & confidenter tandē ad artis opus ac vsum accommodet. Est igitur, mea quidem sententia, modus iste diuidendi medicamenta per facultates, si non abijciendus planè repudiandusque, rudioribus certè nec obijciendus, & obtrudendus, nec importunius aut commemorandus aut inculcādus. Nam illi tam firmas cogitationes non habent, vt rerū momenta suis quæque ponderibus librent, & examinent, sed ex tempore cōsilium capientes, cęco mentis impetu veluti turbine quodam abripiuntur, & veritatis vmbram ac speciem properè magis quàm prudenter insequētes, in profundissimum errorum pelagus feruntur, vbi vel authoritatum tempestatibus ad scopulos transuersim acti, vel opinionum fluctibus obruti prorsus, &, nisi propitium ali-

aliquod numen experiantur, demersi, rem simul omnem ac spem amittentes graue (proh dolor) temporis, laborum ac fortunarum dispendium, & quoddã quasi naufragium miserè patiuntur.

AN VLLA MAGIS EXPEDITA videatur Medicamentorum in classes distribuendorum ratio, quæ sit ea, cur nobis, magis quàm aliæ, placeat, cur ea Galenus vsus non sit, & quæ sit agendorum series, quis ordo.

CAPVT V.

SEd videbor fortasse cuipiã, nec immeritò, falsa fictaq; commiseratione duci, temereque de propositis medicamentorũ per facultates in classes distributionibus conqueri, nisi quomodo cõmodius possint, ac debeant aliter in classes diuidi docuero. Quare danda nunc erit opera, ne detur calumniæ locus, vt quam ego puté magis aptam & idoneam medicamentorũ in classes dispescendorũ rationem breuibus

uibus aperiam. Atq; ne longius abeam, aut legentiũ animos cogitando diutius suspensos teneam id ego liberè libéterquè faciam, si prius quædam supposuero, quæ sunt ab omnibus tũ Medicis tũ Philosophis vbique decantata necnon Galeni testimonijs cõfirmata. Primum est, non aliunde desumẽdas esse rei cuiusque differentias, quàm ex ipsius definitione, dicit enim Galenus, primo meth. 3. non posse quempiam specificas rei differentias inuenire, qui definitione prius eam ad vnguem non circũscripserit. Secundum est, quòd Medicamentum, vt ab Alimento, distinguatur, definiendum sit, id omne quod naturam nostrã alterare potest 1. de simpl. med. fac. 1. Tertium est, quòd vt medicamentum à veneno separetur, per alterationem, ea mutatio sit intelligenda, qua sic corpus alteratur vt adiumentum & emolumentum inde percipiat, veluti tum ratio dictat tum communis loquendi sentiendique

modus

modus commonstratur. Quartum est, Quòd Idem alterationis vocabulum non tantùm vsurpetur presè propriéque, pro sola videlicet ea motus specie quæ terminatur ad qualitatem denotanda, verumetiam pateat nonnunquam latius, & accipi soleat pro quouis motu, quemcumque demum terminum habeat, & actione quauis, quo pacto Galenus alterationem hanc à medicamentis factam, per actionem exprimit, & actionem per motum definit; ac primo de fac. nat. octauo dicit & generationem & assimilationem ad alterationem pertinere. Nihil enim frequētius, in libris, qui de simplicium medicamentorum facultatibus inscribuntur, quàm quòd alteratio medicamētorum, per actionē exprimatur, & passim apud ipsum reperitur etiam actio definita per motū, nunc actiuum, primo meth. sexto, primo de fac. nat. secundo, nunc agentem, capite primo libri de motu musculorū manifesto & obscuro, nunc factiuum,

1. de locis aff. 1. nunc agētis, libri de symptomatum diff. cap. 1.

His ita constitutis, sum in ea quidem sententia; quod quemadmodum à philosophis motus in genere distribuitur in quatuor supremas differentias ratione terminorum ad quos tēdit: sic à medicis medicamentorum motus (dum enim agunt medicamenta necessariò mouentur) possit pariter ab ijsdem terminis in species deduci, quatenus nimirum aliquorum actio seu motus ad substantiam, aliorum ad quantitatem, aliorum ad qualitatem, & aliorum demum (vt cum philosophantium scholis loquar) ad vbi terminatur, qua ratione quatuor dicentur supremæ medicamētorum classes ad quas omnia medicamenta reuocari, queunt, & quæ rursus in alias atque alias inferiores (prout ex propria cuiusque tractatione manifestum euadet) dispesci possunt. Et hanc ego diuidendorum medicamentorum formam, vt non minus commodam

quàm superiores, ita Medicinæ tyronibus magis conuenientem esse reor. Quòd non sit minus commoda, patet, quoniam & ab ipsa medicamenti ratione formali procedit, & in colonias ac familias medicaméta longè lateq; sparsa satis aptè colligit, & morborũ diuisioni tam appositè respondet, vt morbo cognito, non possit non statim occurrere medicamentum, quod ipsi pellendo sit cõgruum. Cùm enim quicquid præter naturã est vel substantia, vel quantitate, vel qualitate, vel loco peccet, sitque reducendũ ad statum naturalem per contraria, mutato scilicet in cõtrarium, hoc est, ad id quod est secundum naturam, eorum quolibet, per medicaméta, quæ, substantiam, quantitatem, ac qualitatem, vel excedentem detrahunt vel deficientem addunt, & ex vno loco rem quampiam in aliam trãsferunt: tũ quis nõ videt commodissimam eam esse diuisionem qua distribuũtur medicaméta per motũ ad eadem genera, per quæ

tactus

factus fuit recessus à statu naturali quãdoquidẽ cognito recessu, statim hinc appareat, quo modo moliri debeamus reditũ nõ tantũ in genere verùm etiam in specie secũdũ omnẽ maioris minorisq; differentiã quæ requiritur? Quam enim obseruamus in recessu latitudinẽ, eandẽ etiam cernimus in efficacia medicamẽtorũ quę reducũt morbũ ad eos terminos, quos excessit, & quibus sanitas circumscribitur, & ita cõtraria cõtrarijs medicamẽta morbis opponimus in ea tũ portione tũ proportione quã medicamẽtũ aduersę rei debitè respondet ac nec validius nec debilius in ipsã fertur, quàm est necessariũ, q, quantũ ad morborũ curationẽ cõducat nemo tã est ignarus qui nõ intelligit. Hyppocrates certè cõmodiorẽ diuidẽdorũ medicamẽtorũ & eorũ in classes distribuẽdorum viã nõ agnouit ac eam propterea triuit, tum alibi, tũ li. 6. de morb. vulg. sect. 2. dicẽs. Dilatare, cõstringere, alia quidẽ, alia verò nõ. Succos hos q dẽ expellere,

alios verò exiccare, illos autem addere, ac partim quidem ſic, partim verò non. Extenuare, craſſum facere, corpus, cutim, carnes & alia & hæc quidem, ea verò non. Complanare, vel læuigare, exaſperare, obdurare, mollire, alia quidẽ, aliqua nõn, excitare, ſtupefacere, & alia quęcumq; huiuſmodi ſunt. Deriuare, cedẽtia retrahere ſtatim, renitentibus cedere, alium humorem non prodeuntem ducere, prodeuntem verò ſimul effundere, facere ſimile, vt dolor dolorem ſedat, diſſimilia, ſi vergant ſurſum elata, per inferna ſoluere, & contraria itidem, vt capitis purgatio, venæ ſectio, quando non temerè detrahitur. Quod quid eſt aliud oro quam ſi diceret, Medicamenta diuidenda non ſunt in laxãtia tantùm & aſtringentia, (prout Methodici volebant qui morbos omnes vel in aſtrictione, vel in laxitate conſiſtere putabant) ſed per terminos, quos acquirunt in motu, (quatenus videlicet aliqua ſubſtantiam quæ per ſuccos intelli-

telligitur) vel absumunt vel apponunt, alia molem vel corporis vniuersi, vel aliquarum ipsius partium aut tenuiorem aut crassiorem reddunt, alia qualitatem hanc aut illam emendant, alia materiã demum deriuant, reuellunt, & in alium atque alium locum aut trahunt aut trãsmittunt) sic distingui debent, vt in quo genere factus est à naturali statu, recessus, per morbum, statim reperiatur Medicamentum, per quod ad naturalem statum in eodem genere fiat reditus? Quemadmodum enim, in quocunque genere sanitas consistit, in eodem, si à modo deflectat, consistit morbus, ita morbus in quocumq; genere consistit, per medicamẽtum, quod ipsum in eodem genere sanitatem versus, motu cõtrario reflecti reuolui q; facit, debellandus paulatim est ac depellendus, si rectã morborum curationem instituere velimus. Et hinc dixit Hyppocrates, contraria curari contrarijs, hoc est, morbos à sanitate deflectentes, medicamentis,

quæ contrarium motum moliuntur, ad ſanitatem denuo retorqueri debere.

Quòd Medicinę Tyronibus magis cõueniat hæc medicamẽtorum in claſſes diſtributio quàm priores inde declaratur, quòd cum nemo debeat ad Medicinæ ſtudiũ prius accedere, quàm ſit phiſophiæ præceptionibus non leuiter modò tinctus ſed & penitus etiam imbutus: tum haud futurus ſit illi diuiſionis modus iſte, vel nouus vel ignotus, ac proinde neq; difficilis qui vel intelligatur ab ipſo vel memoriæ mãdetur. Quî namq́; fieri poteſt vt ille qui iam ex philoſophia didicit, & quid, & quotuplex ſit motus, & vnde diſtinguatur in diuerſas ſpecies, & quæ ſit ſingularum ſpecierum ratio, nihilq́; non exploratum habet, quod à philoſophis de motu grauiter & eruditè decretum eſt, non ſtatim percipiat, quid de medicamẽtorũ motu, ſentiendum ſit ac ſtatuendũ, hoc eſt, quæ debeat illius eſſe tũ definitio tũ diuiſio quæ terminorũ & ſpecierũ ratio,

quò

quo demùm pacto, per ipsum, medicaméta possint in classes deduci, dicique, quòd substantiam aut generent aut corrūpant, quantitaté aut augeant, aut diminuant, qualitatem aut intendant aut remittant, materiam in corpore cōtentam aut ex eo penitus deturbent, aut ex ipsius vna parte saltem in aliam vel reuellant vel repellant? Neq; verò quicquam hic illi tam aut obscurū, aut ambiguum aut arduum occurret, quod ab eo facillimè nequeat discuti, dissolui, dilui: quandoquidem quæ de motu dicta sunt à philosophis in genere, paruo negotio queant ad Medicamentorum motū, accommodari, nec plus desideretur hic laboris, quàm vt vniuersalia particularibus applicentur. Et hoc est q, & Aristoteles ait, & à vulgo iactatur, incipere debere Medicū, vbi desinit philosophus, hoc est, quæ dicta sunt philosophis vniuersè, debere medicū, ad mins vniuersa rationabiliter cōtrahere nec à philosophorū, vel definiédi, vel diuidédi modis prius discedere, q̃ desiderétur

in philosophia, quæ Medicinæ possunt non inutiliter inseri. Quare, cum ista diuisio solidis veræ philosophiæ fundamentis nitatur, & illi qui philosophiam probè callet, familiaris sit ac facilis, & huic negotio non male conueniat, tum haud video, cur admitti non debeat, immò cur antedictis, quæ plurimis inuolutæ difficultatibus, ei; quem tyronem medicinę constituimus, inauditæ sunt, ac parum aut nihil habent cũ Philosophia vel consortij, vel commercij, præferri non possit.

Ne verò Galenus eam amplexaretur id arbitror in causa fuisse, quia, nimirũ aduertit, quòd quamuis ex ipsa planè pleneq; quis cognosceret, medicamentorũ in certas classes distributionem & quò, quoduis eorum, ratione termini quem acquirit, referendum esset, non tamen inde poterit cognoscere, cur hũc terminum acquirant aliqua, cur alium alia. Putabat enim, eos, qui medicamẽta dicunt hoc aut illud præstare, debere simul

ſimul oſtendere cur hoc aut illud præſtent. Hinc Dioſcoridem, Apollonium, Archigenem, & alios non rarò redarguit, quod nudas Medicamentorum operationes oſtentent & huic vnum, aliud alteri munus aſcribãt, per quid autem eorum quoduis ſuo muneri ſatisfaciat, haud oſtendant. Cùm igitur exiſtimaret Galenus ex ea quam ipſe tradidit medicamẽtorum, per facultates, in claſſes diſtributione, non tantùm medicamentorum omnium operationes, ſed & operationum etiam cauſas ſimul omnes innoteſcere: tum illam potius ab eo proponendam eſſe duxit, quam aliam quamcumque, quæ medicamentorum in claſſes ex operationibus diſpeſcendorum modum doceret, cur autem ab his aut illis medicamentis, hæ vel illæ prodeant actiones, haud diceret. Et eſt ſanè verum quòd operæ foret pretium, vt ij, qui medicamentis, has aut illas operationes tribuunt, edendarum etiam operationum cauſas traderent.

derent. Sed, vt id, factu, nec est omnino necessariũ, nec facile, prout ab alijs, qui Dioscoridem à Galeni calumnijs vindicârunt, abundè declaratum existit: ita neque fecit Galenus, in ijs, quos facultatibus medicamentorum simplicium enarrandis, ex industria consecrauit, & huic vni rei quodammodo destinauit, libris, prout suis postea locis quibusdã fusius declarabitur. Interea nos ad institutam à nobis Oeconomiam accedemus, & incipientes ab ijs medicamentis quorum motus & actio terminatur ad substantiam, ostendemus quotuplicia sint, ea, quæ sit singularum specierum notio natura potestas ac materia: facturi similiter de medicamentis cæteris, quæ suo motu vel actione feruntur ad aliorum generum quoduis. Quibus absolutis nihil spero desideratum iri, quod ad delectum medicamentorum, cuiuis ægritudini quocunq; vel tempore, vel loco, deseruientium, requiri posse quoquomodo videbitur. Verùm quoniam medi-

medicamentorum quę ſubſtantiam reſpiciunt aliqua conſeruant, alia generant ipſam aut corrumpunt, & eſt cōſeruatio cæteris in medicina potior Galeno teſte primo, de tuenda valetudine r. generatio verò ſecundum vulgarem omnium opinionem corruptione præſtantior, ideo primo loco, dicam de medicamentis ſubſtantiam conſeruātibus, ſecundo, de generantibus, ac tertio demum & vltimo, de corrumpentibus. Et rurſus quoniā quæ generatur aut corrumpitur ſubſtantia, duplex eſt, continens videlicet, & contenta, continenſq́; (natura ſaltem) prior eſt, quàm cōtenta propterea poſt conſiderationem eorū, quæ ſubſtantiam conſeruant, dicam de medicamentis, ijs primùm, quæ, partes continentes, illis deinde, quę contentas generant, eundem ſeruaturus, in medicamentis quę ſubſtantiam corrumpunt pertractandis ordinem.

DE

DE MEDICAMENTIS SVBSTANtiam conseruantibus.

CAPVT VI.

PER substantiam hic intelligimus ipsam (vt cum Galeno, septimo de decretis, primo loquamur) vniuersi corporis & partium ipsius singularum essentiam, ac optimam vniuscuiusque naturæ perfectionem; quam conseruari, confortari, conformari, cõfirmari, corroborarique tunc dicimus, quando talem eam vel custodimus, vel efficimus, vt validè secundùm naturam agat. Vnde Galenus, libri de optima secta ad Thrasybulum, cap. 52. contra methodicos docens, quonam pacto firmitatem hominis ac robur dijudicare quis debeat, dicit, hominum firmitatem æstimandam esse, non vt in lapide, ferro, ac ligno, id genusq́; alijs, duritie ac mollitudine, sed eo, quod corpora, sua ipsorum munia expeditè obire valeant. Itaque qui ipsis (inquit) firmitatem

tatem comparare voluerit, minimè quî durũ corpus reddatur, cogitet, sed qua ratione, membrorum vires augescant, & ipsa liberè, ac sine impedimẽto proprios vsus exhibeant. Hoc rursus quomodò fieri possit, declarat vndecimo methodi tertio dicens, quoniam verò virium substantia, tum ex spiritu, tum ex carnosa speciè, tum solidis ipsis completur, ex ijs, quæ similia sunt, moliri suam cuique custodiam conueniet. Ex quibus Galeni dictis satis manifestè colligitur, quòd quamuis substantia viriũ, hoc est agẽdi potestas omnis, in anima sita sit, ab ea tamen actio proferri nequeat, nisi per hæc tria, quæ sic eam determinant, vt, & agat, & nunc validiùs nunc debiliùs. Cum enim anima, non in toto tantùm corpore, sed & in parte corporis qualibet, tota sit, vnâ cum omnibus & singulis ipsius facultatibus, & hinc etiam indifferens ad actiones omnes, in quauis parte proferendas; cumq; semper, ex se, statum eundem retineat,

muta-

mutationis ac alterationis omnis expers: tum horum trium interuētu, prout illa diuersa sunt, in diuersis partibus, diuersas inolitur in diuersis pariter partibus operationes, easque nunc firmas nunc infirmas, prout illa vel firma sunt, vel infirma. Quo fit, vt si velimus actiones produci naturæ conuenientes ac robustas, impedimenta remouere nos oporteat, quæ consistunt in his tribus, & faciunt, vt actio quæuis minus expeditè liberèque proferatur, quod vbi fecerimus, non iniuria virium substantiam confirmasse dicemur. Vt igitur medicamentorum eorum, quę substantiam conseruant, differentias constituamus, esset quidem necessarium, vt, quæ, singulis trium illorum accidere, solent, vitia, quibusque singula remedijs tollantur, exponeremus. Verùm id si facere vellemus, deberemus equidem vniuersam medendi methodum in hunc vnum locum, tanquàm in aceruum quendam ac cumulum conijcere,

cere, quandoquidem nihil ſit ad curationem omnē requiſitum quod ad horum aliquod in ſuo ſtatu naturali retinendum, & ab iniurijs vindicandū non conducat. Etenim, vt à ſpiritu ſumamus initiū. Is, quâ peccare poteſt, caliditate, refrigerās, frigiditate, calefaciés, craſſitie, tenuans, tenuitate, denſans, vi deleteria, venenis obſiſtés, copia, minués, inopia, reparās, motu, ſublato, ventilās & aperiens, deprauato, coercens, ad exteriora tendéte, repellens, ad interiora vergente repellés, auxiliū expoſcit. Carnoſæ dein partes, quatenus nutriuntur, grandeſcūt, gracileſcūt, alterātur, ſubſtātiam acquirunt magis aut laxam, aut cōpactam, & alijs modis vitiari queunt, varijs etiam remediorum generibus, & ijs quidem haud ijſdem, quæ ſpiritibus debentur, indigēt. Quibus omnibus ſi cōnumerentur, illa, quæ partium ſolidarū figuram, compoſitioné, magnitudiné, multitudiné, vnitaté temperamentū, & id genus alia tuétur, quid oro, nō dicam

medi-

medicamentosi, sed vel alimentosi, vel chyrurgici præsidij desiderabitur? Atqui certè qui vult hæc tria, quibus ex dicta iam Galeni sententia, virium substãtia completur, conseruare, debet indicationibus his omnibus posse satisfacere, nec tantùm scire, quibus remedijs, ipsis fiat satis, verumetiam, animo saltẽ ac cogitatione, paratas habere remediorum omnium, quæ suis cuiusque vitijs oportuna sunt, materias, quarum cum quædam ex diæta, quædam ex chyrurgia, quædam ex pharmacia petantur, tum eas omnes hic recensere, singulisq; noxis singulas assignare, nihil aliud esset, quàm totam hic etiam medendi rationem, quæ tribus istis continetur, describere. Quarè, quamuis ad magis distinctam modorum, quibus substantia conseruatur, notitiam, & ad Galeni mẽtem fusius declarandam, hæc altius fuere repetenda, quia tamen eorum multa, non ita peculiariter illi conseruandæ sed alijs vsibus magis deseruiunt, alijsq;

pro-

propterea locis à nobis diligenter examinanda sunt, ideo satis in præsentiarum erit, si, quæ vulgo roborare dicuntur, hic & enumeremus &, quam habeāt illa naturam, enarremus. Interim nihilominus admonemus, vt vnusquisque, quando virium debilitati subueniendū erit, rationem habeat causæ debilitatē facientis, eaque præsidia solers seligat quæ causæ sunt contraria, nec eorum vel quouis, vel aliquo quopiam solo (quodcunq; demum illud sit) remediorum genere, cuique debilitati putet occurrendum, cum & fieri nequeat, vt, vel quodlibet agat in quodlibet, vel vnum, pluribus per se sit aduersum, & vsus cōmonstret, suum cuiuis malo remedium accommodari debere. Sunt autem, quę propriè viriū substantiam confirmant, & à vulgo corroborantia nominantur, medicamēta, duplicia, quorum aliqua, corpus vniuersum, alia partem corporis hanc aut illam confortant. Prioris generis sunt Mithridatium & Theriaca

de quibus illuſtre Galeni teſtimonium capit. 16. libri de Theriaca ad Piſonem, hac verborum ſerie comprehenſum habetur. Conſulo tibi, Piſo, vt frequenter, etiam ſanus, Theriacam ſumas, vt exterius occurrentibus noxis corpus tuum reſiſtat, &, ſi quando paſſum aliquid fuerit, ad ſanitatem facilè reducatur. Nam Theriaca optimam quandam temperaturam corporibus procurat & in eis bonam valetudinem conſeruat. abſumit enim humores ſuperfluos, calefacit membra refrigerata, corroborat naturalem virtutem, vt debitas actiones exercere queat. Nam quando fortis natura fuerit, tunc & venter expeditè cibos cõcoquit, & venæ ſanguinẽ facilè producunt, & iecur promptè bilẽ ſecernit: atq; ita defœcatum ſanguinẽ cor ſuſcipiẽs, ipſum deinceps vniuerſo corpori nutriendo idoneũ, ſubmittit. Excrementa quoq; moderatè foras eadem expellit, & quę corpori ſuperflua ſunt mẽbrorum omnium reſpiratione ſalubriter ex-

ter ex-

ter excernit. Maximè verò consulerem, vt antidotum assumeres, cum frigente per hyemem aere, iter aliquod suscipis, erit enim tãquàm optimum visceribus indumẽtum, multum eis calorem præbere cũ possit. Compertum adhuc nobis est, theriacam & ad animi prudentiam, & ad ingenij acumen haud parum conducere, quandoquidem & sensus actiones suas fortiter obire faciat & mentem à vaporibus corporis liberando, solertem magis reddat. Verùm vt summatim laudes huius antidoti complectar, totum corpus ita disponit, vt ab vlla re noxia non corrumpatur. Hanc autem resistentiam procreat, tam varia & efficax medicinarum compositio, & præsertim, quæ in ipsam ingrediuntur, viperæ. Nam & Mithridatem illum bellatorem magnum ferunt non assumpta Theriaca, quæ nondũ erat, sed alia quapiã multiformi antidoto, Mithridatica, de illius nomine dicta, nõ potuisse sumpto veneno mori, quoniã sic illi9 mẽbra

temperauerat, vt ab re noxia pati non posset. Hoc autem cōtigit, quo tempore bellum cum Romanis gerens, à Pompeio profligatus, atque in extrema fortuna constitutus, illæsus è vita decedere festinaret. Hausit itaque venenum, & plus etiam quàm satis esset ebibit, nec tamē ipse mori potuit: filias verò ipsius, quæ cum patre vitam finire prorsus decreuerant, atque ideo ex eodem quoq; veneno hauserant, celeriter occubuisse tradunt. Mithridates igitur, cum mori tardaret, eo quòd antidotus, quam præsumpserat, venenum redderet irritum, vnum ex amicis suis nomine Bistoacum vocauit, cui mandauit, vt se iugularet. Is autem opus veneni ferrō absoluens, Mithridatem violenta morte confecit: Posterioris generis ea sunt, quæ denominationem sortiūtur à partibus, quas tueri dicūtur, cephalica, cordialia, iecoraria, sic dicta, quòd capitis, cordis, iecoris vim ac naturam conseruēt. Et Cephalica quidem sunt, Acorus, Ambra,

Ambra, Basilicon, Betonica, calamentha, Chamæmelum, Carpobalsamum, cubebæ, enula, fæniculum, folium, hyssopus, laudanum, laurus, lignum aloes, lilium, tum album, tum conuallium vocatum, Maiorana, malua, moschus, nux moschata, Pæonia, pulegium, Rosmarinus, Ruta, saluia, saturegia, spica, Stæchas, Acetum, Barba Iouis, camphora, cucumis, cucurbita, hyoscyamus, lactuca, Mandragora, Myrtus, papauer, portulaca, rosa, salix, santalum, solatrum, viola, quæq; vel eliciũtur, vel parãtur ex istis, aquæ, succi, decoctiones, olea, conseruæ, condita, syrupi, cõfectiones, & id genus alia: quod idẽ obseruari debet in aliis, quæ partes cæteras confirmare dicuntur, medicamentis: sic enim composita simul cum simplicibus, in suas classes, eodem opere, digerentur.

Pectoralia sunt Agaricus, Amygdalę, Althæa, Aristolochia, Arum, capillus veneris, chamæpitis, Enula, ficus, fænugręcum, glycirrhiza, hyssopus, Iris, Mar-

 rubium,

rubium, Scabiosa, scilla, Tragacāthum, Amylium, Iuiubæ; Sebesten, violæ. Cordi conueniunt Agallochus, Ambra, behen, Borrago, buglossa, Cardamomum, cynamomum, cortex citri, Crocus, Doronicum, Galanga, Garyophyllatum, Garyophylli, Melissa, mentha, Mosch⁹, Os de corde cerui, Polium montanum, Zedoaria, Acetosa, argentū, aurū, camphora, charabe, corallium, fragmenta lapidum pretiosorum, lapides pretiosi, poma odorifera, rosę, santalum, spodiū, terra sigillata, violæ. Iecori consecrata sunt Absynthium, Acorus, Adianthum, Ammi, Anisum, Asarum, Capillus veneris, & herbæ capillares dictæ, Caruū, chamædris, chamæpitis, costus, cuscutha, Eupatorium, Fœniculum, gentiana Scænanthum, Spica: Acetum, Berberis, cichoreum, hepatica, lactuca, portulaca, quatuor sem. frig. ma. rosa, santali, solanum, spodium, violæ.

Lieni conducunt Agnus castus, Ammoniacū, Amygdalę amaræ, Borrago,

Buglos-

Bugloſſa, Bdellium, Calamentha, calamus aromaticus, Cappares, Caſtoreũ, Chalybs, Ciclamẽ, Epithymus, fraxin⁹, fumaria, geniſta, Lupulus, naſturtium, Radices aperientes dictæ, Rubia, Ruta, Scilla, Scolopendrium, Tamarix, thym⁹, &alia quæ Iecori prodeſſe diximus.

Ventriculo competunt, Abſynthiũ, amomũ, aniſum, baccæ Iuniperi, cyminum, fæniculum, galanga, garyphylli: Gentiana, Maiorana, Marrubium, maſtix, meliſſa, ſaluia, ſiſymbrium, Zinziber: Acacia, balauſtium, ceraſa, coralliũ cydonium, lapatium, Meſpila, myrtus, Plantago, pyraroſæ, ſorba.

Renes roborant Abrotanum, Acorus, Bardana, cicer, cubebæ, Daucus, Eruca, grana Iuniperi, liguſticum, lithoſpermon, nuclei pinei, penthaphillon, petroſelinum Macedonicum, pimpinella, ſaxifragia, Spica tum Celtica, tum Nardi: Endiuia, papauer album, plantago, portulaca, virga Paſtoris.

Vtero ſunt vtilia, Artemiſia, aſadulcis,

calamus aromaticus, cynamonum, garyophylli, Meum, Myrrha, nux moschata, Opopanacum, Origanum, pulegiũ, Rubia tinctorum, ruta, Sabina, Saluia, Serapinum, spica, squinanthum, Valeriana, Endiuia, Nenuphar, rosæ.

Iuncturis prosunt, Ammoniacum, Asarum, Calamentha, chamæmilla, castoreum, Enula, Euphorbium, hermodactylus, hypericon, Iua arthritica, nasturtium, Origanum, Raphanus, ruta, Serapinum, sinapi, Bolus Armenus, Lactuca, Myrtus, psyllium, semperuiuum, solanum.

Et hæc sunt Medicamenta, quæ partibus saltem principalioribus & ad vitam bene degendam magis necessarijs, robur peculiariter addere dicuntur, de quibus duo quæri solent, & à nobis explicari debent. Vnum est, quid sibi velint Medici, quando dicunt quòd hæc aut illa Medicamenta partem hanc aut illam respiciant ac roborent? Cui quæstioni facile fiet satis, si dicamus primo,

quòd

quòd Medicamentum, partis alicuius proprium, non congruat omnibus eiuſdem partis affectionibus, immò tãtum abeſt vt ſemper proſit, vt nonnunquàm obſit, parti, ſi præſertim citra methodum vſurpetur, & effectui, quem tollere deberet, ſimile potius quàm diſſimile, præſcribatur, quo fit, vt malum non tantùm non auferatur, verũetiam, contra medendi legem, augeatur. ſecundò, quòd medicamenta quæ dicuntur vnã partem iuuare, poſſint etiam alijs opitulari, neque propterea ſint partibus alijs inutilia quoniam huic aut illi ſunt vtilia, fieri namq; poteſt, vt quæ cephalica ſunt & appellãtur, ventriculo quoque conducant, & è diuerſo, ſiue calida ſint illa, ſiue frigida, quod idem de cæteris pronuntiandum. tertiò, quòd medicamenta quæ nomen ab aliqua parte mutuantur, in ea parte, quam nomine deſignant, ſæpiſſimè ſimul ac potiſſimè prodeſſe conſpiciãtur. Etenim opthalmicis vti quidem licet medicamentis,

aut ad aures affectas, aut os, aut nares præterea pudendum & anum, verùm non ita frequenter, nec tanto cum fructu, ac ad oculos à quibus acceperunt denominationem vt ait Gal. 5. simp. 24. Alterum est, per quid, in hac, vel illa parte, suam potius exerit & exercet operationem, qua scilicet conseruare dicitur, medicamentum aliquod, quàm in alia? Cui quæstioni quia re duplex est, quantumuis verbis videtur simplex, vnica responsione, commodè fieri nequit satis. Quæritur enim primùm, quoniam approximatio, tanquam causa sine qua non, requiritur ad actionem physicam, vnde nam fiat, vt hoc medicamentum ad vnam partem festinet & propinquet (vt ita dicam) magis quàm ad aliam? Quæritur deinde, cum ad partem destinatam accesserit, qua vi proferat eam actionem, qua parti potius isti quàm alteri prodesse creditur: Ad priorem igitur quæstionem aliter responderi non potest, quàm sapientissimum rerum

omnium

omnium creatorem Deum, talem ijs indidisse naturam, quam mirari possumus, in qua verò re consistat, rimari non valemus, veluti colligitur ex varijs Galeni testimonijs. Ad posteriorem non respondent eodem omnes modo, nam quidam occulta tantùm, quidam tantùm manifesta, quidam vtraque vi, dicunt hæc aut illa Medicamenta, parti, vel vni vel alteri magis subuenire. Qui primam tuentur sententiam, Id, inquiunt, occulta vi dicimus operari, cuius effectum quidem videmus, cur autem inde prodeat is effectus, ignoramus: Atqui certè corroborari videmus has aut illas partes, à medicamentis, quæ denominantur ab ipsis, cur autem id fiat, nisi vel sympathiam, vel proprietatem substantiæ seu temperaturæ, vel id genus aliud adferamus, penitus ignoratur, (sunt autem hæc omnia nobis ignotissima) vis igitur ea, qua partes hæ vel illæ corroborantur, ab his aut

illis

illis medicamẽtis, magis, quàm ab alijs, incognita nobis eſt. & occulta. Rurſus, quæ qualitatibus manifeſtis operantur medicamenta, partes omnes æquè reſpiciunt, & ratione quadam indeterminata, qua qualitatibus illis agendo nituntur, cunctis æquè tum proſunt, tum obſunt, vt igitur huic aut illi parti magis propriè ſuccurrãt, opus eſt, vt ab aliquo limitentur ac determinentur, id autem quicquid ſit, nos latet, & propterea dicitur à nobis occulta qualitas, ſeu proprietas abſtruſa, reſpondens proprietati ſubſtantię partis illius, quam conſeruare dicimus Medicamentum hoc aut illud, ergo, &c. Qui ſecundæ ſententiæ ſunt addicti, dicunt, corroborãtia non alia ratione ſuam quæq; partem confirmare, quàm quia ſpiritum, qui propter varias cauſas, in partibus varijs variè periclitari poteſt, & facilè vel ob alimenti defectum languere, vel ob tenuitatem diſſipari, vel ob craſſitiẽ motu priuari, vel ob prohibitam ventilatio-

latione ſuffocari, ſic ab imminēte periculo liberēt, vt periculum omne, quod, vel in vna, vel in alia parte, ſubire poſſet ſpiritus, depellant, & cauſas omnes, in illius vndequaque perniciem cōſpirantes, amoliantur & abigant, ac faciant demum, vt inſtrumentum illud animæ præcipuum, ſine quo, nec cohærere cum corpore, nec operari valeret, ſaluus & incolumis perſiſtat, nullaque vel tabe vel labe perfundatur. Hinc (inquiunt) cerebrum (quod per caput intelligitur) quoniam lædi potiſſimùm ſolet ab humiditate ſuperflua, quæ facit, vt ſpiritus animales, qui deberent eſſe lucidi tenues & ſicci, fiant obſcuri, dēſi, madidi, ſuisq; propterea muneribus minus apti (ſicca namq; lux, inquit Heraclitus, anima ſapientiſſima) ſicca requirit medicamenta quibus iuſta ſpirituū proportio ſeruetur. Hinc, cor, quia ſpiritum atque calorem vitalem generat, ſubſtantiam videlicet calidam & tenuem, ea poſtulat, quæ plurimum eum

& opti-

& optimum gignunt, genitumque conseruăt, qualia sunt Aromatica, quæ gratum odorem habentia, leui quadam adſtrictione cordi robur addunt. Hinc, hepar, quoniam ob viarum ac venarũ, anguſtiam obſtructiones haud difficulter incurrit, & inde putredinem, calori natiuo ſpirituique plurimùm infeſtam ac infenſam accerſit, ea deſiderat, quæ ſunt incidentia pariter & aperientia. Hinc Lien, quia propter ſanguinis quẽ continet melancholici craſſitiem, maioribus & frequentioribus obſtructionibus, quàm hepar, eſt obnoxius, validioribus opus habet tum attenuantibus, tum ab infarctu liberantibus medicamentis. Hinc, ventriculus, quia pituitoſis excrementis redundare conſueuit, quibus calor natiuus coctionis author, in eo ſatis alioqui debilis, obruitur & opprimitur, ea depoſcit, quæ tenorem ipſius & calorem natiuum tuẽtur. Hinc, Renes, quoniã obſtructione, quam facit ſuccus terrenoſus frequẽter laborãt,
diu-

diuretica postulant. Hinc, vterus, quia cõmuniter mensibus aut suppressis, aut superfluis infestatur, & motum patitur inordinatum, ijs indiget, quæ mẽses vel tenuitate partium citent vel crassitie sistant & odore suo nunc huc nunc illuc ipsum impellant, nam odorem & gratũ sequitur & grauem fugit. Hinc demum Iuncturæ quia propter laxitatem suam noxios nonnunquàm humores imbibũt, qui calorem ipsorum natiuum obtundunt, ijs ferè recreãtur quæ cũ astrictione moderata siccãt. Cum igitur medicamenta superius allata sic comparata sint, vt qualitatibus manifestis id pręstare valeãt, quo spiritus, in partibus singulis, quas conseruare dicuntur, à noxa defendatur, tum (inquiunt isti) non est opus ad qualitates occultas & abstrusas temerè, citraque causam omnem, nulla cogente necessitate, confugere. Qui tertiam amplexantur sententiam, aiunt, quod quamuis manifestis qualitatibus istis custodiatur spiritus in quauis

quauis parte consistentis, qualitas, quãtitas, motus, & substantia, non minus tamen sit necessarium, vt ijs qualitatibus, quæ formam substantialem immediatè sequũtur, & specificæ, vel occultæ nominantur, ipsius in parte quauis proprietas, & quam habet cum ea, familiaritas ac proportio, partis quoque tenor ac tonus, & similitudo quam habet cum spiritu retineatur: dicit enim Auerroes, 5. coll. 19. Medicinas istas assimilari complexionibus membrorum in tota substantia, propterq; similitudinem istam, partes ab ipsis conseruari: Etenim quẽadmodum contraria contrarijs curantur, ita similia similibus conseruantur: &c. Si quis quærat, inter Medicamenta cuiuis parti conuenientia, quodnam in quouis genere, primas, secũdas, aut tertias obtineat ? Respondetur ratione qualitatum manifestarum ea communiter esse fortiora, quæ plus habẽt odoris, astrictionis, aut amaritudinis, quæ minus, debiliora, roborisque magis expertia:

pertia: ratione verò qualitatum occultarum id non aliunde posse cognosci, quàm experimento, consideratis & inter se collatis medicamẽtorum, partisque, cuius sunt peculiaria, conditionibus; quo fit vt dicat Auerroes, 5. coll. 20. semper sis memor eorum, quę diximus superius, hoc est, quia diuersificantur operationes istarum Medicinarum, per diuersitatem cõplexionis alicuius mẽbri, etiam plus & minus: & à te pone gradus, & via cognitionis harum rerum est vt plurimùm experientia.

Verùm quamuis ista, magis peculiariter quàm alia nonnulla, corporis substantiam conseruare videantur, sunt nihilominus alia quædam, quæ non minus id præstant, & propterea, quoniam ad alium æquè commodè locum referri nequeunt, ac ad istum, possunt hic à nobis non minus oportunè proponi quàm illa, sunt autem ea dolorem mitigantia. Quemadmodum enim doloris atrocitas multo amplius quàm alia res

quæuis, spiritus disperdit, viresque prosternit, quibus corporis substantiã contineri diximus, ita, quę dolorem aut delent aut deliniunt, quoniam spiritus disperdi, viresq; posterni prohibent, eam non immeritò dicentur conseruare. Vocantur ea communiter à Medicis anodyna, sub triplicíq; comprælendantur ab ipsis differentia, de qua quia breuissimè maximeque perspicuè locutus est Paræus, eius hic, ego non alterius verba subijciam. Statuuntur (inquit ille) tres anodynorum differentiæ: Alia enim sunt morborum curatiua, alia lenitiua, alia narcotica. Morborum curatiua ea dicimus, quæ morborum causis obsistunt & contrariantur, sic ab intemperie calida, dolorem tollunt, oleum rosaceum, oxycratum & alia quæ doloris causam, id est caloris excessum emendant: ab intemperie frigida dolorem tollunt, oleum laurinum, nardinum, de castorio: ab intemperie sicca hydreleum balneum aquæ dulcis & tepidæ. Deni-

Denique hac anodynorum laxius vſurpata notione purgantia omnia Medicamenta, phlebetomiam ſacrificatum, cauteria, cucurbitulas, clyſteres, & alia quæ materiæ dolorificæ copiam vacuant, intelligimus. At propriè dicta anodyna duorum ſunt generum: alia enim ſunt temperata: alia ſunt calida & humida in primo gradu, adeoque illis temperatis proxima. Illa calorem natiuum in ſua integritate conſeruant, & ſic omnes intemperantias emendant. In hoc cenſu habentur, oleum ſimplex, amygdalinum dulce, vitelli ouorum, & pauca alia his ſimilia. Hæc calorem natiuum roborant, vt ſic quoad ſubſtantiam auctus doloris cauſam expugnet facilius: ſed & rarefaciũt, extenuãt, digerunt, adeoq; vacuant tum humores craſſos & viſcidos, tum flatus nebuloſos exitu prohibitos. Eiuſmodi ſunt flores chamæmeli, meliloti, crocus, oleum chamęmelinum, anethinum, lini, ex ſemine altheæ, lumbricorũ, ouorũ,

ex tritico, butyrum, lana ſuccida, ſuillus adeps, vitulinus, gallinaceus, anſerinus, humanus, ex anguilla, cuniculo, & alijs, lac muliebre & vaccinũ, mucago ſeminis lini, fænugræci, altheæ, maluæ, vel eiuſmodi ſeminum decoctum: vt & decoctum liliorum, violarię, capitis, pedum & inteſtinorum arietis & hædi. Narcotica impropriè dicta anodyna frigida ſunt in quarto ordine: itaq; frigoris exceſſu ſpiritui animali ad partem aditum intercludunt: quo fit, vt ipſi ſenſum adimãt. Huiuſmodi ſunt, hyoſciamus, cicuta, ſolanum manicum, mandragora, papauer, opium; arctiſſima vincula. Primę ſpeciei Anodynorum vſum in ſingulis morbis, qui contrarij oppoſitione curãtur, obſeruare licet. Secundæ verò in doloribus haud adeò contumacibus expugnandis, vt eorum appoſitibus, fluxioni inflammationi, febri, & alijs ſymptomatibus occurratur. At vbi tanta doloris eſt acerbitas, vt remediorum cæterorum vires eludat, cum

demum

demùm ad tertiæ speciei anodyna veniendum, quanquam nõ raro tanta doloris est atrocitas, vt ipsa narcotica, si partem, immò hominem saluum volumus primo quoque tempore sint apponenda. Horum tamen frequentior vsus, præsertim ipsorum per se, haud addito croco, myrrha, castoreo, similiue alio, valdè periculosus esse solet. Nam natiui caloris extinctionem, adeoque necrosim liuore partis manifestam inferunt. Cæterùm dolores intolerabiles, qui scilicet doloris summa habebunt omnia, ab inflammatione & gãgrenis, citius sedaueris venæ sectione, purgatione, & sacrificatu partis dolentis, quàm vel propriè dictis anodynis vel narcoticis, nempe vt sit dolor medicina doloris, &c.

DE MEDICAMENTIS, QVAE substantiam continentem generant,

CAPVT VII.

Continentis substantiæ nomine, non aliud hic denotamus, quàm solidas corporis partes, quas vocauit Hyppocrates continentia, cum dixit, omnia, quæ corporis humani constitutionem, ingrediuntur esse, vel continentia, vel contenta, vel impetum facientia. Cum autem partes huiusmodi duplices solummodò sint, sanguineæ videlicet, & spermaticæ, sic dictæ, quòd illæ, sanguinis, istæ, seminis naturam magis æmulentur, & hę rursus semen, illę sanguinem, potissimam ortus sui materiam, agnoscant, cumquè sola caro sit sanguinea, reliquæ verò totius corporis partes omnes, spermaticæ dicantur: tum liquidò quàm apparet, aliam esse gignendæ carnis, aliam partium

tium cæterarum generandarum rationem, siue materiam spectes, siue causam efficientem. Generari dicimus hîc, quicquid, quocumquè modo, vel regeneratur & restauratur, vel ad partium separatarum vnionem ac coalitum reducitur, siue sit exesum aut exectum, & deficiat, siue dissectum & diuisum ac partes habeat distantes ab inuicem & hiantes. His ita constitutis, videndum, quo pacto caro primùm, deinde partes aliæ iam dictæ generentur, & quæ Medicamenta sint ad earum cuiusquè generationem oportuna. Quarè, quod ad carnem attinet, ea siue corrosa sit ab vlcere, siue vulnere vel fissa vel abscissa, per sui generis substantiam, hoc est carneam, tum refici regigniq́ue, qualis erat, tum ad vnionem veram reduci potest. Medicamenta quæ talis substantiæ producendæ vim habent, Sarcotica nominantur à medicis, non quòd verè propriequè carnem generent (Est enim illud, naturæ

non medicamenti cuiuſpiam opus, prout poſt Hyppocratē in libro de carnibus, vel vt alij volunt de principijs, oſtendit Galenus 3.meth.3. ſed quòd naturam in hoc opere iuuent, & remoueant impedimenta, quibus prohibetur natura, ne poſſit ſanguinem quo vulneris aut vlceris ſuperficies irrigatur, in ſubiectæ carnis ſpeciem continuationemque mutare. Neque tamen omnia medicamenta, quæ quauis ratione tollunt impedimenta generationi carnis aduerſa, ſtatim Sarcotica dicentur, nam ſic (veluti bene notauit Iacobus Hollerius, inſtitutionum chyrurg. lib.2.ca.3.) quæcumque repellunt, temperāt, molliunt, intemperiem corrigunt, & alia nonnulla faciunt, licentiosè nimis ſarcotica dicerentur, ſed ea tantummodò, quæ poſtquā pars à Rheumate, dolore, callo, intemperiè, necnon id genus alijs liberata fuerit, ſanguinis eò confluentis mutationem, ac vltimam naturæ, carnem inde conficere conantis, manum ac mo-

ac molitionem impedire valent amoliuntur. Sunt autem ea, quæ naturæ conatum istum remorantur, impedimēta, tria, calor partis corruptus, excremētum tenue quod innatat vlceri, crassum excrementum quod vndique tenacius adhærescit: quo fit, vt tres debeant esse medicamentorum sarcoticorum conditiones, nimirum, vt exiccēt, quod innatat, detergeant, quod adhæret, & calorem partis natiuum custodiant. Has igitur conditiones seorsim paulò diligentius examinabimus, vt inde medicamenti sarcotici natura melius elucescat. Desiccationem esse necessariam, ex eo patet, q, cum coctio nulla peragatur in qua non generetur excrementum tenue, tum fieri nequeat vt in ista sanguinis in carnem conuersione, quę spectat ad tertiam corporis nostri coctionem, excrementum huiusmodi non proueniat. Quemadmodum igitur in coctione tertia, qua, primę carnis fit generatio, prouenit excremētum tenuè,

perſpicatio ſcilicet inſenſibilis, quæ, ſi quandoq́ue, vel ob cibum immoderatiorem, vel motum vehementiorem, vel calorem naturalem imbecilliorem, fiat (vt Galeni verbis vtar) viſibilis, ſudor appellatur, quæq́; propria naturæ vi (ſi pars ſana ſit & incolumis) ſemper extra corpus protruditur, aut ſenſibiliter, aut inſenſibiliter: ſic in iſta carnis generatione, quæ ſecũdaria quodãmodo dici põt, dũ ſanguis in carnẽ conmutatur, fit ẽt prouẽtus aliquis excremẽti tenuioris, quod Ichor aut ſanies appellatur, verùm quoniam ipſum, propter affectæ partis lãguorem, non põt natura foras & extra vulneris aut vlceris circũſcriptionem propellere, fit, vt cum ex ipſius retentione, vulnus aut vlcus nimis humidũ euaderet, nec poſſet propterea ſanguis iuſtam carnis conſiſtentiam acquirere, debeat humiditas illa tenuis abſumi per Medicamenta quæ deſiccandi facultate pollent, & propter hanc cauſam, opus eſt, vt Medicamen-

menta carnem generantia, sint inprimis desiccantia. Cæterùm cum in desiccatione modus seruandus sit, ne, si Medicamentum, vel languidius desiccet, aut sanies aceruetur copiosior, aut caro mollior gignatur ac flaccidior, vel nimis in desiccando sit efficax, aut spatium carne replendum exarescat, aut callosum germen enascatur, aut excitetur dolor, & vlcus grauiter arrodatur: tum non videtur à medicis satis exactè definitum, in quo siccitatis ordine consistere debeant Medicamenta sarcotica. Nam etsi Galenus, tertio meth. 3. dicat, in primo desiccantium ordine collocari debere sarcotica, quarto tamen de comp. med. f. g. primo, recenset nonnulla quæ carnis generationem promouēt, non ordine tantùm primo, verum etiam secundo, tertioque siccantia, quo fit, vt non tam Galeni mirer inconstantiam, quàm aliorum incogitantiam, qui quamuis viderint Galenum hac in re, parum constantem, priori nihi-

nihilominus ipsius authoritate ducti constanter ausint affirmare perpetuam & firmam esse Galeni sententiam, quòd Sarcotica nulla primum siccitatis gradũ transcendere vel possint vel debeãt. Sum igitur in ea quidem sentẽtia, quòd Sarcotica quęuis ad certum aliquem & determinatum siccantium ordinem referri nequeant, cum præsertim ob totius corporis, maximè verò partis laborantis, temperaturam, saniei copiam ac inopiam, vulneris aut vlceris magnitudinem ac paruitatem, aliasq́ue circumstantias, modò plus, ac valentius, modò minus ac mitius sit exiccandum, prout & ratio dictat, & expreſsè dicunt illi, qui methodum curatricem tradunt. Nec aliter sensisse puto Galenum, quia quẽadmodum in corporibus vel temperatis vel à mediocritate parum recedentibus 3. meth. 3. Sarcotica probat ordine primo siccantia: sic quarto de comp. med. s. g. primò, fortiorum præcipit, in corporibus aliter constitutis, vsum.

ſum. Sed de ſiccantium, & corum quæ ſaniem abſumut medicamẽtorum natura ſint hæc ſatis. Quòd deterſione ſit opus abundè liquet ex eo, quòd quemadmodum in alia coctione quauis non excrementum tenue tãtum, ſed & craſſum etiam generatur, ipſumque quod in tertia genitum, cuti firmius adhæret, ſordities appellatur: ita, dum ex ſanguine procreatur caro, per coctionem, quę tertiæ quædam eſt quaſi ſpecies, pręter ſaniem, quam diximus reſpondere trãſpiratui ſenſibus haud perceptibili, naſcatur quoquè pus, quod eſt ſaniè craſſius, & ſorditiei cutaneæ proportionatum. Craſsius iſtud excrementum, cum natura partis, ob ſui debilitatem, à ſe reijcere non valeat, tum indiget medicamento, deterſoriam vim habente, quo protinus auferatur, &(vt ita dicam) abradatur. Quanta verò debeat eſſe vis illa deterſoria, non poteſt quiſpiam certò definire, quandoquidem, interdum magis interdum minus, ea vehemens

eſſe

esse debeat & valida, prout excrementi crassities aut tenuitas, ægrotantis habitus durior aut mollior, partis laborantis sensus magis aut minus exquisitus, & id genus alia vel postulare, vel permittere videbuntur. Quarè, consultum est vt indicationum prius vires perpendamus quàm ad operandum accedamus, & eas deinde medicamentorum materias, ad opus accommodemus, quæ malo, cui mederi volumus, sunt æquales, ne vel ex mitiorum vsu nihil proficientes, medicinas alioquin bonas infames reddamus, vel validioribus aut adhibitis aut exhibitis, ægrum in maius discrimé adducamus, veluti narrat Galenus empyricum quendam fecisse, qui cum continuè vires medicamenti detergentis adauxisset, putans, quod quo foret vehementius, eo plus esset detersurum, præter opinionem, maiorem continuè sordium multitudiné colliquata carne sic accumulauit, vt vlcus indies sordidius appareret. Et de detergétibus hactenus.

Quòd

Quòd caliditas ad sarcoticorum medicamentorum naturam absoluẽdam requiratur, duo præcipuè declarant, sanguis videlicet in carnẽ mutãdus, & substãtia partis laborantis cõseruanda. Pars enim carnosa quæuis, cum calida sit, ijs, quæ naturæ suæ familiaria sunt, & similia, conseruari debet, & hinc Galenus peculiariter de sarcoticis medicamẽtis loquens, ea dicit habere debere tẽperiẽ affectæ particulæ similẽ, nec magis aut calidam aut frigidã, nã vtraq; sanationẽ (inquit) moratur. Coctio præterea quælibet calore perficitur, atq; q, sanguis dũ in fibras concrescit & carnis formam assumit, concoquatur, nulli dubium esse põt. Cum igitur Sarcotica medicamẽta calorifica sint oporteat (nam frigiditas ad carnis generationẽ non facit nisi vel inflammatio sit arcenda vel sarcoticorum caliditas vehementior contẽperanda) tum sciendum, quòd, vltra principium secũdi gradus calefaciẽtium rarissimè soleãt consistere, sæpius primũ

haud

haud excedant, sæpissimè mediocritatem in qualitatibus actiuis, seruent. Exempla sarcoticorum nonnulla suggerit Galenus, quæ communiter à medicis sic in tres classes digeruntur, vt alia mitissima sint, alia fortiora, fortissima demùm alia. Mitissima censentur Beta, Brassica, fœnigræci farina, Gummi Arabicum Hordei farina, Iris nostras arida, Tragacanthum. Fortiora sunt Aloe Iris Illirica, lupinorum farina, manna thuris, mastix, mel, myrrha, Orobi farina; Thus. Fortissima statuuntur Anethum vstum, Aristolochia, Asarum, Borax, Bryonia, Cadmia, Chalcitis, enula campana, gentiana, Guaiaci scobs, panax, pix liquida, Scordium, quorum si quodpiam nimis acre sit & mordax, id in puluerem redactum ablui potest, ablutio verò mordacitatem tollet. Ex his & alijs simul permistis oleoque perfusis confici possunt vnguenta. Nam sarcotica medicamenta, solent in vnguenti potius forma præscribi quàm in

alia

alia, propter læuorem, æquabilitatem, tenuitatem & mollitiem, ne scilicet medicamẽtorum asperitate, crassitie, densitate, duritieq́ue, malum magis exacerbetur. Neque refert quòd Galenus 4. de comp. med. s. g. 1. dicat euitanda medicamenta, generis oleosi, qualia videntur ista; quoniã quãuis vnguenta parari soleant cum oleis, oleorum tamen facultas molliens propter quam damnãtur à Galeno, sic reprimitur & obtunditur ab alijs rebus vnguenti compositionem ingredientibus, vt vlceri non amplius inimica sit & aduersa. Nec hîc silẽtio prætereundum, quòd etsi multa reperiantur ad hunc vsum in pharmacopolijs vnguenta iam antea præparata, melius tamen sit vt proprio quis marte componat huiusmodi medicamenta, quàm quæ facta sunt ab alijs vsurpet: sic enim quandoquidem cum amissa carne plures nonrarò complicentur affectiones, quę purè sarcoticis haud cedũt, & variæ contingunt mutationes ratio-

ne tum aeris, tum temporum morbi, tũ aliarum circumstantiarum, quę faciunt vt vnum & idem Medicamentum non semper esse possit oportunum) licebit illi prout videbitur commodum, & præsenti rerum statui consentaneum, plures simul Medicamentorum facultates coniungere, rursusque, nũc vnam, nunc aliam, vel addere, vel adimere, ne quid vnquàm aut superflui, redundet, aut necessarij, desideretur. Sed de medicamentis carnem generantibus sat iam superq; diximus, nunc ad medicamenta, quibus aliæ partes gignuntur, accedamus: Atqui frustra quidem hic nobis quispiam obijciet, alias à carne partes, nec regenerari, nec augeri, nec coalescere, iuxta sententiam aphorismi 19. sextæ sectionis, scimus enim id verè proprieque fieri non posse, vel propter defectum materiæ seminalis congruæ, vel propter virtutis formatricis vires aut abolitas aut languentes, vel propter partium ipsarum densitatem duritiem

& sic.

& ſiccitatem quæ veram intromiſſionem, perfectam alterationem & agglutinationem naturalem reſpuit, vel quia caro celeriter ſuccreſcens intermedia prius ſpatia replet, occupat obtegit & occludit, quàm illæ poſſint ex propria materia ſeminali reparari: quod poſſint tamen, per alterius corporis, haud omninò diſſimilis interuentum, ad vnionem & coalitum, reduci quis, oro, tam ignarus eſt, qui neſcit? Vocatur corpus illud, in oſſe callus, in partibus oſſe mollioribus, cicatrix. Quarè, cum, ſi paucula iam dixero, de Medicamentis, quibus horum vtrumque generatur, abundè videar declaraſſe, qua ratione, ſubſtantia contenta quæuis reficiatur ac reſtauretur: tum agam de generatione, primùm cicatricis, poſtea calli. Poteſt quidem in interioribus interdum corporis partibus cicatrix gigni, frequentiſſimè tamen euenire ſolet vt in extima corporis ſuperficie gignatur. Etenim quia

cum carne semper vnà deperditur, cutis quæ semel amissa regenerari nequit, ideo necessarium est, vt quoties regeneratur caro (quod sæpissimè contingit) toties gignatur cicatrix, quæ cutis vices gerens, tenellam recensq; natam carnem tegat, & ab aeris, ac aliarũ rerum extrinsecùs occursantium iniurijs tueatur. Quæ verò materia gignendæ cicatrici sit apta, docet Gal. 3. meth. 5. dicẽs summam carnem cuti similem efficiendam esse; qua rursus ratione summa caro cuti similis fieri debeat, mox declarat, & ait, alterandam sic esse carnem eam, vt non amplius caro permaneat, sed veluti cutis euadat, & quoniam cutis ipsa carne tum siccior est, tũ etiam densior, ideo si carnem siccabimus & astringemus, cuti persimilem eã reddemus. Et hinc (inquit) habes demũ Medicamenti quod cicatricem inducit summam. Debet enim esse tale, quod validius tum exiccet, tũ astringat, quàm glutinatorium, quoniam in vlcerum gluti-

glutinatione ſiccandum illud tantum eſt humoris quod affluit, hoc eſt influit in vlcus aliundè, quo videlicet pars affecta ſuperuacuis vacet: in cicatrice verò ducenda, non modò quod affluit, veverumetiam humor qui in ipſa carne continetur, hoc eſt, carnis proprius, & qui ſecundum naturam ſe habet, eſt cõſumendus. Et hoc medicamenti genus Græci vocant, ἐπȣλωτικόν, noſtri, cicatricem, inducens, Barbari, conſolidans, Auicenna, ſigillatiuum. Exempla petũtur, partim ex metallicis partim ab alijs rebus. Metallica ſunt, Aeris & ferri ſquama, ærugo vſta, Aes vſtum, Alumẽ, Cadmia, Chalcitis, chalcãthum, Chryſocolla, diphryges, Miſy, Plumbum vſtum, Plumbi recrementum, Pompholyx, Sory. Extra metallicorum cenſum ſunt, Acori radix; Aegyptiæ ſpinæ fructus, Ariſtolochia, balauſtium, buccinorum teſtæ combuſtæ, centaureum, Chamæleontis nigri & Cyperi radices, dracunculus, galla immatura, glandes, Ichthio-

colla, Iris, lapis specularis vstus, Malicorium, Ostreorum & purparum testę cõbustæ, Panax, Polium, Rhus, Sarcocolla, vitrum vstum. Et ex his quidem omnibus, Galeno teste, 3. meth. 5. galla immatura, maliciorum, & Aegyptiæ spinæ fructus, modicè siccantia medicamenta sunt, chalcitis, & æs vstũ, & æris squama, & misy, & fissum alumen, multò sunt valentiora, misy quidem & chalcitis præcipuè, mitior autem ęris squama, atq; hoc etiã mitius æs vstum, quod etiam, si lauabis, vtique minus mordax medicamentum (inquit) habebis. Nec ijs tantùm sinceris, sed & adinuicẽ etiã permistis, & in varias, vel puluerum, vel vnguentorũm, vel ceratorũ, vel emplastrorã, formas redactis, vti quis poterit. Vnde notat Hollerius, 2. instit. chyrurgi. 4. quod, vbi cicatrix ægrius trahitur, emplastica meliora sint, quia diutius inhærent, quòd vlcus humidius, aridis iuuetur, quòd molliora corpora linamẽto gaudeant, quòd denique semper videndum sit, ne recens ẽnata caro, medica-

dicamentorum vel acrimonia rodatur, vel irritetur aſtrictione. Monet præterea Galenus 4. de comp. med. ſ. g. 1. mollioribus corporibus, epulotica mitiora, durioribus fortiora competere, ne ſcilicet aut à fortioribus molliora corpora lędantur, aut à mitioribus duriora nihil patiantur. Et hinc Epuloticorum natura quæ ſit, ſatis (ni fallor) luculenter apparet. Cæterùm quia glutinantia magnam habent cum epuloticis cognationem, prout ſuperiùs ex Galeno retulimus, nec in vllum commodius locum incidere poteſt eorum tractatio, quàm in iſtum, ideo paucis, hic etiam eorum, & explicabo naturam, & recenſebo materiã. Glutinare dicũtur ea medicamẽta, veluti probè notat Gorræus, quæ ſic cõiungũt & vniũt diuiſas partes (nõ tãtùm in cruẽtis vulneribus, vbi ſanguinẽ ex plaga adhuc profluentẽ ſpõgia deterſerimus, deinde ſuturis aut fibulis coarctauerimus, ſed in fiſtulis etiã & ſinibus veterib⁹, cũ eos ab inflãmatione vindicauerim⁹, puroſq́; reddiderimis) vt ad

priſtinā vnitaté reducātur, ſiccāt ea quidé verū, vt à ſarcoticis diſtinguātur, nec detergent, nec neceſſariò calefaciunt, ſed adſtringunt ac contrahunt, & frigiditatem interdum ſiccitati coniunctam obtinent, vt autem ab Epuloticis ſeparentur (nam medium ea locum inter hæc & ſarcotica quoad ſiccitatem ſortiuntur) minus & ſiccant & aſtringunt quàm Epulotica propter rationē ex Galeno ſuperius allatam. Huiuſmodi ſunt, Acacia, Aloe, Alumen, Amylū, Ariſtolochia, Balauſtium, bolus Armenus, Cadmia, centaureum vtrumq; corallium, Equiſetum, fabarum, & hordei farina, Hypericum, Nux cupreſſi, Nux moſcata, Plantago, Pumex, pyrola, ſanguis draconis, Sanicula, ſymphytum, Thuris cortex, Thus ipsū, & ſi validioribus ſit opus, (vt in corporibus duris, partibus ęgrè glutinationem admittentibus, vulneribus magnis, vlceribus, ſinuoſis, fiſtuloſis, & curatu difficillimis) epulotica pleraque. Quo fit vt in errore ma-

re maximo versentur ij, qui putant eam inter epulotica glutinantia sarcoticaq; Medicamenta differenciam esse statuédam, vt sarcotica quæuis, primò, glutinantia, secundò, Epulotica tertiò tantùm ordine, desiccét, nec liceat eorum alicui vel alterius ordinem ingredi vel vltra citraue constitutum illi gradum cõsistere: cum tamen & experiamur & rationi non aduersetur, quòd pro diuersitate corporum, membrorum vulnerum ac vlcerum vnum & idem medicamentum possit euadere, nunc sarcoticum, nũc glutinatorium, nunc epuloticum, & ediuersò. Quæ namq; sunt, in corporibus durioris habitus, Sarcotica, quid impedit quominus in corporibus haud ita duris glutinandi vim habeant, & in mollioribus adhuc cicatricem gignant? Et quæ sunt in corporibus moderatis epulotica, cur non poterunt in paulo durioribus, & glutinantium & sarcoticorũ vices gerere? glutinatoria denique, quandoquidem in sarcotico-

rum &epuloticorum medio constituta sunt, quid vetat, si mitiora sint, sarcoticis, si validissima sint, epuloticis, siccãdo respondere? Quamuis igitur, Epulotica propriè dicta, sua natura, plus quàm glutinantia desiccent, & hæc quàm sarcotica, non tamen absolutè pronuntiare vel licet vel decet, ea tam, aut certis coerceri limitibus, aut arctis concludi terminis, vt vel in siccãtium ordine primò glutinantia simul & epulotica, vel in secundò sarcotica pariter & epulotica vel in tertiò sarcotica glutinantiaque nulla penitus reperiri queant. Sed ad glutinãtia reuertamur. Itaque, præter ea, quæ nos paulò iam ante recensuimus, multa tum à Trincauellio tum ab alijs enumerãtur, ex quibus pro medicorũ arbitrio componi possunt varia (qualia leguntur apud Galenum, Rondeletium, Hollerium, & alios) quorũ (inquit Gorræus) quædam imbecillem molléq; carnem glutinant, & ex argenti spuma oleo ac aceto præparantur, alia robustam & duram,

ram, quæ videlicet, Bitumine, ærugine, squama, Aloe, & myrrha, constant. Et de generatione cicatricis ista sufficiant. Ad callum nunc generandum accedamus. Cum ossa nonrarò rumpi frangiq; soleant, nec possint, vt ait Galenus 6. meth. 5. propter siccitatem ac duritiē, ipsa coalescere tum alia quapiam interueniente substantia, ceu glutino quodā agglutinari colligariq; secum separatæ fracti ossis particulæ debent. Vocatur autem interueniens illa substantia, callus, cuius (post ossis partes in naturalem formam reductas & adamussim sic coniunctas, vt immotæ permaneant, institutam rectam viuendi rationem, & alia salubriter ordinata, quorum ad hunc locum consideratio non spectat) generatio perficitur per Medicamenta quæ Pωrotica dicuntur, à Latinis callum facientia, vel obducentia. Medicamentorum istorum natura talis est, vt naturæ suffragentur, & ipsam adiuuent, vt quod ex proprio ossis alimen-

alimento redundat & à fracturæ labijs continuè per ambitum, exudat (ex quo callus generatur) ad ossis similitudinē conuertat, & sic induret, vt quamuis os non sit, si tamen os illud rursus frangi contingat, in alia quauis parte potius quàm qua callo firmatum est, frangatur. Vt igitur calli materia densior ac durior euadat, & oras fracturæ validiori veluti vinculo colliget, opus est, vt medicamenta calli generationem promouentia, desiccent, incrassent, inspissent, indurent, & emplastica sint, moderatè tum calefacientia, tum astringentia, nam quæ contrarias habēt qualitates, aut digerunt, resoluunt, atq; consumunt, aut liquefaciunt, attenuant, & molliorem reddunt succum, ex quo cōcrescere callus deberet, & ita demùm calli generationem aut penitus impediunt, aut (vt ait Paræus) tardant. Laudantur à Medicis quædam exhibita, quædam adhibita. Priori modo valere dicitur, ab Aquipendente, succus primulæ

mulæ veris, pluribus diebus potus, puluis radicum Agrimoniæ, in vino sumptus, aut succus eius epotus, Ab Erasto, lapis sabulosus Heydelbergensis, cuius drachma vna, vel paulo amplius, manè vesperiq; in liquore aliquo sumptus, intra paucos dies ab omni dolore liberat, & membro vti posse facit, ab alijs aliud, &c. Posteriori modo fractis ossibus succurrunt Acacia, Aloe, Bolus Armenus, farina volatilis, gallæ, lapis sabulosus, laudanũ, myrrha, nuces cupressi, Thus, tragacanthum, & similia puluerizata, si cum oui albumine, oleo Myrtino, aqua, vino astringente, vel mucillagine quapiam, incorporentur, ad emplastri formam redigantur, & applicentur.

DE MEDICAMENTIS, SVBstantiam contentam gignentibus.

CAPVT VIII.

COntentam ſubſtantiam, eam vocamus,quæ, nec continens eſt,nec impetum faciens, hoc ſtə,humores, qui propterea dicũtur ab Hypp. cõtenta, quòd à ſolidis compræhendantur, vt ait Galenus, libri de tremore,palpitatione &c.c.5. Qui generari ſolét in corporibus noſtris humores, triplices exiſtunt,naturales, nõ naturales,& inter hos medij.Nõ naturales fiũt communiter ex naturalibus,ad putredinem,& naturam venenatam vergentibus, ac propterea nõ tam à medicis gignendi,quàm extirpandi:quare medicamenta quibus gignuntur ſunt hic à nobis reticenda,cum ea tantùm recenſenda ſuſceperimus, quæ naturam iuuare nata ſunt,non deſtruere. Naturales humores neceſſarij ſunt, ad cuſtodiam,vel indi-

indiuidui, vel ſpeciei. Conſeruatur Indiuiduum potiſſimùm ſanguine, cõſeruatur ſpecies, partim ſemine, quod generandis, partim lacte, quod nutriendis fœtibus, quibus humana natura propagatur, materiam præbet. Humor inter naturales & non naturales medius eſt pus, cuius generatio non poteſt non vtilis eſſe tunc præcipuè cum inflammatio magnã partem aliquam obſidet & in ea dolorem pulſationem ac tenſionem efficit, quæ ſymptomata ſimul omnia, poſt puris confectionem, remittuntur iuxta ſententiam aph. 47. ſecundæ ſect. In hoc igitur capite, quatuor à nobis medicamentorum genera pertractanda ſunt, ea ſcilicet, quæ ſanguinem, ea, quæ lac, ea, quæ ſemen, & ea quæ pus procreare dicuntur.

Sanguis, etſi communiter fiat, ex chylo quem ventriculus ita ſubegit, vt à iecore tractus, in ſanguinis naturam mox poſſit abire; fit tamen interdum etiam ex pituita, prout, tum alibi

tum

tum ſecundo, de ratione victus in acutis tex. 30.docet Galenus,dicens, pituitam temporis proceſſu coctam,ſanguinem effici. Quod vt commodius contingat, opus eſt,inquit idem Galenus 5. ſimpl. vigeſimoprimo, medicamentis excalfacientibus ordine primo, vel ſecundo,non tamen deſiccantibus, inter quæ potiora ſunt,quæ non tantùm ſunt medicamenta,ſed & nutrimenta, velut Eruca fœniculum,anethum. Dico autem ipſas herbas etiamnum virentes & & humidas,nam ſiccæ plus quàm oporteat,& excalfaciunt & deſiccant. Huius generis eſt & Smyrnium Apium,Sion, polium, eaq́ue virentia priuſquàm ſiccentur: quippe cum ea quæ deſiccant humorem ſanguinis depaſcentia, craſſiorem ipſum ſimul ac pauciorem efficiant. Quæ Galeni dicta non vacant ratione,quia cum pituita frigida ſit & humida, qualitatem vnam, nimirum humiditatem,habens cum ſanguine ſymbolam,tum ſi debeat in ſanguinem mutari,

tari, non est necessarium, vt alteretur, nisi quâ qualitatem habet asymbolam, ad quam alterationem, sola sufficit caliditas, eaq; non vehemens, quandoquidem pituita (veluti dicunt Medici) sit sanguis ex dimidio coctus, possitq;, per exiguum caloré, ad sanguinis naturam ac temperaturam perduci.

Lac, vt rectè monet, Mercurialis, dupliciter generari dicitur, per se videlicet, & per accidens. Per se dicuntur lac generare, quæ producunt substantiam lactis: per accidens verò, quæ, vel ducũt lac ad mammas, vel remouent causas propter quas lac minuitur.

Priorem generandi lactis modum tradidit Galenus, 5. simpl. 21. dicens ipsum non aliunde progigni, quàm ex sanguine rectè disposito, qui scilicet, neque crassior est neque parcior, neq; iusto vel calidior vel frigidior. Debet enim (inquit) sanguis esse modicè calidus, ac neutiquàm crassius vt lac generet, quocirca, quæ valdè vel exiccantia,

vel calefacientia, vel refrigerantia sunt, extinguunt magis lac, quàm procreant. At quæ sic, vt dictum est calefaciunt, hoc est ordine primo vel secundo, nec vllam insignem adiunctam habent siccitatem, lactis procreatricem habere facultatẽ meritò dicta sunt verùm eo numero perquàm sunt exigua, nec enim profectò facilè inuentu est, quod propositam in temperie sortitũ sit mediocritatem: cæterum infinita sunt, vt ita quispiam dicat, & multitudine incomprææhensa, quæ lac lædunt. Etenim, quęcũque plus quàm expediat calefaciunt, quæq; desiccant aut refrigerant, partim qualitatem ipsius sanguinis vitiantia, partim sanguinem ipsum minorẽ reddentia, lac prouenire prohibent. Hac igitur ratione, si cætera respõderint, hoc est, si nullum adsit impedimẽtum, quo minus, aut ad vbera sanguis haud fluat, aut non fluat talis, qualis ad lactis generationem requiritur, lac, per se, naturæque molitione medicamentis adiuta, copiosum nascetur, sanguine nimirùm,

rùm, ad mammas copiosius cōfluente, subeunteque, partim ex natura partis, partim propter calorem, quem cor sup peditat, mutationem eam, qua transit in substantiam lactis, fœtum aut iam editum, aut mox edendum, nutrituri. Sic enim est à natura comparatum vt singulæ corporis partes quicquid in se recipiunt ac transmutāt, id imbuant colore sibi familiari, veluti docet, author libri de viuorum anatomia, quod, vt in alijs partibus, respectu rerū in ipsis genitarum, sic mammarum albarum lac album generātium, exemplo declarat: Cor verò suppeditare mammis calorē, quo lac in ijs conficiatur docet Galenus 7. de vsu par: 20. dicens, mammas cum essent futuræ lactis, cibi videlicet exactè confecti procreatrices, in eo potissimùm loco fuisse constituendas, vbi facillimè simul & citissimè lactis copia perfectè elaborati posset consistere. Nam quis locus alius magis insito animantibus calore (cuius cor est fons)

frui queat, quàm is, qui in hominibus est mammis destinatus? Quòd si verò lactis materia præfuerit quidem in corpore satis multa, sed vel propter aut viarum ad mammas tendẽtium angustiã, aut sui crassitiem, aut facultatem mammarum attractricem debilem, ad mammas, locum scilicet in quo solo lac confici tum potest tum solet, vel attracta vel transmissa peruenire nequeat, vel, aut à nimia caliditate siccitateque consumatur, aut per alias vias exeat, è corpore, per nares videlicet, os, hæmorrhoidas, ac vteri vasa, quis non videt, inopiam lactis pendere tantùm ex accidentibus istis, quibus correctis, satis magna lactis copia succedit, quæ tamen non per se, sed per accidens genita dicetur. Et propter hanc causam, qui medicinam faciunt, in defectu lactis vtuntur, nunc aperientibus, quæ venas ac vias reserant, nũc attenuantibus, quę sanguinis crassitiem emendant, nunc mammarum frictionibus assiduis, & suctionibus, tum

per

per homines, tum per cucurbitulas, tũ per instrumenta vitrea factis, quæ vim mammarum attractricem sopitam excitant, nunc refrigerantibus, & humectantibus, quæ contrarias intemperantias obtundunt, nunc astringentibus, quę sanguinis fluxiones inhibent, nunc purgantibus, quæ sanguinis impuritatem tollunt. Quo fit, vt nec culpandus sit Galenus, quòd vehementer tum calefacientia, tum refrigerantia damnauerit, & aliorum medicamentorum, quàm ordine primò vel secundò, citra desiccationem, calefacientium nõ meminerit, quia loquutus tantũ est de modo, quo lac per se generatur: nec alij sint vituperandi, quòd non modò medicamentis vehementer tum calefacientibus, tum refrigerantibus, verumetiam nonnullis alijs, ad generationem lactis per accidens, præsidijs vtantur. Et hæc putaui Medicinæ studiosis inculcanda, ne quandocumque lac desideratur, existimarent, medicamẽtis à Galeno propositis insistendum esse, nec auderent,

ad alia propterea confugere, magis vel calefaciētia, vel refrigerantia, frustraq; nonnunquàm, & seipsos fatigarent, & miseras mulieres excruciarent non videntes causas à quibus lactis defectus oritur, & proinde, generationem ipsius haud rectè procurantes. Etenim quid vetat, aut vbi calor ingens depascit humorem sanguinis & lactis materiam, cucumere, cucurbita, lactuca, melone, Nymphæa, papauere, violis, & id genus alijs, aut vbi frigus immodicum coctionem impedit, anetho, aniso, apio, eruca, fœniculo, mentha, pulegio, roremarino, Serpillo, vitice, cæterisque calidioribus vti? Quin & illud etiam hic silentio minime prætereundum existimo, quòd sint aliquę mulieres, quę quãuis lacte careant, non sunt tamē vel medicamentis vel alijs artibus ad lactis generationem sollicitãdæ, quales eæ sunt, quas ait Hyppocrates, esse natura sine lacte lib. de morb. mulieb. §. 99. propter densitatem & angustiam naturalem vasorum

ſorum quæ ſanguinem ad mammas ex vtero deriuant, & qualis fortaſſe fuit illa Vormatienſis, quam viriles habuiſſe mammas, & tamen adeo fuiſſe prolificam, vt vno quandoque partu geminos ederet, narrat Cardanus, octauo libro de varietate cap. 4.

Seminis generationem duplicem ait eſſe Galenus 5. ſimpl. 23. qua videlicet procreatur, vnam, qua prouocatur alteram. Procreatur (inquit) quādo quod antea non erat producitur, hoc eſt, ſubſtantia ſeminis augetur, prouocatur autem, quando quod in alto deliteſcit, in apertum profertur, hoc eſt, ex proprijs conceptaculis elicitur & eijcitur. Vtriq; (poſtulante neceſſitate propter legitimam liberorum procreationē) ſua debentur medicamenta, priori, quæ materiam coaceruant ita diſpoſitā, vt mox formam ſeminis admittat; poſteriori, quæ motum ipſius accelerant, & faciūt, vt in agrum naturæ frequentius & facilius emittatur. Quæ materiam

respiciunt, prius expediam, quia nisi semen sit iam genitum, frustrà, nec sine periculo, ne dicam pernicie, promouebitur ipsius eiaculatio; postea, quæ motum ipsius adiuuant expendam. Materia seminis duplex est, sanguis, & spiritus seu flatus. De sanguine testem habemus Galenum, qui 2. de sem. 2. definit semen sanguinem exquisitè confectum & 16. de vs. par. 10. lac ac semen, ex sanguine exactè cocto generari, dicit, necnon 5. simpl. 21. lactis & seminis easdem tum alimentorum tum medicamentorum facultates statuit, alimentorum quidem calidam & humidam, medicamentorum verò, calidam ordine primò, vel secundò, citrà siccitatem. Sed vt alimentorum tractatio non spectat ad hunc locum, sic, medicamẽtorum rationem superius, cum de lacte loqueremur, satis apertè declarauimus. Spiritum esse pariter seminis materiã, patet ex eodem Galeno, 13. de vsu par. 9. dicente, quòd ipsum semen spirituosum

ſum ſit ac ſpumoſum, & ipſius humiditas ſpiritu plena, quod fieri non poſſet niſi conſtitutionem ipſius ſpiritus ingrederetur. Hinc, 5. ſimpl. 23. cum (inquit) ſubſtantia ſeminis, ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatur, quæ ſit etiam flatuoſa: tum bene nutriant, & flatuoſa ſunt, neceſſe eſt, quæcumque, ſemen vel procreare, vel prouocare, poſſunt. Addit Auicenna, non ex quibuſque flatulentis medicamentis fieri ſemen, ſed ex ijs tantùm, quæ craſſam habent & viſcidam ſubſtantiam, in qua diutius perſiſtit flatulentia: ſiquidem flatulenta quę fundantur in minus craſſa viſcidaq; ſubſtantia cōuertuntur (inquit) in ventriculo & inteſtinis in flatū, & quoniam eorum flatus eſt tenuis, facilè diſcutitur, non autem ducitur ad internas partes, atque ſemen, quod eſt ſpirituoſum producit. Itaque dicit Galenus loco iam proximè citato, bulbi, cicer, fabę, polypodes, conus, edulia dicūtur multi ſeminis, & ſunt at ſcineus

& ſatyrion medicamenta ſunt: porro cibi ſimul & medicamenta multi ſeminis, ſunt lini ſemen, & eruca. Sed ſunt hæc ſanè pauca, & haud rectè forſan ſic diſtributa, cum vix credi poſſit vllum cibum, qui non ſit medicamentoſus flatibus gignendis aptum eſſe. Quo fit vt alij medicamenta cum alimentis, & hæc rurſus cum illis confundant, ac dicant ea quæ ſemini flatum conciliant, eſſe, Acorum, allium, amygdalas dulces, aniſum, cæpas, cannabim, caſtaneas, cicer, dactylos, enulam, eryngium, fabas, fœniculū, fraxini ſemen, horminum, meliſſam, napum, nuces pineas, Ocimum, paſtinacham, polypodes, porrū, pulegium, pyſtachia, raphanum, rapū, ſaturegiam, Satyrion, vuas recentes, & id genus alia: quæ quāuis (veluti monet Mercurialis) tum à Galeno tum ab alijs ſemē generantia dicuntur, verè tamen ipſum non efficiunt, ſed materiam tantùm ſeminariam ſpiritu flatuq; replent, quæ poſtea ſic extenditur, vt in molem maiorem

iorem augeri videatur. Motus seminis, etsi plurimùm adiuuetur, & acceleretur ab imaginatione, non tamen imaginationis ea vis est, quę semini proliciendo sola sufficiat, sed opus est ad hanc rem commodius efficiendam stimulis quibusdam & incitamētis, quibus pruritus & titillatio concitetur, qua concitata, turgescunt (inquit Galenus) animalia, coguntur q; quod molestum est motu vehementiore propellere: fit autē titillatio per ea quæ semen exacuunt & ipsum acrius reddunt, qualia sunt, quæ cum caliditate coniunctam habent, tū mordacitatem tum tenuitatem partiū nōnullam: vt Anisum, apiū, Ari semen, Aromata pleraque, dracunculi radix, erucę semen, gariophylli, grana paradisi, macis, napi semen, nasturtium, petroselini semen, piper, pyrethrum, raporū ac raphani semen, Scilla, Synapi, vrticę semē, Zinziber & similia quorū Galenus nō meminit quoniā is ostēdit tantūmodo quib' medicamētis sanguis, materia

ſcilicet ſeminis, ſit augendus, & flatus ſemini conciliandus, ac proinde vehementius exiccantia calefacientiaque, quæ, vel ſanguinem depaſcere, vel flatum diſſipare poſſunt, omittit, quo tamen nomine videtur increpandus, quod diuiſionis ab ipſo propoſitæ mēbra nō ſit exactè proſequutus nec æquè prouocantium ac generantium ſemen medicamentorum materias propoſuerit, niſi quis fortaſſe, cum Mercuriale dixerit, ipſum, per ſeminis prouocationem, non aliud intelligere, quàm illius ad vaſa ſeminaria deductionem, quæ, medicamentis ab eo propoſitis, ſatis commodè perficitur. Sed valdè quidē impropriè ſic ſemen prouocari dicitur. Quarè, ne diutius hic hæreamus, prouocandum ſemen eſt, medicamentis acribus & mordacibus generandum calidis & flatuoſis. Cæterùm hic etiam aduertendum, nec omnibus, hæc omnia conuenire, nec in veneris impotentia quauis, hæc eſſe ſemper quæ diximus, vſurpanda, nam, vt obæſis pinguibus, & mol-

& molli carne prædictis, moderatè calefatiétia, flatumq́ue cientia, sic extenuatis, & calidioribus acria, minùs conueniunt, & si quod sit impedimentum, in vasis spermaticis ac testibus, frustrâ tentabimus, his medicamentorum generibus, semen vel generare, vel prouocare. Debemus igitur (vt rectè monet Mercatus) diligenter expendere, quid causæ sit, quod seminis, aut generationem, aut prouocationem remoratur, & iuxta causarum varietatem, variam curandi rationem instituere. Communiter nihilominus hæc à medicis semen generare dicuntur, quorum (si veterum tibi compositiones non placeant) plura simul permiscebis, & additis ijs, quæ proprietate quadam occulta, venerem excitare creduntur (cuiusmodi sunt anseris lingua, cerui genitale, synosorchis, passerum cerebella, scincorum lumbi: tauri pudendum & id genus alia puluerizata) medicamentum compones, instituto tuo, quandocunq; voles accommoda-

modatissimum. Pus quid sit, satis iam antea definitum est ac declaratum, & quamuis ipsum, ad hoc, vt caro gignatur detergendum esse diximus, conficiendum tamen prius est, quam detergeatur. Conficitur autem semper à natura, vel sola, vel medicamentis adiuta. Quæ naturam, hoc est calorem naturalem, puris opificem, in hoc opere iuuant, medicamenta, suppurantia maturantia seu concoquentia vocantur, nec malè quidem intelligentibus (vt ait Galenus 2. de ratione victus in acutis text. 44.) nobis coctionis nomen, in vniuersaliore suo significato, qua ratione quicquid euincitur à natura, siue sit excremētum, siue catarrhus, siue coryzæ, siue fluentes ab his ichores, siue quid aliud, concoctū vocat Hypp. Cum igitur à natura medicamētis istis adiuta, crudus humor cōcoquatur, & in pus vertatur, q d vetabit, & pus concoctū, & huiusmodi Medicamenta concoquentia vocare? Signatè dico, crudum humorem, in pus verti,

verti,ne quis ex Ferneliana ſuppurationis definitione,qua dicitur, eſſe putridi corruptiq; ſanguinis, in pus exquiſitũ, commutatio,ſeducatur,&in eum errorem inducatur,vt credat fieri pus ex ſanguine, qui iam antea corruptus erat & putridus, quo nihil cogitari poteſt abſurdius: quandoquidem in abſceſſuum & vlcerum putridorum curationibus, concoquentia nunquam vſurpare debeamus,ſed ea quę materiam putridam & malignam exhauriunt & abſumunt, Vnde Galenus in vlceribus malignis,vbi materia iam computruit, nunquàm vſus eſt ſuppurantibus,ſed vel ferro,vel igne, vel cauſticis medicamẽtis,quibus putrilaginem omnem & virulentiam, nõ coerceret modò, ſed funditus etiam deleret,& noſtri temporis chyrurgi, tũ in alijs vlceribus mali moris, tum in ijs potiſſimum quæ luem venereã comitantur, vtuntur Arſenico, ſublimato, præcipitato, cæteriſquè, quibus materia maligna conſumitur, non proprie

dictis

dictis suppurantibus, quibus, eos magis lędi dicunt, quàm iunari, qui contumacibus putridis & malignis vel tumoribus vel vlceribus vehementius conflictantur, ac proinde præcipiunt cum Galeno 4. de sanitate tuenda, ne, quæ naturæ gratiam suscipere nequeunt blandiore manu tractentur sed abijciãtur penitus, & vt ait Vates, ense recidantur ne pars sincera trahatur. Si dicas, ipsam etiam materiam ex qua pus conficitur, naturæ gratiam non admittere: Respondeo, quòd quamuis perfectam naturæ gratiam non recipiat, recipiat tamen aliquam, eam videlicet, quam potest, ratione, tum sui, tum agentis in ipsam qualitatis, nam experimur, genito purè, neque dolorem, neque febrẽ, neq; symptomatũ aliorũ, quæ prius vigebant, aliquod molestiam adferre, qua sanè nota non obscurè cognoscimus, materiam, quæ naturæ prius erat aduersa, nunc mitiorem ac benigniorẽ euasisse. Concoquitur igitur à natura crudus

crudus humor, & adiuuantibus actionẽ naturæ medicamentis, in pus conuertitur, quo fit, vt cùm similia iuuentur à similibus, sitq; calor naturalis qui coctionis author existit, moderatus, debeant etiam medicamenta quæ naturæ conatum in confectione puris promouent, esse pariter moderata, prout asserere videtur Galenus 5. simpl. 6. Quod tamen non est absolutè sic semper intelligendum, nam idem Galenus, & loco citato dicit, in aliquibus corporis partibus, quæ natura sunt calidiores, medicamẽ, quod pus mouebit, esse debere, tantò calidius temperato, quantò natura partis in caliditate temperatam exuperat, & alibi, pro maturatione puris, in alijs partibus frigidioribus, vtitur ijs medicamentis, quę temperatis sunt frigidiora, veluti quando, v. g. pus in dura meninge mouet, cum oleo rosaceo, quod est frigidum & siccum, propter crasim, quam habet oleum rosaceum, cum illa menynge communem, ac propterea

dicendum ex Galeni sententia, suppurantia communiter esse, vel temperata, vel calida & humida, quia communiter pus in partibus, vel temperatis, vel calidis & humidis, in alijs verò rarius conficiẽdum occurrit, qua ratione ductus etiam Hypp. libr. de vlceribus, §. 2. mandat, vt apponatur vlceribus cataplasma calidum & humidum, quoad alteratus eo sanguis, ac calefactus, in pus mutetur. Cæterùm, non temperata modò, vel calida simul & humida medicaméta suppurantia sint oportet, verùm etiam emplastica. Nam, vt inquit Galenus, 5. simpl. 9. si substantiam innati caloris augere, non intendere qualitatem ipsam, conueniat, poros corporis obstructos esse, necessum est, quo videlicet habituosos transpiratus includant. Siquidem ea cataplasmata, quæ aut detergentia, aut validius excalfaciẽtia, halitus difflari permittunt, exiccãt quidẽ, sed pus non mouent, quippe cum tum per ea quæ detergunt, etiãsi non admodum

dùm calefaciant, sed quia obstructione liberant, reserantq; meatus, vnà quoq; calor particulæ euolet, vt naturalis haudquaquam seruetur cómoderatio: tum ab admodùm excalfacientibus, huius etiam non parum vacuetur, & qui reliquus est incalescat, ex quo fit, vt natiui caloris substantia diminuatur, sed qualitas intendatur, quorum neutrum fieri expedit, verùm halituosum & calidum spiritum contineri quamplurimum, & ad vnguem symmetrum. At est equidem nec ista suppurantium medicamentorum códitio perpetua, potest namq; calor in parte suppuranda tã esse feruẽs interdum, vt medicamentis emplasticis inclusus, magis adhuc efferuescens, adempta perspiratione, deploratã putredinem atq; corruptionẽ, inducat. Quarè, Galeni de medicamentis suppurantibus sẽtẽtia, cómuniter erit vera, non semper, siue temperaturam spectemus, siue vim emplasticã, hoc est, erunt vtplurimũ suppurantia tũ tẽperata, seu

calida, simul & humida, tum emplastica, qualia sunt, adeps omnis, animaliū præcipuè domesticorū, anserinus, gallinaceus, suillus, vitulinus, altheæ radix, ammoniacum, aqua tepida, bdellium, butyrum, cœpa cocta, caricæ pingues, farina triticea, galbanum, laudanum, liliorum radices, medullæ ceruorum & vitulorum, Oesypus, Oxalidis folia sub cineribus cocta, pix mollis & liquida, Resina terebinthina, styrax liquida, Thus, quorum si quæpiam vel sicciora videantur, vel humidiora, sciendum, quòd cum eorum aliquo vix vnquàm vtamur solo, tum aliquorum siccitas ab aliorum humiditate corrigatur, humiditas à siccitate. Possunt etiam hæc omnia sic inter se diuersimodè complicarier vt si veterū vti nolis, vel vnguentis, basilico, dialthæas, tetrapharmaco, vel emplastris de succis ac mucillaginibus, & alijs ad hanc rē non inutiliter interdū præscriptis, poteris variam inde tibi cōpositorum parare supellectilem, cuiuis tum

tum tempori, tum loco, tum personæ congruentium, siue mitiora, siue fortiora, siue mediocria, sint ad opus & vsum accommodanda; nam quamuis omnia ferè sint in eodem ordine constituta, distinguuntur tamen mansionibus, & propterea, diuersam, hoc est, alijs, alia, maiorem aut minorem in agẽdo vim sortiuntur, prout alibi declarabitur, nunc autem ad ea quæ substantiã corrumpunt aggrediemur.

DE MEDICAMENTIS, QVAE substantiam continentem corrumpunt.

CAPVT IX.

QVemadmodum partes continentes vtiliter nonnunquàm regenerantur, ita non inutiliter interdum aut auferuntur aut atteruntur. Quis enim non videt, vel carnẽ, aut in vlceribus luxuriãtem, aut in partibus quibusdam, in quibus nasci non

deberet pullulantem comprimendam ac coercẽdam esse, vel cutim, quæ propter densitatem, ac continuitatem nimiam, humores malos, in corpore contentos, exire non permittit, diffringendam ac disrumpendam, vel callũ in osse malè conformatum, natiuam membri figuram insigniter peruertẽtẽ, & ipsius actioni plurimùm officientem denuo deterendum? Et licet hæc omnia per instrumẽta chyrurgica citiùs fortasse fieri possent, quàm per medicamenta, quia tamen, & illa non spectant ad hunc locum, & medicamẽta tutius atque iucũdius operantur, & est contrariorum eadẽ disciplina, propterea cũ iã antea declarauerim, quomodo possunt partes istę continentes per medicamenta regenerari, tũ hîc medicamentorũ etiam quibus corrũpũtur rationẽ breuiter attingã, & sigillatim subiũgam, quo pacto possit eorũ quoduis, vel deteri, vel deleri. Caro ne citra distinctionem impingamus in portu, duplex est, vna nuda, qualis

qualis nascitur in vlceribus, altera, quæ cute contegitur, qualis, per vniuersum corporis ambitum, cuti proximè subijcitur. Nuda rursus duplex existit, vna mollior, altera durior. De nuda prius, & ipsius speciebus tollendis dicam, postea suo loco quibus de causis, & quibus medicamentis ea quæ cute contegitur, auferenda sit ostendam.

Caro nuda, siue mollis sit, siue dura, semper nascitur ex sanguine, qui, quia, non est eiusdem in omnibus rationis, facit has duas in carne differentias Etenim qui serosus, aqueus, & ob ichoris permistionem tenuis existit, in carnem mollem, mucosam, ac marcidam commigrat: qui verò pituitosus, melancholicus, &, propter tenuiorum partium euaporationé, crassus euasit, in carnem duram crassam ac callosam transit. Itaque cum vtraque vitiosa sit & inutilis, ac proinde medicamentis detrahenda (nam exuperantis carnis ablatio, veluti dicit Galenus 3. meth. 6. medicamétorũ

ope perficitur, non opera naturæ: videlicet contrà quàm in carne restituenda, se habuit) tum dubitare nemo poterit, quin quemadmodum inter carnes has haud exigua cernitur differentia, sic inter medicamenta, quæ sunt eas corruptura, tanta necessariò debeat esse diuersitas, vt non æquè possint eadem vtriq; carni consumendæ, medicamenta cōpetere. Quæ namq; carnem duram detrahunt ea molliorem non tantum superficie tenùs depascerent, verum etiā altius penetrantia, quicquid est ad os vsque carnis deuastarent ac deuorarét: quæ verò molli carni coercendæ sufficiunt, ea, durioris, ne quidem in superficie, quicquam aut detraherent aut deraderent. Quod cum viderent veteres, tum medicamenta carnem detrahentia diuiserunt in mitiora seu debiliora quæ cathæretica nominârunt, & in fortiora seu validiora, quæ propriè septica vocârunt. Signatè dico, propriè, quia, si largius loquamur, cathæretica sub communi

muni septicorum appellatione cõpræhenduntur. Dicam igitur primò de cathæreticis, postea de medicamentis septicis propriè sic vocatis. Cathæretica, teste Galeno, 5. de med. simpl. facult. 2. dicuntur ab excrescentia carne detrahenda, suntq́; genere quidem & facultate, septica seu putrefacientia, sed multò tamen ijs imbecilliora: siquidem extimam tantummodò carnis superficiẽ, quam contigerint, detrahunt, in altum vero penitiusq́; ferri non possunt, veluti notat idem Galenus 5. simpl. 15. Mediam habent, inter Epulotica, septicaq́; propriè dicta naturam ac cõditionem, quò fit, vt quemadmodum, loco iam proximè citato, Galenus ipsa dixit eiusdem esse genere facultatis cum septicis, ita dicat, 5. simpl. 16. necnon 3. meth. 6. quòd medicamenta quædam, quæ pulùerizata per specilli cuspidem immissa, carnemq́; leuiter contingnet, ia, perducunt vlcus ad cicatricem, eadem, si paulò largius inspargantur, mordicent, col-

liquétque carnem, & vlcus cauum efficiant, atq; quòd cathæreticorum vicissim quædam, si parcius vsurpentur cicatricem gignant & euadant epulotica, cuiusmodi medicamentum est(inquit) vtique myrrha,lythargyrus, & combusta ostreum, & diphriges, quandoquidem & ipsa sæpenumerò cicatricem inducant sicca illita. Quæ cum ita sint, mirari nemo potest, si cathæreticorum censum incurrant & epuloticorum & septicorum quædam,prout videre licet apud Trincauellium, à quo sic recensentur, Aloe in libr. de Theriaca ad Pisonem Alumen, quod rochæ vocant, quodq; mitescit vstione & admistione boli, Alumen Zuccarinum quod priori minus mordax est,& cōstat ex alumine non vsto,trito subactoq;aqua rosacea & oui albumine,Hermodactylus tritus cū fæce vini seu tartaro,cinis conchylium, vel pisciū testaceorum, vt sunt ostrea, buccinæ,purpuræ,linamenta in muria, aut in decocto aluminis,macerata, atq; exicca-

exiccata, & vlceri imposita ad decipiẽdas mulieres timidas, & pueros. His fortiora sunt misy, sory diphriges, chalcitis, atramẽtũ sutorũ, sandaracha, quæ si vrantur, minus acria sunt, sed non minus desiccant; si præterea exquisitè lauentur, adhuc mitiora redduntur. Cõposita, eidẽ officio idonea, sunt vnguenta viridia, Damascenũ, Apostolorum, Isis, & Aegyptiacum. Neq; absurdũ putandum est, prius, generandæ carni, agglutinandis & cicatrice operiẽdis vlceribus accõmodata medicamenta, nunc ad consumendã carnẽ laudari, quia possunt pro diuersa symmetria illorũ, quæ vim medicamenti, vel mitigant, vel acuunt diuersis scopis satisfacere, quemadmodum Galenus passim ostendit, præsertim 2. meth. & 1. 2. ac 4. de comp. med. s. g. Præter hæc sunt pastilli quidã, vt Andronis, Pasionis, Polyidæ, descripti à Galeno, 5. de cõp. med. s. g. Pastilli ex charta cõbusta. Fernelius, simplicib⁹ enumeratis, addit, rerum causticarum,

Vt

vt tithymalorum cinerem, pumicem crematum, salem terrefactum, aut melle duplo exceptum ollaq; noua exustũ, alumen vstum, pompholygem, plumbum vstum, antimonij seu stybij cinerẽ, qui peculiariter cancros absumit, squamam æris, æruginem, hydrargyrũ sublimatum & præcipitatum, atque cynabrium. Quibus, adijciunt alij, cinerem quercus & ficus, cæpam cum melle, nucleos dactylorum vstos, semen vrticæ, radicem vitis albę, nigrum veratrum in pollinem redactum & inspersum. Sed quæ sit cathæreticorum natura, quæ materia, satis hinc arbitror cuiuis innotescere.

Septicorum naturam luculenter expressit Galenus, 5. simpl. 15. hũc in modum, Quod in essentia crassa causticum est, id cuicunque inhæserit parti stipitis ritu infixum excruciat, verùm hoc quidem escharoticum est, proinde vt caustica. Cæterũ, de quibus nũc agitur, crustam non faciunt, & vocantur septica, hoc

ea, hoc est, putrefacientia, haud quidē appellatione propria: nā quæ verè sunt septica humectant simul & calefaciunt. Veruntamen symptomatis similitudo, vt sic appellemus efficit, vtpote cum ab vtrisq;, nullo doloris sensu fiat corruptio. Multis enim modis corrumpi quid potest. Siquidem quæ nimio plus refrigerata sunt, aut excalfacta tum exiccata, aut humectata, ea omnia corrumpuntur: Cæterum, non quicquid corrūpitur, putrescere dicimus, sed quibus id cum fœtore accidit. Ex quibus Galeni verbis, vt apertè colligitur, quòd septica debeant esse tenuium partium, calidissima simul ac siccissima, fœtorem, in re quam corrumpunt, generantia, sic aptè redarguuntur illi, qui contrarias habent de septicorum natura sententias. Et inprimis quidem Biesius, qui septica putabat habere quandam humiditatem excrementitiā, ac proindè talē humiditatem gignere: Si namq; septica quippiam haberent humiditatis cum calidi-

caliditate coniunctum, essent omnino putrefactoria proprijssimè dicta, quod tamen à Galeno negatur, gignunt auté humiditatem in vlcere, quia carnem liquant ac fundunt, & faciunt, vt vlcus & sordidius & humidius euadat, veluti notat idē Galenus 3. meth. 6. Deinde verò Montanus, qui dicit septica medicamēta non tantùm habere crassitiē & (vt cū ipso loquar) terrestrietatē, verumetiam esse posse, quarto gradu frigida, quoniā, quæ sunt frigidissima nō minus corrūpunt, & extinguunt calorē naturalē, per quē res quæuis à putredine cōseruatur, quàm ea quæ sunt calidissima: Cū tamē Galenus substātię crassitiē tribuat escharoticis, nō septicis, & excludat à septicorū notione frigiditatē, vtpote quæ corrūpat quidē, non aūt putrefaciat. Vnde Fernelius, sunt (inquit) septica, nec caustica, nec escharotica, nec crustā in nuda carne gignūt, sed summa caloris acrimonia, calorē nobis insitū aut dissipāt, aut in igneum cōuertunt, simulq; qualitate malig-

maligna humidum primigeniũ dissoluunt,& omnem partis substãtiam tabefaciunt atq; colliquant & cũ fætore putredinem inducũt,quæ multò deterior est, quàm ex gangręna. Quod aũt frigidissimũ est,& ordine velut quarto, naturalẽ certè calorẽ extinguit,interimitque partem,idq; sensim ac plerumq; sine sensu,septicum tamen ipsum appellare,non licet,quia videlicet, conditionibus, quæ septici medicamenti rationem ac notionem cõplent,destituitur, & fætorem pręsertim,qui putredinem, veluti propriũ ipsius symptoma consequitur,haud inducit. Materias medicamenti septici,Galenus 5.simp.15.sex enumerat, Auripigmentũ, q, Arsenicon (inquit)Græci vocãt, sandarachã, chrysocollã, dryopterim, pityocampen, & Aconitũ.Verùm,quoniam eorũ aliqua multis sunt suspecta(veluti quę, venenata vi,sensim intrò subeuntia,præcordia visceraq; feriant) alia vel non omnino, vel non satis, nostris nota temporibus,

ideo

ideo recentiores, illorum loco, substituunt,& vsurpant, aquam vel oleũ sulphuris,oleum vittrioli, præcipitatum & aquam qua separatur aurum ab argento, necnon alia, de quibus consulendi sunt chyrurgorum & spagiricorum libri, nam nostri non est instituti, fusiùs hic omnia pertractare sed aperire tantummodò præcipuos quosq; fontes, ex quibus varij medicamentorum riuuli scaturiunt, ad res quasuis non naturales abluẽdas & abolẽdas, necessarij. De medicamentis igitur, quæ nudam carnem corrumpunt, plura dicere supersedeo, neque tamen propterea statim accedã ad ea quæ carnem cute contectam absumunt: sed quoniam ea caro cuti subijcitur, & citra cutis detractionem auferri nequit, ideo, de cute tollẽda prius dicam, deinde, quibus illa comminuẽda sit medicamentis, ostendam. Est autem cutis duplex, exterior vna, quàm cuticulam summã appellat Celsus, sensus expers, & veræ cutis integumẽtum.

Hanc

Hanc haud vnquam videre licet melius quàm quando diuellitur à vera cute, prout contingit in veſiculis illis, quas, vel in plantis pedum, ambulatio nimia, vel in manuum palmis, aſſidua rei cuiuſpiam contrectatio, vel in alijs partibus, aquæ feruentis affuſio concitauit: Abſcedit enim tunc à vera cute, non citra dolorem inſignem, quem ex contactu rerum etiam minutiſſimarum vera cutis perſentit: interior altera, priori ſubſtrata, molem vniuerſi corporis totam obtegens, ad quam omnium ferè vaſorum extrema deſinunt, vnde fit vt cum acerrimi ſit & exquiſitiſſimi ſenſus à ſubiecta carne, ſine cruciatibus acerbiſſimis auelli nequeat. Medicaméta, quæ cuticulam à vera cute deducunt ac diſtrahunt, quia veſiculas ſimiles ijs, quas à cauſis modò dictis concitari diximus, efficiunt, veſicãtia ſeu veſicatoria non immeritò nuncupantur. Cum enim ſucci tenuiores, ab ipſis extrà corpus tracti, ferantur ad cuticulam, nec

ope perficitur, non opera naturæ: videlicet contrà quàm in carne restituenda, se habuit) tum dubitare nemo poterit, quin quemadmodum inter carnes has haud exigua cernitur differentia, sic inter medicamenta, quæ sunt eas corruptura, tanta necessariò debeat esse diuersitas, vt non æquè possint eadem vtriq; carni consumendæ, medicamenta cõpetere. Quæ namq; carnem duram detrahunt ea molliorem non tantum superficie tenùs depascerent, verum etiã altius penetrantia, quicquid est ad os vsque carnis deuastarent ac deuorarẽt: quæ verò molli carni coercendæ sufficiunt, ea, durioris, ne quidem in superficie, quicquam aut detraherent aut deraderent. Quod cum viderent veteres, tum medicamenta carnem detrahentia diuiserunt in mitiora seu debiliora quæ cathæretica nominàrunt, & in fortiora seu validiora, quæ propriè septica vocârunt. Signatè dico, propriè, quia, si largius loquamur, cathæretica sub communi

muni septicorum appellatione cōpræhenduntur. Dicam igitur primò de cathæreticis, postea de medicamentis septicis propriè sic vocatis. Cathæretica, teste Galeno, 5.de med.simpl.facult. 2.dicuntur ab excrescentia carne detrahenda, suntq; genere quidem & facultate, septica seu putrefacientia, sed multò tamen ijs imbecilliora; siquidem extimam tantummodò carnis superficiē, quam contigerint, detrahunt, in altum vero penitiusq; ferri non possunt, veluti notat idem Galenus 5.simpl. 15. Mediam habent, inter Epulotica, septicaq; propriè dicta naturam ac cōditionem, quò fit, vt quemadmodum, loco iam proximè citato, Galen⁹ ipsa dixit eiusdem esse genere facultatis cum septicis, ita dicat, 5. simpl. 16. necnon 3. meth. 6. quòd medicamenta quædam, quæ pulverizata per specilli cuspidem immissa, carnemq; leuiter contingnet, ia, perducun tvlcus ad cicatricem, eadem, si paulò largius inspargantur, mordicent, col-

 liquent,

liquetque carnem, & vlcus cauum efficiant, atq; quòd cathæreticorum vicissim quædam, si parcius vsurpentur cicatricem gignant & euadant epulotica, cuiusmodi medicamentum est(inquit) vtique myrrha,lythargyrus, & combusta ostreum, & diphriges, quandoquidem & ipsa sæpenumerò cicatricem inducant sicca illita. Quæ cum ita sint, mirari nemo potest, si cathæreticorum censum incurrant & epuloticorum & septicorum quædam,prout videre licet apud Trincauellium, à quo sic recensentur, Aloe in libr. de Theriaca ad Pisonem Alumen, quod rochæ vocant, quodq; mitescit vstione & admistione boli, Alumen Zuccarinum quod priori minus mordax est,& cóstat ex alumine non vsto,trito subactoq;aqua rosacea & oui albumine,Hermodactylus tritus cũ fæce vini seu tartaro,cinis conchylium, vel pisciũ testaceorum, vt sunt ostrea, buccinæ,purpuræ,linamenta in muria, aut in decocto aluminis,macerata, atq; exicca-

exiccata, & vlceri imposita ad decipiẽdas mulieres timidas, & pueros. His fortiora sunt misy, sory diphriges, chalcitis, atramẽtũ sutorũ, sandaracha, quæ si vrantur, minus acria sunt, sed non minus deficcant; si præterea exquisitè lauentur, adhuc mitiora redduntur. Cõposita, eidẽ officio idonea, sunt vnguenta viridia, Damascenũ, Apostolorum, Isis, & Aegyptiacum. Neq; absurdũ putandum est, prius, generandæ carni, agglutinandis & cicatrice operiẽdis vlceribus accõmodata medicamenta, nunc ad consumendã carnẽ laudari, quia possunt pro diuersa symmetria illorũ, quæ vim medicamenti, vel mitigant, vel acuunt diuersis scopis satisfacere, quemadmodum Galenus passim ostendit, præsertim 2. meth. & 1. 2. ac 4 de comp. med. s. g. Præter hæc sunt pastilli quidã, vt Andronis, Pasionis, Polyidæ, descripti à Galeno, 5. de cõp. med. s. g. Pastilli ex charta cõbusta. Fernelius, simplicib⁹ enumeratis, addit, rerum causticarum,

vt tithymalorum cinerem, pumicem crematum, salem terrefactum, aut melle duplo exceptum ollaq; noua exustũ, alumen vstum, pompholygem, plumbum vstum, antimonij seu stybij cinerẽ, qui peculiariter cancros absumit, squamam æris, æruginem, hydrargyrũ sublimatum & præcipitatum, atque cynabrium. Quibus, adijciunt alij, cinerem quercus & ficus, cæpam cum melle, nucleos dactylorum vstos, semen vrticæ, radicem vitis albę, nigrum veratrum in pollinem redactum & inspersum. Sed quæ sit cathæreticorum natura, quæ materia, satis hinc arbitror cuiuis innotescere.

Septicorum naturam luculenter expressit Galenus, 5. simpl. 15. hũc in modum, Quod in essentia crassa causticum est, id cuicunque inhæserit parti stipitis ritu infixum excruciat, verùm hoc quidem escharoticum est, proinde vt caustica. Cæterũ, de quibus nũc agitur, crustam non faciunt, & vocantur septica, hoc

ea, hoc eſt, putrefacientia, haud quidẽ appellatione propria: nã quæ verè ſunt ſeptica humectant ſimul & calefaciunt. Veruntamen ſymptomatis ſimilitudo, vt ſic appellemus efficit, vtpote cum ab vtriſq;, nullo doloris ſenſu fiat corruptio. Multis enim modis corrumpi quid poteſt. Siquidem quæ nimio plus refrigerata ſunt, aut excalfacta tum exiccata, aut humectata, ea omnia corrumpuntur: Cæterum, non quicquid corrũpitur, putreſcere dicimus, ſed quibus id cum fœtore accidit. Ex quibus Galeni verbis, vt apertè colligitur, quòd ſeptica debeant eſſe tenuium partium, calidiſſima ſimul ac ſicciſſima, fœtorem, in re quam corrumpunt, generantia, ſic aptè redarguuntur illi, qui contrarias habent de ſepticorum natura ſententias. Et inprimis quidem Bieſius, qui ſeptica putabat habere quandam humiditatem excrementitiã, ac proindè talẽ humiditatem gignere: Si namq; ſeptica quippiam haberent humiditatis cum calidi-

caliditate coniunctum, essent omnino putrefactoria proprijssimè dicta, quod tamen à Galeno negatur, gignunt auté humiditatem in vlcere, quia carnem liquant ac fundunt, & faciunt, vt vlcus & sordidius & humidius euadat, veluti notat idé Galenus 3. meth. 6. Deinde verò Montanus, qui dicit septica medicaméta non tantùm habere crassitié & (vt cũ ipso loquar) terrestrietaté, verumetiam esse posse, quarto gradu frigida, quoniã, quæ sunt frigidissima nõ minus corrũpunt, & extinguunt caloré naturalé, per qué res quæuis à putredine cõseruatur, quàm ea quæ sunt calidissima: Cũ tamé Galenus substãtię crassitié tribuat escharoticis, nõ septicis, & excludat à septicorũ notione frigiditaté, vtpote quæ corrũpat quidé, non aũt putrefaciat. Vnde Fernelius, sunt (inquit) septica, nec caustica, nec escharotica, nec crustã in nuda carne gignũt, sed summa caloris acrimonia, caloré nobis insitũ aut dissipãt, aut in igneum cõuertunt, simulq; qualitate malig-

maligna humidum primigeniũ dissoluunt, & omnem partis substãtiam tabefaciunt atq; colliquant & cũ fætore putredinem inducũt, quæ multò deterior est, quàm ex gangręna. Quod aũt frigidissimũ est, & ordine velut quarto, naturalẽ certè calorẽ extinguit, interimitq́ue partem, idq́; sensim ac plerumq; sine sensu, septicum tamen ipsum appellare, non licet, quia videlicet, conditionibus, quæ septici medicamenti rationem ac notionem cõplent, destituitur, & fætorem pręsertim, qui putredinem, veluti propriũ ipsius symptoma consequitur, haud inducit. Materias medicamenti septici, Galenus 5. simp. 15. sex enumerat, Auripigmentũ, q, Arsenicon (inquit) Græci vocãt, sandarachã, chrysocollã, dryopterim, pityocampen, & Aconitũ. Verùm, quoniam eorũ aliqua multis sunt suspecta (veluti quę, venenata vi, sensim intrò subeuntia, præcordia visceraq́; feriant) alia vel non omnino, vel non satis, nostris nota temporibus, ideo

ideo recentiores, illorum loco, ſubſtituunt,& vſurpant, aquam vel oleũ ſulphuris, oleum vitrioli, præcipitatum & aquam qua ſeparatur aurum ab argento, necnon alia, de quibus conſulendi ſunt chyrurgorum & ſpagiricorum libri, nam noſtri non eſt inſtituti, fuſiùs hic omnia pertractare ſed aperire tantummodò præcipuos quoſq; fontes, ex quibus varij medicamentorum riuuli ſcaturiunt, ad res quaſuis non naturales abluẽdas & abolẽdas, neceſſarij. De medicamentis igitur, quæ nudam carnem corrumpunt, plura dicere ſuperſedeo, neque tamen propterea ſtatim accedã ad ea quæ carnem cute contectam abſumunt: ſed quoniam ea caro cuti ſubijcitur, & citra cutis detractionem auferri nequit, ideo, de cute tollẽda prius dicam, deinde, quibus illa comminuẽda ſit medicamentis, oſtendam. Eſt autem cutis duplex, exterior vna, quàm cuticulam ſummã appellat Celſus, ſenſus expers, & veræ cutis integumẽtum.
Hanc

Hanc haud vnquam videre licet melius quàm quando diuellitur à vera cute, prout contingit in vesiculis illis, quas, vel in plantis pedum, ambulatio nimia, vel in manuum palmis, assidua rei cuiuspiam contrectatio, vel in alijs partibus, aquæ feruentis affusio concitauit: Abscedit enim tunc à vera cute, non citra dolorem insignem, quem ex contactu rerum etiam minutissimarum vera cutis persentit: interior altera, priori substrata, molem vniuersi corporis totam obtegens, ad quam omnium ferè vasorum extrema desinunt, vnde fit vt cum acerrimi sit & exquisitissimi sensus à subiecta carne, sine cruciatibus acerbissimis auelli nequeat. Medicaméta, quæ cuticulam à vera cute deducunt ac distrahunt, quia vesiculas similes ijs, quas à causis modò dictis concitari diximus, efficiunt, vesicatia seu vesicatoria non immeritò nuncupantur. Cum enim succi tenuiores, ab ipsis extrâ corpus tracti, ferantur ad cuticulam, nec

eam, propter ipsius densitatem, peruadere valeant, tum ipsam attollunt, & à vera cute separant, vnde vesiculis istis initium est, & origo. Substantiam nacta sunt quàm septica crassiorem désioréq; propterea materiam deterunt, tenuiorem verò, quàm alia caustica seu pyrotica, quo fit, vt cutim quæ crassior est quàm cuticula, nisi post diuturnam moram erodere non valeant: causticis nihilominus cõnumerantur, quoniam latentem in se continent igniculum, cuius calor, quamuis sit quodammodò sopitus, postquàm tamen calorem natiuum experitur, mox excitatur, & ad operandum incitatur, haud secus ac aliæ medicamentorum aliorum facultates, quæ per calorem corporis innatum ex potestate (veluti scholę loquuntur) in actum deduci solent. Vt autem id cõmodius fiat, duo sunt inprimis necessaria, prius est, vt antequàm applicentur, locus foueatur, abluatur, & confricetur cũ spõgia, quæ, vel lixiuio, vel albo vino

tepido

tepido maduerit, sic enim & sorditie:, quæ mutuum medicamentorũ & partis contactum, impedire potest delebitur, & calor innatus validior euadet: posterius est, vt in minutiores medicamenta partes findantur, & in pollinem quasi redigantur, quia sic, & caloris naturalis impressionem facilius admittét, &non modò citiùs, verumetiam mitiùs agét, namquò crassiora sunt, eo tum tardius ad actũ deducũtur, tum postquàm actuata fuerint, vehementius, maioriq; cum molestia, suum munus exequuntur. Materia medicamentorum, vesicantium, vel simplex est, vel composita; Simplex, vt, allium, apium risus, batrachij genus omne, bryoniæ radix, cãtharides, clematis vrens, cyclaminis radix, dracõtium, euphorbium, fimus caprin⁹, ac columbinus, flãmula, lac ficulneum, lac Tithymali, lepidiũ, mel anacardinũ, narcisci radix, nasturtiũ, pyrethrum, Scilla trita, sinapi, Tartarũ vstũ, Thapsia, veratrum. Composita fit ex

istorum aut pluribus, aut paucioribus exceptis vel aceto, siue simplici, siue scillitico, vel fermēto, vel melle, vel pulpa caricarum, vel re quapiam simili: communissimum est vesicatorium compositum, quod ex cantharidibus & fermēto paratur, cuius est apud authores descriptio varia, prout modò debilius modò validius confici debet respectu partis plus minusve sentientis, cuticulæ consistentia crassiore vel tenuiore cæterarumq; circumstantiarum, quæ nūc vnum, nunc aliud exigunt. Medicamēta, quæ cuticulam permeantia, cutim veram attingunt, eamq; soluunt ac disrumpunt, caustica sunt, eò vesicantibus fortiora, quò cutis, & profundius iacet, & crassior existit, quàm cuticula. Quarè necessarium est, vt ad eam erodendā, vel generosiora quæras quàm priora, vel, si prioribus vti velis, ijs arte succurras, & illorum vim ac agendi potestatem augeas. Generosiora sunt, Misy, vitriolum Romanum, & quæ magis quàm hæc vrunt Arsenicum, Sandaracha,

cha, calx viua. Prioribus succurres, eorumque vim augebis, vel adiectione rei cuiuspiam magis igneæ, vel eorum artificiali præparatione, de quibus alius est differendi locus. Compositiones complures, ad hanc rem ingeniosius excogitatas, inuenies apud practicos tum recentiores, tum vetustiores, quas huc adscribere, non est operæ pretium. Si quæ sub cute delitescit caro, sit cum cute simul auferenda, (quod in cauterijs, quibus materia redũdãs in corpore, vel reuelli, vel deriuari, vel intercipi, vel euacuari debet, confirmandis, arcenda putredine, sistendoq; sanguine, nonnunquam est necessarium) tunc opus habemus medicamentis escharoticis, sic dictis, quòd crustam, in partibus quibus admouentur gignant, vnde veluti 5. meth. 4. dicit Galenus, quantum ad crustam adustum est particulę, tantum ipsi profecto de naturali carne deperditur. Duorum sunt hæc medicamenta generum, nam alia, crustam diutius adhæ-

rescétem, alia citius excidentem, faciũt. Illa non calorem tantum habent sed & astrictionem insignem, ista licet aliis calidiora sint, astrictionis tamen expertia. Posterioris generis est calx non extincta, prioris chalcitis, misy, chalcãthum, præstantiora sunt autem ea quibus crustæ cito decidentes gignuntur ad cauteria facienda: quæ verò crustam diuturniorem procreãt, & adstrictoria vi pollent, sunt, vbi sanguinem supprimere voluerimus ex vasis erosis erumpenté, oportuniora, quãdoquidem in earum imo sic prius (inquit Galenus) nascatur caro, quæ sit vasi velut operculum, quã crusta decidat, vnde nec nosmetipsos esse præcipites oportet ad crustas vbi hęmorrhagiæ periculũ imminet, detrahendas, præterquàm in illis tantùm affectibus, in quibus propterputredinem cãdẽs ferrũ admouere coacti sumus. Et hinc, quib⁹ de causis, caro, quæ cute cõtegitur, detrahéda sit interdũ, & quibus id fieri debeat medicamétis, satis est, vti

spero,

ſpero, perſpicuũ. Cæterùm cum cruſta, quam generandam diximus, non ideo generari ſoleat, vt corpori ſemper ad hę reſcat, ſed vt tandiu tãtùm permaneat, quoad id quod intendimus acquiratur: tum erit etiam illa, ſuo tempore detrahenda. Quarè, quemadmodum ipſa, cutis ac carnis ſoboles exiſtit, & ſic ad res continentes pertinet, ita, peropportunus eſt iſte locus, in quo tradatur ipſius auferẽdæ ratio. Debet aũt citra vim ac violentiã auferri, ne dolor excitetur, & inflãmatio. Hinc medici præcipiũt, vt capillares, neruorũ, venarũ & arteriarum propagines, rarę quidẽ illę, tenues, & ægrè conſpicuæ, quæ porriguntur à ſubiectis partibus ad cutim, & eam cum carne cõiungũt, per ea, quæ putredinẽ inducũt, paulatim diſſoluãtur. Per putredinẽ hic) nec intelligimus eam, quæ propriè ſic appellatur, nec eã, quam ſuperius impropriè putredinẽ vocari, ſepticiſq; medicamẽtis ineſſe diximus: ſed eam, quam cõmuni nomine, coctionẽ

appellari posse Galenus affirmat 2. de rat. vict. in acutis text. 44. qua ratione, puris etiam generatio, coctionis ab ipso species censetur, & veteres, quæ cocta fuerunt, omnia putrefacta dicere consueuerunt, & Hyppocrates, ventrem, in quo fit coctio putrefactorium vocasse, fertur. Et hinc apparet, ea medicamenta putrefacientia per quæ crustæ decidentia procurari debet, esse quoquomodò concoquentia, quibus quatuor à medicis assignantur conditiones, nimirum, vt habeant calorem externũ, tanquàm causam putredinis effectiuã, vt in obiectum incidant semiuitiatum, in quod ille calor agat, vt pars in qua cõsistit obiectum illud, insito seu spiritu seu calore robusto (qui pus optimũ generare solet) abundet, ac demum vt vi polleant detersoria, qua crusta quæ firmius adhæret, ac pus paulatim abradatur. Materiam habent eãdem ferè cum suppurantibus, de qua notandum hic obiter, multis ad hanc rem, in vsu buty-

rum

rum esse, nunc sincerum (quod Aquipendens non probat, quia valdè mollit) nunc addito sulphure vel axungia porcina. Callus, quibus de causis denuò sit decerẽdus, diximus in capitis istius initio, quod vbi faciendum erit, in Iuuene videlicet robusto, calloquè recente (nã in senibus, & callis inueteratis, id facere non est tutum) oportet, vt per multos ante dies, quàm ipsius rupturam aggrediamur, callum emollire conemur medicamentis humidis & relaxantibus, nempe vel perfusionibus ex maluarum & altheæ decoctionibus, vel fotibus ex iure capitis & intestinorum arietis, in quo bullierint emollientia, vel frictione multa cum digitis imbutis Oesypo, vel vnguentis & emplastris mollientibus, de quibus suo loco dicetur fusius; ac tum demum, tentanda ruptio, facta cũ manibus ambabus, aut digitis saltem prioribus, leui, vel impulsione, vel compressione, quæ tamen callo frangendo sufficiat.

DE MEDICAMENTIS, QVIbus ſubſtantia contenta corrumpi ſolet.

CAPVT X.

Vbſtantia contenta, quæ, quotuplexq́ue ſit, & quo pacto generari poſſit, ſupra ſatis fusè declarauimus, & oſtendimus, ex omnibus ipſius ſpeciebus, ſolum venenum generandum non eſſe: nunc autem, cum, de ſpeciebus ipſius corrumpendis, ſimus acturi, tum id etiam volumus admonere nimirum, quòd ex ipſis omnibus, ſolus ſanguis, medicamentis nec minui debeat, nec corrumpi, quo fit, vt de quatuor tantùm medicamentorum generibus, ijs videlicet, quæ lac, quæ ſemen, quæ pus, & quæ venenũ abolere valẽt, habẽdus à nobis ſit in hoc capite ſermo.

Lac (inquit Auicenna) quando ſuperfluit plurimùm, nocet, & apoſtemata, & alias affert ægritudines: quare nequid

ne quid horum ex nimia lactis copia contingat, minuendum ipsum interdum est, & omni dubio procul à superfluitate vindicandum. Minui verò dicitur, quando, vel impeditur ipsius generatio, vel quod genitum est absorbetur & absumitur. Impeditur ipsius generatio, si sanguinis vel copia nimia nasci prohibeatur, vel assiduus ad mammas motus retardetur: diximus enim superius, sanguinem esse solam generandi lactis materiam, & ipsum, nisi confluat ad mammas, in lactis naturam commigrare non posse, solis namquè mammis ea vis inest qua sanguis in lactis substantiam mutatur. Ne sanguis copiosior gignatur, genitusque redundet in corpore, medicamentis haud efficitur, sed attenuante partim victus ratione, partim frequentiori sanguinis missione: ne tamé ad mammas assiduo motu feratur faciunt medicamenta repellentia mammis applicita, qualia sunt cicuta, lactuca, lens palustris,
Mandra-

Mandragora, Nymphæa, papauer, portulaca, ſemperuiuum, ſolanum, & id genus alia, quę, quâ conſtringunt, & occludunt vias, ac vaſa, faciunt, ne ſanguis ad mammas liberè fluat, quâ verò refrigerant, caloris concoquentis, & lac conficientis, vires infringunt. His igitur modis lactis impeditur generatio. Si verò copioſior collectus in corpore ſanguis ad mammas iam confluxerit, & ab ijs in lactis ſubſtantiam conuerſus fuerit, genitiq; propterea lactis ſit aliquid detrahendum, agendum id erit medicamentis deſiccantibus & diſſipantibus, cuiuſmodi ſunt Agni caſti ſemen, crocus, cyminum, farina fabarum ac lupinorum, ocymum, ruta, ſerpillũ, & ſimilia, quorũ aliqua, putãtur illud propria quadam virtute præſtare, prout, de croco, dicit Mercurialis, & cymino, mulieres Italas credere, quia lõga quadam experientia doctæ, didicerunt, ea ſi collo ſint appenſa, lac notabiliter abſumere, nec ſciunt, quòd id ipſa faciant, ob

vim

vim quam habent sua natura desiccantem. Et hæc est lactis, quod vel iam genitum est, vel gigni potest, copiosioris corrumpendi ratio, quam si quis ad vsum accommodare velit, videat inprimis, an possit paucioribus ac mitioribus quod intendit perficere, deinde nũ simplici vel duplici facultate sit agendũ hoc est an vel solis repellentibus vel solis exiccantibus vel vtrisque simul medicamentis sit opus, & cautè tandem, exigente necessitate, sic omnia præscribat, vt mulierum alioquin bene valentium, & ob lasciuiam solam lactationis molestias declinare volentium cupiditatibus, plus, quàm par est, indulgens eas aut in valetudinis discrimen, aut in magnum, ex paruo periculum inducat, nam est sanè turpe, si vel sanis morbos adsciscamus, vel dum exiguum malum auferre conamur, maius aliquod inferamus.

Semen dupliciter corrumpi potest, nempe quoniam ipsius vel materia cõsumi-

ſumitur, vel motus inhibetur. Ipſius rurſus materia, duplex eſt, actualis, videlicet, & potentialis. Actualem vocamus eam, quę genuinam formam admiſit, & verè iã eſt ac dicitur ſemen: Potentialẽ, illam, quæ quamuis nondum ſit ſemen, in ſeminis tamen ſubſtantiã commutari poteſt. Hęc, cũ ſit ſanguis, tũ ſi ſanguis minuatur eo modo, quẽ, de lacte loquẽtes, propoſuimus, fieri nequit, vt ſemẽ copioſius colligatur, vndè natũ illud, ſine cerere & Baccho friget Ven⁹, hoc eſt, ſublatis ijs, quæ ſanguinẽ augent, augeri ſemen, eſt impoſſibile: Illa verò medicamentis abſumitur. Sunt autẽ hęc medicamenta triplicia, nam quædã occulta, quædam manifeſta, quædam, miſta qualitate ſemen extinguere dicũtur. Et occulta quidẽ qualitate dicitur cynoſorchis minor, hoc eſt, minor cynoſarchidis radix ſeminis ſubſtantiã deſtruere, veneremq; non minùs cohibere, quàm maior ipſam ſtimulat. Quod etſi Galen⁹ temperamento tribuat, quoniã ſiccior eſt (inquit) & calidior, quàm maior, quis

tamen

tamen credat eiusdem omnino plantæ radices, tantum habere temperamentorum varietaté, vt & vires planè contrarias obtineãt, & actiones è diametrò proferant sibi penitus aduersissimas & vt ita dicam pugnantissimas? Eorum quę manifesta qualitate semen extirpare dicũtur, quædam frigida, quædam calida statuuntur à medicis. Frigida, calorem seminis causam efficientem extinguunt, vt Camphora, Cucumeres, Cucurbitæ, hyosciamus, lactuca, lens palustris, nymphæa, oxalis, plantago, portulaca, rosa, succus mali citrij, viola: calida substãtiã spermaticã dissipãt ac dissoluũt, vt agnus castus, anethũ, calamentha, cannabis semen, cyperus, mentha sicca, origanũ, piper nigrũ, pulegiũ, ruta, quorũ etiã aliqua, facultatẽ habere mistã, & qualitate, tũ manifesta, tũ occulta semen corrũpere, feruntur, ex frigidis quidẽ, cucumeres, & lactuca, ex calidis aũt Agnus cast⁹, mentha, ruta, veluti videre licet, apud callimachũ, Græcos geoponicos, Athenæũ, Mizaldũ, Dioscoridẽ, Robertum,

Stehpa-

Stephanum, Aristotelem, Trallianum, & alios. Motus seminis, reprimitur medicamentis, partim ijs, quæ materiam ipsius minuunt, quacumque demum id ratione præstant, partim illis, quæ segnitiem inducunt, & ipsius acrimoniam obtundunt, qualia sunt, quæ frigiditate pollent, & hæc vtraq; sunt ex superioribus satis perspicua: partim ijs, quæ vias ac vasa constringunt, cuiusmodi sunt, ex simplicibus, bolus Armenus, corallium in puluerem redactum, eboris rasura, fructus oxyacãthes, Lemnia sphragis, malum cotoneum, margaritæ puluerizatæ, Rhus obsoniorum, vua acerba, quæ vel cibis inspersa, per os exhiberi, vel conuenientibus excepta liquoribus, exterius adhiberi queunt: ex compositis, syrupus aut ex rosis siccis, aut myrtinus, aut ex succo cydoneorũ, aut similis quispiam propinatus, & oleum rosaceum, myrtinum, ac cydoneorum, vel vnguentum rosaceum, vel cerotum infrigidans Galeni, Santalinũ,

aut

aut id genus aliud, foris, circa renes, pubem, & perinæum vsurpatum, quibus omnibus si quis contentus haud sit, ad ea recurrat, quę traduntur à practicis ad gonorrhæam vtilia, nam sunt etiam ea præsenti negotio non parùm proficua.

Pus corrumpere dicuntur à Medicis ea, quę, vel materiā ex qua fieri deberet dissipāt ac distrahūt, vel ipsummet iam cōfectū aut insēsibiliter aut sensibiliter exhauriūt. Ad dispellendam puris materiam, ipsumvè pus elaboratū, sensim ac sine sensu consumendum valent ea, quæ digerentia seu discutiētia propterea vocantur, quòd humores in parte quapiam cōsistentes, per meatus quosdam sensibus minus conspicuos educant. Vnde Galenus 13. meth. 16. dicit humorem, qui cōtinetur in aliqua parte phlegmonem patiente, diaphoresi, seu digestione vel euaporatione facta per meatus insensibiles educēdū: & eiusdem lib. cap. 5. pus aliquod notabile cōtentum in suppurante particula per ex

halationem digerendum esse. Medicamentorum istorum, quædam imtiora sunt, vt Althæa, Calamentha, chamæmilla, farina fænugræci, lupinorum & milij, hyssopus, liliorum alborum radices, marrubium, melilotus, mentha, origanum, pulegium, Satureia, Thymus: fortiora quædam, vt calx extincta, galãga, nitri spuma, nitrum ipsum, sulphur viuum, ex quibus, quæ sint vsurpanda, docebit & dispositio cutis, & materiæ, siue purulentæ, siue nõdum in pus cõuersæ, qualitas, quantitas, ac situs, nam cutis astrictior, durior, densior, & materia multa, crassa, profunda requirét medicamentum validius, contraria debilius, siue simplex illud sit, siue cõflatum ex istorum pluribus, & in fomenti, vel cataplasmatis formam, redactum. Ad pus confectum sensibiliter exhauriendum (ne scilicet serpat, & cuniculos agat, arteriasq́; venas, neruos, ac vicina corpora depopuletur, & faciat, vt ossibus attritis, cutis liuescés, in rugas, quasi senio

ſenio marceſcens, contrahatur) ijs vti debemus quibus mox & locus aperiatur & pus educatur. Aperitur locus, vel ferro, vel medicamentis, verùm de ferro nobis hic agendum non eſt, & medicamenta, quæ cutim rumpunt, ſuperiori capite ſunt à nobis relata. Pus, poſtquàm locus apertus eſt, educitur medicamentis deterſorijs, ijs videlicet quæ vulneribus ac vlceribus detergendis, hoc eſt, à pure liberãdis ſunt dicata, q, ideo dixerim, quia, cum triplices ſint medicamẽtorũ deterſoriorũ differẽtię, quarũ vna continet ea, quę cutis ſordes, partim humiditate, partim lubricitate, partim aſperitate, molliũt, reſoluũt attenuant, ac auferũt, & cutim terſam ac politã reddũt, alia, quæ, cõplectitur ea, quę materiã, in viſcerũ, vel capacitate cõtẽtam, vel ſuperficie firmatã, vel membranis ac poris imbibitam eliciunt, & eximunt, quo nomine cenſeri poſsunt incidentia, tenuantia, lenientia, molliẽtia, purgantia pariter & aperientia, tertia cuius complexu coercentur ea

quæ vulneribus ac vlceribus depurandis conueniunt: tum, nisi sic signatè digitoq́ue velut intento monstrarem, quid nomine detergentium Medicamentorum hic intelligi velim, posset quis, ignoratis his ipsorum differentijs, ex detersoriorum catalogo quopiam, in quem à nonnullis, in vnum quasi cumulum, seu rudem potius ac indigestā molem, cuiusuis generis detersoria, sunt, absque discrimine, collecta simul atque coniecta, pro medicamentis, quę pus detergere deberent, ea sumere, quæ rebus alijs detergendis oportuna, vulneribus ac vlceribus depurandis essent inimica, nec tam pus minuerent, quàm (colliquata veluti Galenus ait, partis ipsius substantia) puris copiam augerent, & dolorem in ea vehementissimū ac inflammationem haud ferendam excitarent. Pus igitur educendum erit medicamentis detersorijs, non quibuslibet, sed ijs tantùm quorum naturam capite 7. declarauimus, & quorum hic exem-

pla

pla (nam aliorum deterſoriorum naturas ac materias alibi declarãdas eſſe nemo non videt) ſubijciemus. Horum duplex genus, vnum, quod immittitur aut ſuperponitur, alterum, quod iniicitur. Prioris generis materię ſunt, Ammoniacum, apium, Ariſtolochia, Carduus benedictus, centaurium, charta vſta, ceruſſa, concharum vſtarum cinis, farina cicerum, fabarum, hordei, lupinorum, galla, gentiana, Hypericum. Iris, marrubium, mel, vel ſimplex, vel roſaceum, oxymel, ſaccharũ, Terebinthina, thus, & ſimilia, quorum alia cum alijs ſimul permiſta poſſunt in varias compoſitionum formas redigi, ſi quis nolit, ijs, quæ ſunt à veteribus dudum compoſita, medicamentis vti: Poſterioris generis materiæ ſunt, aqua, vel aluminoſa, vel ſalſa, lixiuium, mulſa, ſerum lactis, vinum, vrina, quæ, proluendo puri, ſi cum ſyringa vel ſiphone ſint iniecta, ſunt accommoda. Quòd ſi verò, medicamẽtis iſtis, pus aut erui nequeat, aut elui, tunc, vt

foras proliciatur, opus erit alio medicamenti genere, quod quia trahere creditur ex alto, res eas, quæ parti cuipiam firmius inhærent, attrahẽs appellatur, cuius poteſtates & paradigmata (quoniam huc propriè non ſpectant) ſuo poſtea loco, citra confuſionẽ, & prout noſtri feret inſtituti ratio, fusè ſatis perquirã & perſequar. Quæ venenis aduerſantur, etſi, pro varietate venenorũ, varia ſint, & ſingulis ferè debeantur ſingula: quia tamen ea (veluti notat Galenus 5. ſimp. 18.) duobus olim quaſi carceribus concludi communiter ſolebãt ab antiquis, & vel ad Alexipharmaca vel ad alexiteria referri, propterea, de duobus iſtis ſic ſeorſim agam, vt, ſub ijs, pleraq; venenorum remedia, cõplectar. Alexipharmacorũ nomine non aliter hic vtor, quàm vtebantur eo veteres Galeno teſte, loco iam proximè citato, nimirum ad ea medicamenta denotanda, quæ venenis, per os ſumptis, hauſtiſue medentur. Et quamuis Gorræus in definit. med. putet

Ale-

Alexipharmacum id potius esse dicendum quod per os sumptum à deleterijs pharmacis homines vindicat, cum tamé haud videã qua ratione possit istud probabilius defendi quàm illud, sintq; nonnulla, quæ veterum sententiæ non mediocriter videntur astipulari: tum vt vocabulum medicamẽtis istis ab antiquis impositum accipio libẽter, & admitto, sic ipsius notionem ab ijsdem vsurpatam retineo diligenter, & inuitus dimitto. Medicamentorum horum exempla sunt, Acetosa, Agaricus, Angelica, Anthora, Aristolochia, Arãtia, Asclepias, betonica, bezoar, bistorta borrago, botrys, buglossa, Calamentha, Calamus aromaticus, calendula, carduus benedictus, Castoreum, Chamædrys, Chamæpytis, cornu ceruinũ, cost⁹, cynamomũ, Daucus, diptamnus albus, diptãnus cretic⁹, Doronicũ, Ebur, fragmẽta pretiosa fraxinus, garyophy lorũ flores, Galega, Guaiacũ, hederæ baccæ, heleniũ, herba paris, Hypericõ, Imperatoria, Iris, iuniperi baccæ lauendula, lauri baccæ, lẽnia

 terra, li-

lignum aloes, limones, maiorana, mala citria, melissa, monocerotis cornu, Napus, nardus Celtica, nuces Iuglandes, Ocymum, opoponax, Os de corde cerui, Pæonia, Pastinaca, pentaphyllum, pimpinella, polium, Rhabarbarum, Rhapõticum, Rosa, Ruta, Salsaparilla, Saluia, Santalum, Sassafras, Scabiosa, Scortzonera, Securidaca, Scordium, seseli, tum Æthiopicum, tum Massiliense, Stęchas, succisa, Thlapsi, Tormentilla, Valeriana, Verbenaca, viola, viscum quercinũ, Vngula Alcis, Zedoaria, necnon alia multa, quæ quamuis (vt ait Biesius) in vniuersum omne venenum, præcipuè verò luem pestilentem respiciunt, additione tamẽ eorum, quæ particulatim singulis venenis destinantur, huic aut illi veneno profligando reddi possunt peculiaria. Per Alexiteria, cum antiquis etiam, intelligimus ea medicamenta, quæ venenum à bestijs, aut aliâs inflictum sanant, quorum alia, per os intrò sumuntur, vt præter ea quæ iam diximus,

ximus, Alysson, Cardamomum, Echiũ, Ericæ tum coma tum flores, glandes, Hyssopus, Serpillum, Sabina, smilacis asperę acini, Tribuli terrestis succus, vitium cinis ex aceto potus: alia foris apponuntur, vt ea, quæ trahere credũtur, manifesta qualitate quapiam, vt Alliũ, cæpa, cantharides, euphorbium, fimus columbinus, porrum, pulegium, Scilla, Sinapi, Thapsia, veratrum nigrum, & alia quàmplurima: vel proprietate, seu substãtiæ similitudine quadam, vt scorpius, vipera, mus araneus, crocodilus, & aliæ bestiæ non paucæ, quæ suis aut ictibus aut morsibus, ipsę, vel adipe, vel hepate proprio, vel se solis, dissectis, attritis, & appositis, mederi dicuntur. Et in genere quidem hæc omnia tam Alexiteria quàm alexipharmaca (veluti monet Galenus) duplicem habent naturã. Siquidem quædam alterant, quædam euacuant ex corpore patiente, seu venenum corrumpens, seu deleterium medicamentum: Alterant rursus, aut

vna qualitate,aut duarum coniugatione,aut deniq; tota substantia,Euacuant totius substantiæ similitudine,& caliditate subtilium partium.

Quatuor istis, substantiarum contẽtarum, quarum nonnunquam expetitur corruptio,generibus addi potest flatus, qui quãtos in corpore cruciatus excitet, ex vno coli dolore satis euidenter eluce t, obcuius vehementiam, vt ait Galenus 2.de comp. med.s.l. 1. quidam animi deliquio comprahensi, mortui sunt, alij manus ipsi sibi violentas inijcientes seipsos occiderunt. Quarè,cum fiãt flatus à calore debili materiam crassam ac viscidam occupante: tum medicamenta, quæ sunt ipsos corruptura, talia sint oportet, vt & calorem imbecillum ac debilem adaugeant, & materiam viscidam ac crassam incdant & attenuent.Huiusmodi verò sunt(inquit Galenus 12.meth.8.)flatum discutiẽtia, quę scilicet calefaciunt,siccant, tenuãt, potissimùm tamen si non vehementer calefaciant,quippe lenti omnes crassiq; & fri-

& frigidi humores, ab ijs, quæ calefaciũt nisi valenter etiam digerant, liquantur ac in flatum mutantur, nec ab vllo magis meuendum est in eiusmodi succis, quàm a calore qui eos liquet atq; in flatum vertat, sed digerere non valeat. Ex quibus Galeni verbis, sunt qui colligũt, & concludunt nec non contendunt acriter hoc medicamentorum genus esse debere primo tantum ordine, vel 2. calidũ, nam q ordine tertio vel quarto calidum existit, vehemẽter (inquiũt ij) valenterq; calefacit, & facit propterea flatus, nõ fugat: sed isti Galeni sanè mentem non assequũtur, nam Galenus, simpliciter & absolutè, nõ damnat ea, quæ valenter ac vehemẽter calefaciunt, sed conditionaliter, si nimirum humores lentos & crassos liquent & in flatum mutent, flatum antem inde confectum digerere nequeãt. Acsi diceret ea, quæ valenter calefaciunt, si quàm valenter liquant, tam valenter haud digerãt ad flatus corrũpendos non cõueniũt, quoniã non minuunt sed augent affectiones flatuo-

flatuosas: at verò si quod liquant, & in flatum vertunt, vnâ quoque dissipare valeant, etiamsi vehementer calefaciãt, damnari nec debent nec possunt. In exemplum adducitur Allium, quod quãuis valenter calefacit quia tamen flatus genitos valenter etiam discutit, & quẽ ex humoribus crassis flatum gignit denuò digerit à Galeno plurimum commendatur. Ac ratio quidem plane cõmonstrat, quòd ad flatus discutiendos ac dissipandos vti cogamur nonnunquàm calidioribus medicamẽtis, quàm sunt ea, quæ consistunt, in ordine vel primo, vel secundo, debeamusq́ue sæpe variare medicamenta pro maiore minoreve, partis densitate, flatulenti spiritus crassitie, mẽbri caliditate, loci profunditate, sensusq́ue tum acumine, tũ hebetudine. Et hinc fit, vt, qui medicamentorum istorum seriem accuratiùs tradunt, flatuum prius differentias proponant, & dicant, alios intra corpus, & in viscere quopiam, alios in exteriori

corpo-

corporis habitu consistere, posteriores, admotis, priores tum admotis, tum assumptis discutientibus depelli, rursusque, prout illi vel facilius vel difficilius depelluntur, ita discutientium medicamentorum tum eorum quæ per os exhibentur, tum eorum quæ foris adhibẽtur, quædam validiora, quædam debiliora constituunt. Eorum quæ per os sumuntur, mitiora statuuntur Acorus, anethum, anisum, baccæ Iuniperi Cuminũ, enula, fœniculum hortense, melissa, nux moscata, petroselinum vulgare: fortiora sunt, allium, calamus aromaticus, cardamomum, cynamomum, cyperus, daucus, Eryngium, fœniculum agreste, galanga, gentiana, lauri baccæ, maiorana, melanthium, nasturtium, Origanum, petroselinum macedonicum, piper, pyzethrum, Rosmarinus, ruta, Thlaspi, Zedoaria, Zinziber. Eorum quæ foris applicantur debiliora sunt adianthum, althæa, aqua tepida, butyrum, carica, chamomilla, fœnugræcum

cum, furfures, hordei farina, lini semen, malua, melilotus, Mercurialis, milium torrefactum & similia. Validiora sunt Abrotanum, anethũ, anisum, bitumẽ, brassica, cyminum, farina lupinorum, fumaria, galbanũ, Iris, mel, nigella, pix arida, Terebinthina, Valeriana, quibus adhuc valentiora sunt, Bryonia, Cyclamen, hastula regia, maiorana, mentha, nasturtium, origanum, pulegium, sabina, Sagapenũ, sulphur, & id genus alia, quæ superius diximus appellari digerẽtia, quibus accedunt etiam attrahentiũ nonnulla, dicit namq; Galen⁹ 6. de cõp. med. f. g. 13. quòd quę trahunt, etiam omnino nonnihil discutiant, & quæ discutiũt, pariter trahãt, verùm in digerẽtibus (inquit) medicamentis discussoria virtus, in trahentibus attractrix prępollet. Sed de trahentibus medicamentis, alius erit dicẽdi locus, soli iam igitur ex contentis superessent corrumpendi, pediculi, lumbrici, lapidesq;. Verùm, quia pediculis & lũbricis enecandis, res quæ-

uis

tis amarissimæ conueniunt, quarũ infinita pene multitudine referti sunt practicorum libri: Medicamenta vero, quę lapidibus, tum cõminuendis, tum educẽdis inseruiũt, alibi sunt à nobis explicãda, propterea, tractationi de medicamẽtis, quorũ motus & actio terminatur ad substantiam, hic finem imponemus, aggressuri nunc ea, quæ quantitatem habent sibi pro termino præfixam.

DE MEDICAMENTIS, QVOrum actio terminatur ad quantitatem.

CAPVT XI.

CVM tam firma sit quantitati cum substantia familiaritas, & tam arcta societas, vt vix vnquàm, vna seiuncta reperiatur ab altera, quantumuis re rationeque distinguantur ab inuicem, cumque nonnulli, qa viderũt eas ambas, è naturæ gremio, simul ac semel exilientes, & eodẽ quasi partu prodeũtes, necnõ pari penit' passu sic

sic semper incedentes, vt vbi substantiæ particula quæpiam, vel adijciatur, vel detrahatur, mox etiam quantitas vel augeatur, vel minuatur, arbitrati sint ab eadem vtramque potentia procedere. Cum demum nos experiamur ipsi, quod ab eisdem medicamentis, & generentur ac augeantur, & corrumpãtur pariter ac minuantur, caro, sanguis, lac, semen, & id genus alia, tum haud equidem operæ putamus pretium, vt postquàm iam de medicamentis, quibus substantia quæuis tum generatur, tum corrumpitur, sufficiẽter egerimus, eandem seu telam veluti retexentes, seu cantilenam concinentes, medicamentorum etiam eorum, quæ quantitati tũ augendæ, tum minuendæ, destinata sunt, notiones rursus ac naturas explicamus. Atque, ne quis miretur, quòd dicamus, sanguinem, lac, & semen augeri, cum augmentatio sit affectio substantiæ tantummodò continentis, & viuentis, humor autem aut liquor, in nobis

nobis contentus, nullus viuat, volumus vt is intelligat nos augmentationis nomen non tam presse strictéq; sumere, quàm sumitur à philosophis pro sola videlicet ea quæ fit per intus (vt illi loquuntur) susceptionem, sed eam, à nobis, eo quoque nomine comprehendi quæ per iuxta (vt illorum verbis vtar) positionem contingit. Cæterùm vt demus, inquit aliquis, quòd ad rerũ prædictarum quantitatem aut augendam, aut minuendam, ea medicamenta satis sint, quibus, ipsarum substantia, vel generatur, vel corrumpitur: Cum tamen alia nonnulla vitia contingant in quantitate, nũc continua, nunc discreta, numerus, v.g. deficiens aut excedens, partis alicuius aut gracilitas aut obesitas nimia, tumor deniq́ue præternaturalis, & similia, tùm dicas porrò quibus illa medicamentis emendari queant. Quarè, quod ad primum attinet, dicendum, in prima partium conformatione numerum interdum excedere, veluti

dum sextus digitus accedit, qui manũ aut pedem non deformem tantùm, verumetiam actioni suæ præstandæ minus connenientem facit: & cum tolerandùm potius esse quàm tollendum. aut si tollendus sit, non tam medicamẽtis auferendum, quàm chyrurgicis instrumentis amputandum esse: nonnũquam etiam partem aliquam vel à principio generationis, deficiente videlicet materia desiderari, vel postquàm in lucem editus est homo, casu quopiam amitti, quam frustrà, vel medicamentis vel alijs machinamentis quibuscumque conaberis efformare. Nam quamuis Paręus toto libro vigesimosecundo suæ chyrurgiæ pulchrè declaret, qua ratione talis defectus cælari possit & occultari, factitijs in locum deficientium partibus substitutis, non tamen aut is, aut alius quiuis efficere valuit vnquã, vt ijsdẽ functionibus omnibus, ad quas eę, quæ producũtur à natura, sunt destinatæ, facere possent satis. Et licet Taliacotius,

tius, medicus Bononiensis celeberrimus, duobus libris, quos de curtis inscripsit, eleganter ostendat quo pacto possit aliquid, quod in labijs, auribus, & narium alis deficit, ad naturæ quandam imitationem artificiosè restitui, non tamen fieri posse dicit vt vel eæ vel aliæ partes integræ restituantur, nec id molitur medicamentis sed varijs sectionibus, suturis, deligationibus, turundis, & alijs præsidijs quibus efficitur vt curtis adnascatur & accrescat, tum materia reliqua tum cutis, & omnia simul conformentur ad eius quod desiderabatur effigiem, roburque demùm mancilcantur, & debitam consistentiam. Ad secundùm quod spectat, dicendum maciem ac tabem parti, cuipiam aduenientem, ab ea pelli partim producta, partim ad ipsam perducta sufficienti materiæ copia. Materia producitur, ex conueniente cibo, qui qualis ac quantus esse debeat, & quo tempore sumi,

non est, quòd hic dicamus: perducitur autem ad partem emaciatam, tum medicamentis trahendi vim habentibus de quibus paulò post acturi sumus, tum motu, frictione, ligaturis, percussione leui cũ vrticis, picationibus, cucurbitulis, balneis, fomẽtis & id genus alijs, quæ proponuntur à Galeno tùm 7. meth. 6. tum alibi. Remedia (dicit Biesius) alia sunt contra quantitatis excessum, & illa rursus, vel crescere corpus prohibent, vel auferunt illud quod nimium increuit. Prohibetur incremẽtum, vel si materia non sit, vel si auferatur. Vt materia non sit, tenuitas alimenti facit; Aufertur vel trahendo, vel repellendo, vt si trahatur in partes oppositas aut vicinas. Trahitur etiam extra corpus vel materia coniuncta, vel saltem antecedens purgatione, sanguinis missione de quibus postea dicemus. Repellitur ijs quæ frigida sunt & constringendi potestatem habent, sed ea quę productam quantitatem auferunt magis sunt hu-

ius

ius loci, quæ quidem cōtinuationē corporis dissoluunt. Antea vero diximus (inquit) ab humore quopiam corpus nostrum continuari, quo deficiente; necessariò dissipatur. Defici t, vel ab eo, quod educendi, vel ab eo, quod corrūpendi facultatem habet. Educit quod vehementer calidum est, & hoc etiam corrumpit. Frigus etiam (ait) vehemens diximus exprimendi vim habere. Quædam formam contrariam, & corruptricem habent, à qua forma nostri corporis euertatur: Cum forma autem necessarium est corporaturam dissolui, cum ab ea sit comprehensa. Humiditas etiam laxando, tanquam, continuum dissoluit: sed hæc serius opus suum exequitur, quàm vt nobis seruire possit, & etiam nimia siccitas dissoluit, verùm hæc solet cum calore coniungi, quemadmodum etiam, quod putrefaciendi vim habet. Dissoluit etiam corpus nostrum non tantùm qualitas, sed impetus corporis durioris, præ-

ſertim ſi ſit acutum veluti ferrum. Nihil autem quàm hoc paratius eſt ad quantitatem auferendam, & ob id eò ſæpius vti ſolemus. Interdum etiam qualitatem igneam addimus, vt dum candens ferrum admouemus, quod cauterium appellant. Frequenter vtimur ijs, quæ potentiam vrendi habent, quæ ſuperficiē abradūt, quæ cathæretica erodentia & exulcerantia dicuntur; nam quæ frigore corrumpunt, nobis perinde non ſeruiunt, quia ſegniora ſunt, & perdunt etiam partes vicinas, &c. Sed horum aliqua non ſpectant ad hanc tractationem, alia vel ſuperius à nobis explicata ſunt, vel inferius ſuis quæque locis oportunè tradentur. Ad tertium demùm dicendum, tumorem qui partem aliquam obſidet, repellentibus ac per halitum digerentibus, (quæ qualia ſint, partim iam antea diximus, partim poſtea dicemus) oppugnandum eſſe: quibus ſi nequeat expugnari, neceſſarium eſt, vt humor in eo con-

tentus

tentus, in pus vertatur, rupta vomica, pus detergeatur, caro generetur, vlcus consolidetur, ac cicatrix tandem inducatur, quibus omnibus ritè peragendis, quæ medicamenta conueniunt, superiori tractationis huius parte, satis apertè declarauimus. Hæc igitur, de medicamentis, quorum actione quantitas corporibus, aut accedit, aut decedit, dicta sufficiant, & ad ea iam veniamus, quibus qualitas aliqua, vel acquiritur, vel aufertur.

QVOD MEDICAMENTORVM aliquorum actio terminetur ad qualitatē, & quod eorum alia, primam, alia secundam, in corpus humanum, qualitatem imprimant: Quæ sit illorum, quæ primam imprimunt, natura, notio, diuisio, materia, noscendorumq; ratio.

CAPVT XII.

ESSE medicamenta quædā, quæ sic in corpus humanum agunt, vt ipsum qualitate quapiam afficiant, non modò sensu rationeque, verùm etiam communi tum philosophorum, tum medicorum omnium confessione docemur. Medici namq; quotquot medicamentum definiunt, per alterationem, ipsum definiunt, & alterationem philosophi qualitatis alicuius, in corpus quod alterari dicitur impressionem esse pronunciant. Cum autem quæ per eiusmodi medicamenta fit altera-

teratio, fit interdum, & propriè dicatur curatio, curatio verò morbi corruptio, quam per contraria ſemper eſſe perficiendam, & Hyppocrates, & Galenus, & omnes omnino medici monent, vtpote, quibus nihil eſt in ore frequentius, quàm contraria contrarijs curari: tum, vt cognoſcamus, per quas qualitates, medicamentorum iſtorum quoduis, in corpus agere debeat, & ipſum alterare, morbumque corrumpere, vidēdū inprimis erit, à quibus potiſſimùm qualitatibus morbi producantur, ſic enim haud obſcurè conſpiciemus, quibus qualitatibus ea medicamenta pollere decet, per quæ morbos illos pellere nobis licet. Iam verò quotus eſt quiſq;, qui non experitur qualitates, à quibus corpus potiſſimùm læditur, eſſe, vel caliditatem, frigiditatem, humiditatem & ſiccitatem aut ad mediocritatem redactas, aut excedentes, modò ſeorſim ſingulas, modò binas ac binas mutuo quodam quaſi connubio ſimul inter ſe con-

iunctas; vel duritiem, mollitiem, crassitiem, tenuitatem, asperitatem, læuorem, & id genus, alias? Et illæ quidem primæ propterea dicuntur, vel quòd primis corporibus debeãtur, vel quòd ab illis aliæ qualitates omnes oriantur, illæ verò priores à quibus ortum accipiunt, non agnoscant; hæ verò vocantur ideò secundæ, quòd à prioribus illis originem trahant: quo fit, vt cum, caliditate, frigiditas, humiditate, siccitas, induratione mollities, emollitione durities, & aliarum quæuis, siue solitaria sit, siue cum alia coniungatur, aduersa sibi qualitate tollatur, tum certum etiam sit, quòd medicamentorum quoque, quibus affectum ab ijs malè corpus iuuatur, alia primis, alia secundis qualitatibus imbui, sit necesse. Quibus hunc in modum constitutis, consequẽs est, & rectæ docẽdi rationi cõsentaneũ, vt de priori, primùm, postea, de posteriori medicamentorum istorum genere, sermonẽ instituamus. Galenus vbicumq;

cumq; de medicamentorũ facultatibus agit, facultates eorum primas qualitates ipsorum primas appellat, & ait, ab istis, medicamenta suam accipere denominationem, &, vel calida, vel frigida, vel humida, vel sicca, vel in duabus qualitatibus primis excedentia, vel in omnibus omninò tẽperata dici solere. Verũ; ne quis hic haliucinetur, intelligẽdum illud esse cõparatè, dicit & potestate, nõ simpliciter, & in actu, nã simpliciter, vel calida, vel frigida, vel humida, vel sicca, vel aliqua qualitatum istarũ combinatione prædita, sola sunt ea quæ qualitates illas summas habent; quæ verò sunt actu talia, mox se produnt, & vbi tangũtur, qualitate, qua pollent, tangentẽ feriunt; quorum neutrũ in medicamẽtis cernitur, nõ enim eiusmodi qualitates in se summas habent, nec tangentẽ statim afficiunt, sed tunc primùm, vbi fuerint in actum deducta, vel vt ait Galenus, postquàm ea fiãt, quæ dicũtur esse, quandoquidem nondum talia sunt sed

futu-

futura tantùm, & habilia fieri qualia dicuntur. Si conferantur itaquè medicaméta cum humano corpore, vel calida vel frigida sunt comparate, &c. nō prius tamen ipsum, vel calefaciunt, vel refrigerant, quàm actu talia fiant, tertio de temperamentis primo, quia potestate tantùm, qualia dicūtur existunt, & quà sic existunt, operari non possunt. Modū autem secundùm quem hæc medicamenta de potestate deducuntur ad actum tunc exponam, cum eorum, quæ sunt hac ratione, tum temperata, tum intemperata, naturas differētias, ac materias, breuiter, & quàm potero paucissimis, ordinatè fuero persequutus. Temperatum (inquit Gal. 3. simpl. 13.) medicamētum, id vocare decet, quod corpus eucratum, & natura temperatum, qualitatis similitudine conseruat, quan tumuis alteri corpori collatum, ipsum alteret: nam quod corporis iam dicti mediocritatem non offendit, id, vel

vel senem refrigeratum maximè videbitur excalfacere, vel iuuenem excessiuè calidum refrigerare. Quidam aiunt medicamentum temperatum esse duplex, nimirum, vel simpliciter & absolutè, vel non absolutè temperatum. Quod simpliciter & absolutè temperatum dicitur, mediocritatem habet in omnibus omnino qualitatibus primis, qualia censentur Adiantum, asparagus, butyrum recens, cassiæ medulla, cera, citri cortex & semen, faba, ficus, glycirrhiza, iuiubæ, lentes, lotus, manna, nuclei pinei non purgãtes, oliuæ, ruta muraria, Saccharum Tabarzet, Terra tum Chia tum Samia, Tutia. Quod autem non absolutè temperatum existit, id quamuis in duabus actiuis mediocritatem obtinet, in vna tamen passiuarum est intemperatum, vel econtra. Qualitates actiuas hic appellamus, caliditatẽ & frigiditatem quia plurimæ sunt actiuitatis, passiuas humiditatem & siccitatem, quòd quamuis haud sint otiosę,

(nam

(nam ſiccitas per ſe primò ſuaq; natura, non per accidens humiditatem abſuſumit,& humiditas non tantum ſiccitatem reprimit,verumetiam abſumptum humorem per ſe reficit ac reſarcit) tardius tamen & minus vehementer operentur,niſi cum priorum duarum alterutra coniungantur. Exempla medicamenti quod hoc pacto temperatum appellatur varia ſunt, prout in alijs atq; alijs qualitatibus mediocritatem habet, Hinc linum & triticum licet in caliditate mediocritatem excedant, in humiditate tamen & ſiccitate mediocria reperiũtur, & pſillij ſemen ac ſolanũ quamuis illud ordine ſecundo refrigeret hoc tertio , neutrum tamen euidenter aut humectat aut exiccat. Hinc rurſus etſi vicia, ſalix & lens ſecundum ſiccitatis gradum attingant,hyppuris etiam tertiũ, ſunt nihilominus hæc omnia quoad frigiditatem & caliditatem temperata,necnon malua demùm quantumuis ſit humida ſupra mediocritatem, in caliditate

lidate tamẽ & frigiditate, moderata ſtatui ſolet. Ex quibus (inquiunt iſti) conficitur, quòd medicamẽtũ aliquod eſſe poſſit, in vnica qualitate ſola, quæcumque ſit ea, temperatum, licet in alia ſit intemperatum, ac proinde dici debeat, non abſolutè, ſeu non ſimpliciter temperatum. Cæterùm vt his & alijs omnibus liberum ſit, ac liceat, tum ſentire tũ loqui quod libet: ego ſanè, cum Montano, ſum in ea ſententia, quòd æquale ſeu temperatum & (vt ille loquitur) perfectum, vnicum ſit & ſimplex, non varium ac multiplex, &, quòd temperati nomen, illud tantummodò mereatur, quod in omnibus ęquè qualitatibus primis mediocritatem obtinet.

Et quamuis tale fortaſſis haud vſquàm aut vnquàm inueniatur, non malè tamen, ea, quæ ſuperius allata ſunt in exempla Medicamenti ſimpliciter temperati, talia conſtituuntur, quandoquidem qualitates paſſiuæ non videantur ſuprà modum, agere,

agere, nisi cum actiuis immoderatius etiam agentibus, coniungantur, & sint ea, si non omnia pleraq; saltem, in actiuis qualitatibus temperata, minusq; recedant à temperatura media quoad vtrasque qualitates quàm alia quæuis, ac sit demum, si quid habeant immoderationis, illud tam exiguum, vt leuissimo, quopiam præparationis modo deponi facillimè queat & amitti. Quod rursus illi non absolutè temperatum vocant, illud ego cum Galeno 1. de temp. 8. vocarem intemperatum, denominatio namque semper ex ipsius sententia fieri debet à qualitate vincente. Corporum enim (inquit ille) præterquàm elementarium, nullum, vel ad summùm calidum, vel ad summùm frigidum, vel ad summùm humidum, vel ad summũ siccum est, sed vel medium prorsus contrariorum ita, vt nihilo magis sit calidũ, quam frigidum, aut humidũ quàm siccum: vel ad alterum contrariorum est propensum ita, vt magis sit calidum quàm

quàm frigidum, vel magis sit humidum quàm siccum. Ac, siquidem medium, planè sit in vtroq; contrariorum genere, ita, vt non magis sit calidum quàm frigidum, aut humidum quàm siccum, temperatū id omnino dicetur: sin alterum contrariorum superet, siue in altera oppositione, siue in vtraque id sit, nō etiam dicetur temperatum. Ac, si calidum magis sit, quàm frigidum, quod magis est, id appellabitur: idem statuédum de sicco & humido: ad eundem modum si frigidum magis sit, nominabitur frigidum: at, si in vtraque oppositione alterum superet, siue calidum vnâ cum humido, siue calidum simul cū sicco, siue frigidum simul cum humido, siue frigidum vnâ cum sicco, vtiquè pro vincenti sortietur id corpus appellationem. Hæc Galenus; quæ nisi quis recipiat, doctrinam inprimis Galeni de numero temperamentorum reijciat est necesse, deinde non poterit medicamentum vllum assignare, quod qualita-

tem aliquam simplicem immoderatam obtinet, à qua denominetur vel calidũ tantùm, aut frigidum vel humidum tãtùm, aut siccum. Temperato succedũt intemperata, quorum, ab illo, quædam simplici, quædam duplici qualitate recedunt. At verò, quia paucissima sunt medicamenta, quæ simplicem nacta sunt intemperantiam, ac vix fortasse plura, quàm ea, quæ, quia mediocritatem obtinent in vna qualitate, non absolutè temperata dicta fuere superius ab alijs, à nobis propter vincentem in ijs qualitatem alteram, vel calida tantùm, aut frigida, vel humida similiter tantùm, aut sicca dicenda potius videbantur, de quorum etiam aliquibus dubitari potest, an talia sint, necne; raroque cõtingit vt corpus intemperie simplici, quæ simplici pariter aduersa qualitate tollenda sit, laboret, ideo necessarium non erit, vt istorum medicamentorum vel naturas fusiùs explicemus, vel materias conquiramus,

mus, & in vnum quasi cumulum, hic congeramus, cum præsertim, talis eorum enumeratio rudioribus magis obesset quàm prodesset, & magnam illis molestiam, ac solicitudinem pareret, dum vna medicamenti cuiuspiam qualitate cognita, si nesciat alteram, morbis, ab intemperie composita prouenientibus (qui sanè sunt omnium frequentissimi, ne dicam soli) quæ medicamenta conueniant, ignoraret. Omissis igitur medicamentis ijs, quæ combinatis qualitatibus haud agunt, commodiorem & vtiliorem medicamentorum illorum, quæ duplici qualitate sunt intemperata, suntque vel calida simul & humida, vel calida simul & sicca, vel frigida simul & humida, vel frigida simul & sicca, doctrinam ita tradam, vt medicamentorum, quæ compositæ cuiuis corporis intemperiei tollendæ sunt oportuna, notitia neminem, ingenio saltem

mediocri præditum, latere queat. Verùm, illud hic prius admonere decet, quòd nimirùm, cum medicamétorum intemperatorum genus omne, magis ac minus (vt loquuntur philosophi) recipiat: tum in ipsa cuiusquè generis latitudine, reperiantur quatuor excessuum gradus, secũdùm quos, hoc aut illud medicamentum, siue calidum sit, siue frigidum, siue humidum, siue siccum primo, secundo, tertio, quartoue gradu vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccum dicitur, prout eorum, quæ sunt in eodem genere, quodvis, plus minusve, vel calefacere, vel refrigerare, vel humectare, vel exiccare natum est, quàm aliud. Graduum istorum primus author & obseruator fuisse perhibetur Galenus, qui 5. simpl. 27. totam ipsorum naturam his ferè verbis complexus videtur. Porrò per excessum vnumquemquè, quatuor ordines posuisse, quod ad vsum spectat, sufficit, calidum quidem nomināces primi ordinis,

dinis, quod nos excalfacit, non tamen euidenter, verùm vt opus sit insuper aliqua demonstratione rationali: sic frigidum, humidum, & siccum, quod demonstrationem requirat etiam, nondum actionem valentem neque euidenterm adeptũ. Quæ verò manifestè aut calefacere, aut frigefacere, aut humectare, aut desiccare possunt, ea secundi esse ordinis dicentur. At quæ iam vehementer quidem, non tamen summè, tertij. Quę autem adeo excalfacere possunt, vt escharam moliantur & vrant, quarti: sic quoque quę vehementiùs refrigerant, adeò vt extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cæterùm nullum inuenire est, quod ordine quarto desiccet, quod non etiam vrat: nã quod summè desiccat, id omnino etiã deurit, &c. Montanus, medicamentorum, quibus isti gradus debẽtur, effecta paulò latius in hunc modum est prosequutus, dicẽs, medicinam calidam in primo gradu vim habere augendi caloreminnatum,

mediocri præditum, latere queat. Verùm, illud hic prius admonere decet, quòd nimirùm, cum medicamẽtorum intemperatorum genus omne, magis ac minus (vt loquuntur philosophi) recipiat: tum in ipsa cuiusquè generis latitudine, reperiantur quatuor excessuum gradus, secũdùm quos, hoc aut illud medicamentum, siue calidum sit, siue frigidum, siue humidum, siue siccum primo, secundo, tertio, quartoue gradu vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccum dicitur, prout eorum, quæ sunt in eodem genere, quoduis, plus minusve, vel calefacere, vel refrigerare, vel humectare, vel exiccare natum est, quàm aliud. Graduum istorum primus author & obseruator fuisse perhibetur Galenus, qui 5. simpl. 27. totam ipsorum naturam his ferè verbis complexus videtur. Porrò per excessum vnumquemquè, quatuor ordines posuisse, quod ad vsum spectat, sufficit, calidum quidem nominãtes primi ordinis,

dinis, quod nos excalfacit, non tamen euidenter, verùm vt opus sit insuper aliqua demonstratione rationali: sic frigidum, humidum, & siccum, quod demonstrationem requirat etiam, nondum actionem valentem neque euidenterm adeptũ. Quæ verò manifestè aut calefacere, aut frigefacere, aut humectare, aut desiccare possunt, ea secundi esse ordinis dicentur. At quæ iam vehementer quidem, non tamen summè, tertij. Quę autem adeo excalfaecere possunt, vt escharam moliantur & vrant, quarti: sic quoque quę vehementiùs refrigerant, adeò vt extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cæterùm nullum inuenire est, quod ordine quarto desiccet, quod non etiam vrat: nã quod summè desiccat, id omnino etiã deurit, &c. Montanus, medicamentorum, quibus isti gradus debẽtur, effecta paulò latius in hunc modum est prosequutus, dicẽs, medicinam calidam in primo gradu vim habere augendi caloreminnatum,

& non igneum, vnde ſequuntur concoctiones, maturationes, & reliquæ naturalium facultatum actiones. At quæ ad ſecundum gradum accedunt, iam alicuius ignei caloris participes ſunt, vnde vim habent attenuandi, rarefaciendi, & aperiendi meatus. Aliæ ad tertium gradum exiccant, ſitim excitant, incidunt, attrahunt, inflammant, colliquant corpuſq; tabefaciũt. At quarto gradu calefaciẽtia medicamẽta, veſicas inducũt, rubificant, cõburunt, mortificãt & extinguũt. Porro frigidę medicinę, ſicut & de calidis diximus, in primo gradu cõſiſtẽtes, calorem innatũ ita refrigerãt, vt coctiones & maturationes proprium finem exactè non attingant, ſed quæ ad ſecundum acceſſerint, præter nocumẽta, quæ diximus, craſſefaciunt, calorem naturalem manifeſtius obtundunt vnde crudorum humorum multitudo generatur. Quæ verò tertio gradu frigefaciunt, aſtringunt intrinſecos corporis meatus, ſuccum exprimunt naturalem, diſtri-

diſtributiones prohibent, ſtupefaciunt ſenſus, plumbeum colorem inducunt. At quæ ad quartum acceſſerint, congelant, calorem naturalem extinguunt, & tanquam venena interficiunt. Medicinæ humidæ in primo gradu, leniunt & lubricant, quæ in ſecundo, relaxant, humores acres obtundunt, craſſioreſque reddunt, naturalium membrorum tonum imbecilliorem faciunt. Humidæ in tertio gradu non relaxāt tantùm ſed languidum reddunt, vnde aſſiduæ nauſeæ, & vomitus, fluores alui & lienteriȩ, corpus totum pigrum & torpidum efficiunt, ac motus omnes & actiones manifeſtiſſimè obtundunt. Medicinæ ſiccæ, quæ primo gradu ſiccant, reddunt corpora & membra validiora, ſenſuſq́; vegetiores. Quæ in ſecūdo gradu ſunt, iam manifeſtè aſtringūt, & veluti ligāt, quale ligamentum in acerbis ipſo guſtu depræhēdimus. Sic & in tertio, meatus omnes anguſtiores reddūt, humorū trāſitus intercipiūt, omnes expulſiones

naturæ impediunt, ſuccum è corpore exprimunt, & tabem inducunt. At quæ ad quartum perueniunt, ſuffocant, ſpiritus intercipiunt & mortem inducunt. Tales igitur (ait) ſunt effectus omnium medicinarum, qui per primas qualitates, ſecundùm omnes gradus à medicis obſeruatos, in humanis corporibus imprimuntur, quibus rectè intellectis, haud ægrè poterit, etiam mediocris ingenij vir iudicare de compoſitis, videlicet quos effectus producat medicina, quæ pariter calida ſit & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca. Cur autem hæc Medicamentorum iſtorum in ordines diſtributio ſit à medicis & obſeruanda diligenter & vſurpanda, declarat Galenus 3. ſimpl. 13. quia videlicet huius notitiæ non paruus eſt ad medendi methodum vſus: immò niſi quis (inquit) hoc pacto definiat, officiet magis legentibus quàm proderit. Quid namque magis noxium eſſe poteſt, quàm ſi quis in calidis anethum, v. g. fæ-

g.fænugræcũ,& myſi ac calcẽ indifferẽter numeret,in frigidis,roſaceũ,mãdragoram, & cicutam,tanquã ſcilicet propinquum ſit,aut calci fænugræcum,aut cicutæ roſaceum,ac non multis mediãtium medicamentorum ordinibus diſiuncta,cum eorum vnum in primo ſit vel calefacientium vel refrigerantium ordine ponendum, aliud in quarto? Si quæras quis ille ſit vſus de quo Galenus loquitur 5. ſimpl. 27. Reſpondet ipſe Galenus 3. ſimpl. 12.dicens, quòd morbus in intemperiè tollendus ſit contrario,non quouis ſed proportionato, ſic vt niſi proportio ſeruetur quoad ordinem &gradum,inter intemperiem tollendam, & aduerſam medicaméti qualitatem, quæ debet ipſam tollere, nec tutò, nec iucundè procedat operatio. Qui verò medicamentorum alterantium ordines iſtos ignorauerit, is profectò non rarò plurimùm aberrabit à ſcopo, medicamentum modò mitius, modò fortius vſurpans, quàm morbus exigit,eaque ratione,quam cum iuua-

mento tollere debebat intemperiem, aut omnino non tollet, aut cum nocumento tollet, inducta videlicet intemperie contraria, quam nisi rursus tollat medicamento, nec fortiori, nec mitiori, quàm par est, perpetuam necessariò passioné efficiet, & ęgrum haud vnquã liberabit. Propter hanc eandem caussam monet Galenus, sub finem libr. 5. simpl. vt in singulis ordinibus triplices præterea differentias constituamus, & ordinem quemuis in tres mansiones ita partiamur, vt quod est in quouis gradu mitissimũ & in ipsius veluti principio, dicatur in prima gradus illius mansione consistere, quod autem adhuc paulò fortius agit in eodem gradu, mediam gradus illius partem occupans, dicatur secundã mansionem possidere, quod demùm in eiusdem gradus aut ordinis fine collocatur, & gradum vltimatè complet, in tertia mansione gradus illius existere dicatur. Exemplum sumit ab ijs, quæ gradu tertio desiccant, in his inquiẽs ipsis, (ter-

(tertio scilicet gradu desiccãtibus) quædam, vicina iã sunt aduretibus, vt squama æris, & æs vstum, quasi inter tertium ac quartum ordinẽ dubiè hæreant, hoc est, in ordinis tertij fine ponẽda sint, in medio cuius ordinis, est æs vstum si lotum sit, & in eiusdem principio hypocistis, quod idem in primo, secundo pariter, ac quarto contingere dicit, nec enim perinde vrit cauterium & napy, licet ambo quarti sint ordinis. Similiter dici potest, quod medicamẽtum in primo, v. g gradu calidum calefaciat, vel in principio, vel in medio, vel in fine gradus illius, vnde quod in principio primi gradus calefacit, dicetur calidum in prima mansione primi gradus, quod calefacit in medio, dicetur calidum in secũda mãsione primi gradus, q̃ demùm in fine primi gradus calefacit, dicetur calidum in tertia mansione primi gradus, seu quod idẽ est calidũ in primo gradu cõpleto. Nec est alia reliquorũ, hoc est, secũdi, tertij, vel quarti calefaciẽtiũ grad', aut graduũ qui tribuũt medicamẽtis

vel

vel refrigerãtibus, vel humectantibus, ratio, quo fit, vt istis ita declaratis iam accedere debeamus ad institutam à nobis medicamentorum primis qualitatibus alterantium doctrinam, & ostendere, quæ sint exempla, calidorum & humidorum, calidorum & siccorum, frigidorum & humidorum, frigidorum & siccorum, siue primo, siue secundo, siue tertio, siue quarto, sint in ordine constituta.

Medicamenta, quæ calefaciunt & humectunt ordine primo, sunt Amygdalæ dulces, buglossa, butyrum ætatis mediæ, cicer recens, cynosorchis, gummi nascens in Amygdalo, laudanum, mora matura, mustum vini minus generosi, Phaseolus, poma vel dulcia vel apia, gratum odorem spirantia, raparum substãtia, detracto cortice, Saccarum duarũ coctionum, Saccharum penidiatum, Satyrium, sesamum, vuæ vulgares vbi maturuerint.

Medicamenta, quæ calefaciunt & humectant

mectât ordine secundo, sunt ex aliquorum opinione, Behen, dactylus, eruca satiua, mustũ vini generosioris, vt cretici v.g. vel moschatellini, nux Indica, vuę moschatellinæ præmaturę: nonnulli tamen, humiditatem tantam cum tanta caliditate posse consistere, negant, quia calor, per accidens, humiditatem depascit ac depopulatur.

Medicamenta, quæ calefaciunt & humectant ordine vel tertio vel quarto nulla sunt. Et quamuis dicat Serapio, quòd ordine tertio calefaciant & humectent, Enula, pyrethrum, Thapsia, Zinziber: ratio nihilominus dictat, nõ modò caliditatem tam excessiuam, humorem omnem absumere, verùmetiam, humiditatem tam ingentem qualis est ea, quæ tertium ordinem attingit, caliditatis vim & actionem sic obtundere, ne possit, ordini tertio respondere. Quòd autem Brunnfelsius Mercurium statuat calidum & humidum ordine quarto, multò minus propter eandem ratio-

ratione admitti debet. Nec refert, quòd Dioscoridis & Pauli testimonio se tueatur, quoniam apud ipsos illud ego nec reperi, nec si reperissem, fuissem inductus vt crederem. Quarè fides in hac re non est vlli tribuenda.

Medicamenta quæ calefaciunt & siccant ordine primo, sunt, Absynthium recens, Agrimonia, Amylum, Auena, Beta, betonica, brassica, Calendula, Carica, Chamomilla, Castanea, cupressus, dactylus, filix, fæniculum recens, fænugræcum, furfur, gummi iuniperinum, hædera, lini semen, lithospermon, lupinus, melilotus, melissa vulgaris nucli pinei, oryza, pæonia, rubia tinctorũ, Saccharum rubeum, Schænanthum, Seta, triticum, Xylum.

Medicaméta, quæ calefaciunt & siccant ordine secundo, sunt Acorus, aloe, anethum, aristolochia, artemisia, Basilicum, blatta byzãtina, bitumen, Capparis, chamædris, chamæpitis, crocus, cyperus, Ebenus, fumaria, galbanum, genista

nista, Guaiacum, Iris peregrina, vel nostras si sit arida non cariosa, leuisticum, lignum aloes, māna thuris, marrubium, mastyx, mel, myrrha, naphtha, napus, nux moscata, Olibanum, origanum, Pilosella, polium, Rhabarbarum, Sabina, scabiosa, siler montanum, Tamariscus, terebinthina, thus, vrticæ Romanæ semen, & id genus alia.

Medicamenta quæ calefaciunt & siccant ordine tertio, sunt, Alliū, alumen, ammi, anisum, anthos, apium, asarum, assa fætida, bitumē Iudaicum, bryonia, calamentha, caruum, castoreum, chelidonium, ciclamen, colocynthis, costus, cubebæ, cuminum, cynamomum, Dyptamnus, Doronicū, Elleborus vterque, fæniculū aridū, galanga, garyophyllus, gentiana, hyssopus, iuniper⁹, maiorana, mentha, meum, nasturtium, nepeta, nigella, petroselinum Macedonicū, peucedanū, piper, porrū, ptarmica, pyrethrū Raphanus, ruta, Sabina, sagapenū, Saturegia, Scammoneū, scordiū, Smyrniū, Squil-

Squilla, Staphyſagria, Stœchas Arabica, Tartarum, Thymus, turbith vitex, Zedoaria, cum alijs nonnullis.

Medicamenta, quæ calefaciunt & ſiccant ordine quarto, ſunt, Anacardus, Æris tum viride tum flores, æs vſtum, Arſenicum, calx viua, cantharides, dracunculus, euphorbium, fermentũ acre, Flammula, lathyris, Mezeræon, Ranunculus, ſinapy, ſublimatum, ſulphur, Tithymalorum genus omne. Neque verò putare quis debet, ideo non eſſe credibile, quòd dentur medicamenta, quæ quarto ſunt ordine calida pariter & ſicca, quippe cum, ſiccitas æquè ſit paſſiua qualitas, ac humiditas, nec poſſit iſta, cum caliditate tanta conſiſtere: quia lõgè diſpar eſt humiditatis & ſiccitatis cũ caliditate coniunctæ ratio, nam ſiccitas caloris actionem incitat & accelerat, ac proinde vocatur caloris lima, humiditas contrâ, caliditatis operationem remoratur & retardat & ipſius propterea frænum dici poteſt. Hinc Auicenna, ſecunda

cunda primi, ſiccitatem ait per accidens facere poſſe dolorem, humiditatem verò minimè, non aliam quidem, vt reor, ob cauſam, quàm quod ſiccitas caliditati coniuncta vim ipſius augeat, humiditas autem, ſi caliditati coniungatur ipſius vim obtundat, & faciat ne ſoluatur continuitas, ſi frigiditati coniungatur ſenſum hebetet, ac proinde dolorẽ fieri prohibeat. Et de medicamentis quæ caliditate tum ſiccitati, tum humiditati coniuncta, pollent, hactenus.
Medicaméta, quæ refrigerant & humectant ordine primo, ſunt, arantiorum dulcium ſuccus, atriplex, ceraſa, citrij mali ſuccus, endiuia, fragaria, iuiubæ, limonum acetoſitas, malua, pruna, Spinachia, violæ.

Medicamenta, quæ refrigerant & humectant ordine ſecũdo, ſunt, Anguria, Argentum viuum ſecundùm Auicennę ſententiã, blitum, cucumeres, cucurbitæ, lactuca, lens paluſtris, mala præcocia, melones, poma perſica, Tamarindi.

O Quæ

Quæ refrigerant & humectant ordine tertio medicaméta,ſunt,Nymphea, portulaca, potamogeton, ſolanum, & ſimilia, quæ frigida quidem ſunt, ordine tertio, frigiditatiq́; coniunctam habét humiditatem, quæ quamuis ad tertium fortaſſe gradum non accedat,quia tamen paulò videtur in iſtis abundantior,quàm in illis,quæ præceſſerunt,facit, vt hæc medicamenta non malè reuocentur ad tertium gradum,ſiue dicatur is, principium tertij, ſiue finis ſecũdi,nam iſtę manſiones parùm,aut nihil à ſe differunt inuicem.

Medicamenta,quæ refrigerant & deſiccant ordine primo, ſunt acetoſa,balauſtium,cydoneum, faba,glandes,gramen, hordeum, hypociſtis, hyppuris, lens, milium, muſcus arborum glandiferarum,Myrtus,oliuæ non maturæ,pyra, roſæ,rubus,ſalix,ſorba, tribulus.

Medicamenta,quæ refrigerant & deſiccant ordine ſecundo,ſunt,Arnogloſſa, berberes, centinodia, ceruſſa cichoreum,

reum, corallium, galla omphacitis, herniaria, psillium, Rhamnus, Rhus obsoniorum, Ribes.

Medicamenta, quæ refrigerant & desiccant ordine tertio sunt, acacia, antimonium, Bistorta, bursa pastoris, camphora, hyoscyamus, papauer erraticũ, Santalum, tormentilla.

Medicamenta, quæ refrigerant & desiccant ordine quarto, sunt, cicuta, mãdragoræ radix, nux methel, opium, & alia, quæ narcotica vocantur à medicis. An autem ista, manifestis his qualitatibus, calorem natiuũ spiritumque (quibus duobus omnia vitę munia peraguntur) vel extinguendo, vel repellendo, partem cui fuerint admota, sensu priuent, & sic dolorem sopiant, prout aliquibus videtur, vel id occulta quapiam facultate faciant, veluti sentiunt alij, non est nostri nunc instituti definire.

Quare, ne limites nostros transiliamus, hij sunt medicamẽtorũ, quę quali-

tatibus primis corpus alterãt & immutant ordines, hæc eorum exempla, saltē aliqua, nã omnia percẽsere magis operosum esset quam operępretiũ; de quibus, si certius requiras iudicium, & scire desideres, quam qualitatem primã habeant ea, quæ sunt à nobis prætermissa, quotoque gradu qualitatem illam obtineant, linguam consule, nam etsi varijs modis id tibi liceat experiri, nullum tamen tam fidum illius rei iudicem & arbitrum reperies, ac est lingua. Quare medicamentum oblatum linguæ si vel austerum, vel acerbum vel acidum persentiatur, frigidum, si salsum amarum aut acre, calidum, si cõstringẽs siccum, si dilatans, humidum, si dulce, temperatum ipsum esse non temerè pronuntiabis. Dulce vocamus, non quidem illud (vt ait Montanus) quod dulcedinis habet exuberãtiam, vt mel, saccharum & similia, sed quod gustum se naturaliter habentem delectat, dictorumq; iam saporum aliquo linguã haud ferit. Ordinem

dinem verò seu gradum qualitatis non aliundè faciliùs compræhendes, quàm ex maiore minoreque qualitatis, linguam afficientis, sensu, quo namq; magis medicamētum quoduis suam in lingua vim exerit, eò magis qualitatē primam, quam vis illa denotat, intensiorē, quo verò minus, hoc remissiorem eam ipsum habere rectissimè iudicabis.

Atque de medicamentis, quæ primis qualitatibus operantur, hæc fortasse satis essent, nisi; quia dū ista declaramus, hæc medicamenta diximus, esse potestate tantùm talia, qualia nuncupantur, nec re prius ipsa suas obire functiones, quàm ad actum deducantur, videretur propterea rationi cōsentaneum, vt antequam hinc abeamus, assignemus modum, quo potentialis ista vis, in actualē transit, hoc est ostendamus, per quid in actum deducantur, aut quid sit illud, quod facit vt medicamentorum istorū potestas in actum exeat. Quarè ne quid indiscussum relinquamus, huius etiam

hic dubitationis solutionẽ adferemus. Et ad calida quidem medicaméta quod attinet, Galenus, 3. simpl. 20. dicit, ab alia re nulla delitescentem in ijs vim calorificam, excitari, quàm à calore nostro. Nam is etsi téperatus existat, propter dispositionem tamen, & propensionem, quam habet medicamentum quoduis, ad hoc, vt tactu magis, aut minus incalescat, illud facit, vehementiorem, hoc, mitiorem, ex se calorem emittere: non aliter quàm vnus & idem ignis, in diuersas materias diuersimodè dispositas incidens, effectum producit nunc validiorem nunc debiliorem, & modò maximam conflagrationem modò flammam exiguam efficit, quandoquidem veluti dicunt philosophi quicquid recipitur pro modo seu modulo recipientis recipiatur. Hinc (inquit Galenus) euphorbij calor, contactu corporis nostri maximus euadit, quoniã aptitudinem habet, vt vbi cõiunctus fuerit cũ calore natiuo, talis euadat: aliorũ verò ca-

rò calor quamuis æquè cum calore corporis innato coniungatur, contactu tamen corporis tãtus haud euadit ac ille, quia minorem habet vt incalescat aptitudinem. Frigida medicamenta, Galenus ait tribus indigere, quibus in actum deducãtur, calore videlicet nostro, cõminutione, tractioneque. Quod calore nostro sit opus, inde cognoscimus, quoniam in corporibus calidis medicamenta frigida citiùs ac fortiùs operari conspicimus, quàm in frigidis: immò si frigidioribus offerantur, alimenta potius euadere quàm medicaméta. Legimus enim, vetulæ cuidam Atticæ, cicutam haud aliter quàm sturnis qui frigidam habent corporis constitutionem, cibũ extitisse nõ alia de causa, nisi quia simile, simile namq; (veteri prouerbio) simili delectatur, &, secundùm vulgatum medicorum axioma, nutritur à simili. Per comminutionem intelligimus hic intrinsecam quãdam in partes minutissimas ac tenuissimas attritionem

nem à natura factam, nam extrinsecam, quæ quidem est apparatus, à medicorũ ministris factus, requiritur etiam ad calidorum (vt ita dicam) actuationem. Vnde Galenus primo simpl. 12. Crassorum inquit nullum prius, quàm ad vnguem comminuatur extenueturq́; vel à corpore nostro perpeti, vel in ipsum rursus agere posse, siue calida sint, vt piper, napy, canchry, siue frigida, veluti sunt, mãdragoræ radix, papaueris & cicutæ semen, ac similia de comminutione loquens extrinseca, de comminutione verò loquens extrinseca, 3. simpl. 20. dicit, quòd, quæ potestate calida sunt, alterentur duntaxat, quoniam incalescunt à nobis: at, quæ natura sunt frigida, tum quia comminuuntur, tum quia motum accipiunt ascititium, nam citra comminutionem hanc intrinsecam, medicamenta frigida, quãtumuis sint in tenuissimum pollinem exquisitissimè trita, nunquàm in actum deducentur. Etenim cum natura sua crassam

habeant

habeant essentiam, tum nisi substantiæ tenuitatem aliundè nanciscantur, actu refrigerare, prout decet, nequeunt. Nanciscuntur autem tenuitatem istam à calore nostro, si validus sit, solo, sin minus, adiutore quapiam calefaciẽte: quo fit, vt Galenus citato iam proximè 3. simpl. 20. vinum ad hanc rem laudet vetus ac generosum, quoniam, id quoque (sic enim ille loquitur) magis calefacit. Quòd tractio requiratur, præter Galeni testimonium superiùs allatum, quo motus ascititius dicitur medicamentis frigidis actuandis necessarius, ipsa ratio suadet, quandoquidem frigida quæuis, cum segnia sint & ad motũ inepta, debeant ad affectam partem duci, nec possint prius ipsam alterare, quã ad contactum cum ipsa mutuum adducantur. Fit autem tractio, vi caloris & arteriarum, conferente nonnihil ad eam meatuum ac pororum amplitudine, Galenus enim, vt arterijs 1. simpl. 12. tertioq; simpl. 18. sic calori passim,

& æmulari ſolet & adiuuare, cum videat à facultatibus corporis noſtri naturalibus, ea vix omnia præſtari poſſe: tum ijs ſolis vel nunquam vel rarius vtatur, ſed ipſis adiungat ea, quæ, ſua partim tenuitate, faciunt, vt altius penetrent, partim familiaritate, quam habent cum partibus, ad quas deberent pertingere, veluti vehiculo ſunt ipſis vt ad eas aptius peruenire valeant. Et de primis medicamentorum qualitatibus ſint hæc ſatis.

DE

DE MEDICAMENTIS, QVIbus, in corpus humanum, secunda quæpiã qualitas inprimitur.

CAPVT XIII.

QValitates secũdas hic eas vocamus, quæ sunt à primis ortæ, præcipuè verò duritiem, mollitiem, asperitatem, læuitatem, crassitiẽ ac tenuitatem: nam etsi plures ab alijs numerentur, hæ tamen primis proximiores videntur, & illas immediatiùs (vt ita dicam) sequi quàm aliæ. Prodeunt autem à primis, non primaria ratione, qua, videlicet, calefaciunt, refrigerant, humectant, & exiccant sed secundaria, qua, nimirum emolliunt, indurant, exasperant, leniunt, incrassant, aut attenuant: & inde fit, vt medicamenta, quibus inprimũtur in corpus humanũ, nõ dicantur calefaciẽtia, refrigerantia, desiccantia, vel humectantia, sed, vel emol-

emollientia, vel indurantia, vel exaspe-rantia, vel leniẽtia, vel incrassantia, vel attenuantia, impertientibus scilicet ijs nomina, facultatibus, à quibus formaliter, non à quibus virtualiter producuntur. Agendum igitur à nobis est, in hoc capite, de sex istis medicamentorũ generibus; & de singulis ea dicenda, quæ videbuntur instituto nostro maximè consentanea.

Medicamentum emolliens, cum duritiei depellendæ propriè dicatum sit, nec depellatur durities, nisi causa debelletur; à qua fieri foueríque consueuit: tum inde necessariò conficitur, tam esse multiplicem emollientis medicamenti naturam, quàm est multiplex causa, quæ duritiem facit ac fouet, ac proinde perperam eos procedere, qui medicamentorum emollentium omnium materiam omnem, in vnum quasi cumulum conijcientes, haud distinctè docét, quæ cuiuis duritiei causæ remouendæ materia conueniat, & qua ratione, medica-

dicamentum quoduis emolliens, hanc aut illam duritiei speciem amoliatur. Hinc Galenus 5. simpl. 5. cũ variè quidquè durum (inquit) efficiatur, nimirũ, aut siccescens, aut concrescens, aut nimia repletione distentum, aut coniugatione quapiam, sequitur, vt & propria, suaq; cuique sit emolliendi ratio, nam quod induratum est à siccitate, postulat humectari, quod congelatione concreuit, excalefieri, quod repletum est, inaniri, quod coniugatione siccitatis & congelationis induruit, humectari simul ac concalescere, quod coniugata congelatione pariter & repletione duritiem acquisiuit, calefieri pariter & euacuari, quæ sanè distinguẽdorum emollientium ratio cognitu perquàm est ideò necessaria, quoniam si quid in ijs peccetur, ingens ægrotis damnum malumq; prouenit. Ex quibus Galeni verbis, vt euadit manifesta peculiaris medicamentorum omnium emollientium natura, planeq; constat, cui duri-

tiei

tiei causæ pellendæ, quoduis ipsorũ debeatur: sic liquidò quàm apparet, quorum hic materias & exempla, vel recensere nos decet, vel reticere. Etenim, eorum, quæ siccitatem ac humiditatem, aut simul, aut seorsim emendant, exempla, quia superiori capite sunt abundè declarata, non est hic opus denuò repetere ne tautologiam haud ferẽdam cõmittere videamur. Eorum verò, quæ repletionem tollunt, quia faciũt, vt quod replet euacuetur & de sua sede deturbetur, exempla non sunt etiam huius loci, sed ad eum spectant, & ex eo depromi possunt, in quo, de medicamẽtis, quorũ termin⁹ est Vbi seu locus, habẽdus mox est sermo. Quo fit, vt huc, eorũ tantùm emolliẽtiũ exẽpla pertineãt, & hic à nobis in medium sint adferẽda, quæ duritiem ex repletione pariter & cõcretione seu congelatione comparatam abolere nata sunt, & scirrhosis (vt ait Galenus) affectionibus abigendis conueniunt. Et quamuis in eorum natura definien-

finiendã, sibi videatur Galenus ipsi non parùm contradicere, quippe qui 5. simpl. ea calefacientia statuat & exiccantia, 14. verò methodi calefacientia simul & humectantia: dupliciter tamẽ à contradictione vindicari potest; primò, si dicamus ipsum per exiccantia nõ intelligere, valde seu vehementer, sed parum seu mediocriter exiccãtia, qualia si quis (inquit) humida vocet, non est repugnandum, nam paululum absunt ab ijs, quæ nec humectant, nec desiccãt. Secundò, si dicamus, quòd 14. methodi 4. considerauerit emollientia, quatenus referuntur ad materiam scirrhi liquefaciẽdam ab initio curationis; quapropter dixit, quòd nisi quis primùm materiam scirrhi calidis & humidis liquefaciat, & sic emollire scirrhum tentet, putabit se quidem rectè curare scirrhum cum potius ipsum induret, quoniam adhibitis calidis & siccis, resoluuntur partes tenuiores, crassioribus remanentibus & maiorem adhuc duritiem acqui-

acquirentibus: alibi verò reſpexerit ad materiam iam antea liquefactam, ratione cuius exiccantia medicamenta ſcirrhi curationem complent, & ideo Galenus 5. ſimpl. ait, ea, quæ ſcirrhum emolliunt, non debere tantùm humorem liquefacere, verumetiam, eum, vbi liquefactus fuerit, paulatim abſumere, quam eandem ſententiam habet 7. de comp. med. ſ. g. 6. dicens quòd materia, ſcirrhi liquefacta paulatim abſumi digerique debeat. Medicamẽtorum ſcirrhum emollientium alia ſimplicia ſunt, alia compoſita. Simplicium exempla, 5. ſimpl. 9. propoſuit Galenus hac verborum formula. Propriè vocantur emollientia, quæ medentur ſcirrhoſis tumoribus ex pituita reſiccata craſſaq; prognatis. Conſueuerunt autem ij potiſſimùm in muſculorum capitibus, & qui ex ijs prodeunt tendonibus conſiſtere. At quæ ab atrabilario ſucco indurātur, cancroſa ſunt omnia, & ab emollientibus medicis aſperantur. Sed his

quo pacto perſpicere oporteat in commentarijs methodi curãdi docebimus. Quę vero à lento craſſoq́; humore congelato indurata ſunt, calida poſcunt ſiccaq́ue remedia, ſed non tamen quæ valida ac violenta: ſed ſufficit interim vt ſecundi aut tertij ſint ordinis excalfacientium, primi exiccantium. Porrò cum non exigua ſit in corporibus ſic induratis maioris minoriſq́ue latitudo, neceſſe vtiquè eſt, & medicamentorum illis medentium non paruam eſſe latitudinem. Si quidem adeps caprinus, & gallinarum, quæ ſic indurata fuere, iuuarunt. Verùm illi quidem imbecilliores ſunt, & moderatas duritiės emolliũt. Valentior gallinarũ gallorũq́; adipe anſerin⁹ eſt, caprarũ verò hircin⁹, validior quoq; & taurinus, ſed minus tamẽ quàm hircin⁹. Quin etiã medulla ceruina modicè emollit, & poſt eã vitulina: quippè cũ id genus omnia medicamenta calida ſint, & mediocriter ſicca, multoq́; magis, excalfacere quã exiccare nata. Vnde

ſi quis

ſi quis fortè ea quandoq; calida dicat & humida, nõ repugnãdũ: nam paulũ abſunt ab ijs quæ neq; humectant neque deſiccant. Eodem ex genere ſunt, quã-quã validiora, ammoniacum, thymiama, & ſtyrax, & Galbanum, & Bdelliũ Scythicum. Sed ad emolliendum præſtantiora ex ijs ſunt quæ recentia ſunt; ſiquidem inueterata validiùs quàm oportet deſiccant. Idipſum vſuuenit in medulla & adipe: quippe quę & ipſa vetuſtate ſeipſis tum acriora, tum ſicciora euadunt. Quin & oleum quoque ſicyoniũ ex hoc eſt genere: nec in poſtremis id, q, inueteratũ eſt: & ea quæ præparãtur, vt ſuſinũ. Sed de cõpoſitis hic dicere ſtatutũ nõ eſt. Porrò radix altheæ, & cucumeris agreſtis, nõnullæq; aliæ plãtę, partim in oleo, partim in aqua decoctæ medicamẽtorũ emolliẽtiũ facultatẽ induũt: ſicut maluæ agreſtis folia, tũ cruda tũ cocta. Atq; hoc ſimplex medicamẽtũ eſt, ſicut porcin⁹ adeps vetuſtatẽ paſſ⁹: ſed ſalis nihil oportet adijcere,
 ſicut

ſicut nec alijs quæ emolliũt, valdè enim deſiccat ſal. Porrò quæcumque alia emollire poſſunt, ſeu ſimplicia ſeu compoſita ſint medicamenta (alibi enim ea recenſebimus) calida ſunt ex ſecundo & interdum ex tertio ordine, leuiter verò ſicca: ſed & his ſanè illinendi vis (emplaſticam vocant) inſit neceſſe eſt, non aliter quàm ijs, quæ pus mouent. Sed quanto maiore euacuãdi facultate pollere debent, tanto vtique minus etiam meatus illitu obſtruere. Hæc ille. Cæterùm circa vim emplaſticam dubitare quis poterit, an ea ſit ad hanc rem opportuna, quandoquidem emollientia debeant eſſe digerentia, quorum actionem, quæ fit per halitum inſenſibilem, prohibere potiùs quàm promouere videtur vis emplaſtica: niſi vis emplaſtica duplex eſſet, valida videlicet, & debilis, & admoneret Galenus, debilem hic expoſci, qua ſcilicet, medicamenta firmiori tantùm adhæſu corpori coniuncta, ſua, tum caliditate, materiam liquefaciant,

faciant, tum ſiccitate, liquefactam digerant & abſumant, citra noxam vllam inſenſibili tranſpirationi factam. Et hinc, præter alia, poteſt quis intelligere, quæ ſint emollientia ſimplicia, propriè ſic dicta, tum initiora, tum validiora, tum validiſſima, Quod idem ſi de compoſitis ſcire deſideret, legat Galenum libro de comp. med. ſ. g. 7. quo loco, poſtquã capite tertio, de ſimplicibus emollientibus, eadem ferè dixiſſet, quæ recitauimus ex 5. ſimpl. 9 tum capite quarto, ſic ſuam de compoſitis orationem exorditur. Ex compoſitis emollientibus alia quidem (vt ita dicam) imbecilliora primo ordine ſtatuuntur: quædam non multò his validiora, ſecundo: & quædã alia, tertio: adhæc nõnulla, quarto. Cæterùm primi ordinis mollientibus ad exiguas durities & in mollibus ſeu teneris corporibus vti, ſicut prædictum eſt, expedit: ad fortiora his corpora & affectus, ſecundi, quemadmodum & tertij, & quarti, pro illorum ratione. Subſcri-

bam autem & eorũ cuiuslibet propria. Primi ordinis emollientia medicamẽta sunt butyrum, resina colophonia, & cera candida non vetusta, singula tria pondere æqualia, inuicem liquata. Et liquidum medicamen, quod parygrũ appellatur, eorum numero adscribitur, cum recens fuerit: veterascens autem maiorem digerendi vim acquirit. At emollientium imbecillimum est, cera cum butyro liquefacta, aut ex susino, aut commageno: atque his imbecillius est quod dicitur cerelæũ, quasi ex cera oleoq; confectum, cum in librã olei laxantis nulla adstringendi virtute præditi ceræ vnciæ xij. vel xvj. iniectæ fuerint. Iam ex ouis cerata facta exiguam quandam relaxandi potestatem possident. Valentiora his, verùm imbecilla adhuc & ipsa, cerata ex Oesypo, resina, & cera pari pondere liquefactis: sin autem vetustiora quodammodo ipsa fuerint, olei cuiusdã laxantis, vel susini, vel cõmageni, vel adipis suilli, vel gallina-

cei,

cei, vel anſerini miſturã requirunt. Hęc igitur, ex Galeni ſententia, ſunt emolliẽtia medicamenta compoſita primi gradus aut ordinis: qualia verò ſint ea, quæ ſecũdo, tertio, vel quarto ordine emolliunt, declarat, capitibus proximè ſubſequentibus, quinto videlicet, ſexto, ſeptimo, octauo, nono, necquidquã omittit, ꝙ ad exactã medicamentorũ iſtorũ, vel cõponendorũ, vel in ordines diſtribuẽdorum, notitiã, ſcitu videbatur neceſſariũ, vt proinde fruſtra quis in ijs aut vlterius enumerãdis aut vberiꝰ explicãdis elaborauerit, cũ Galeno ſuperior eſſe nõ poterit. Indurantiũ medicamentorum natura quæ ſit, ex ijs, quę de molliẽtibus dicta ſunt, ſatis cuipiã cõſtare põt: nam cognito (veluti dicit philoſophus) contrariorũ vno, facile cognoſcitur ꝙ eſt reliquũ. Quare, quãuis Galenꝰ 5. ſimp. 10. cõſtituat ea vel frigida tãtũ, & humida, vel frigida quidẽ ſed in qualitatibꝰ paſſiuis haud multũ intẽperata, nec alia producat illorũ exẽpla, quàm ſemperuiuũ,

portulacam, psillium, lenticulam palustrem, & solanum: vsus tamen commonstrat & ipse negare nequit quin alijs nonnunquàm indigeamus indurātibus, veluti si v. g. totū corpus aut pars eius aliqua, remolliatur aut propter humoris aduentitij copiam, euacuātibus, aut propter vacuitatem (vt ait montanus) attrahentibus, aut propter alias causas, ijs quæ causæ mollitiem inducēti peculiariter aduersantur. Neque verò diminutus propterea, repræhensioneque dignus censendus est Galenus, nam cum superius plura medicamentorum emollientium genera breuiter constituisset, & id tantùm fusius fuisset persequutus, cui maximè propriè nomen illud conguere videbatur, & illud demum calidum ac siccum statuisset: tum, nón erat necessarium, vt indurantium genera pariter omnia percenseret (cuiuis enim notum est, quot modis dicitur vnum contrariorum, tot etiam modis & alterum dici) sed satis illi fuit,

fuit, vt poſtquàm emollientium propriè dictorum naturam tradidiſſet, indurantium quoque genus illud pertractaret, quod maximè propriè tale cum ſit, & ſuperiori contrarium, frigidum ab eo conſtitui debebat & humidum, hoc eſt, qualitatibus, quæ prioribus ſunt aduerſæ, præditum. Eſt enim huius indurãtium generis quàm aliorum & vſus frequentior, & notio generalior: vnde Galenus, loco ſuperius citato dicit, ſe generales duntaxat facultates leuiter definire, non autem ad particularem materiam ſermonem deducere. Quòd autem Galeno cõtradicat Auerrhoes, inquiens humiditatem humectare, non indurare, meliuſq; poni potuiſſe cum frigiditate ſiccitatem, non rectè facit, vtpote qui Galeni mentem non eſt aſſecutus: Galenus namque per humiditatem, non eam prorſus abſolutã intelligit, ſed terrenam ſimul & aqueã, ex pugnantibus facultatibus compoſitam exiccante videlicet & humectante,

portulacam, psillium, lenticulam palustrem, & solanum: vsus tamen commonstrat & ipse negare nequit quin alijs nonnunquàm indigeamus indurãtibus, veluti si v. g. totũ corpus aut pars eius aliqua, remolliatur aut propter humoris aduentitij copiam, euacuãtibus, aut propter vacuitatem (vt ait montanus) attrahentibus, aut propter alias causas, ijs quæ causæ mollitiem inducẽti peculiariter aduersantur. Neque verò diminutus propterea, repræhensioneque dignus censendus est Galenus, nam cum superius plura medicamentorum emollientium genera breuiter constituisset, & id tantùm fusius fuisset persequutus, cui maximè propriè nomen illud conguere videbatur, & illud demum calidum ac siccum statuisset: tum, non erat necessarium, vt indurantium genera pariter omnia percenseret (cuiuis enim notum est, quot modis dicitur vnum contrariorum, tot etiam modis & alterum dici) sed satis illi

fuit,

fuit, vt postquàm emollientium propriè dictorum naturam tradidisset, indurantium quoque genus illud pertractaret, quod maximè propriè tale cum sit, & superiori contrarium, frigidum ab eo constitui debebat & humidum, hoc est, qualitatibus, quæ prioribus sunt aduersæ, præditum. Est enim huius indurãtium generis quàm aliorum & vsus frequentior, & notio generalior: vnde Galenus, loco superius citato dicit, se generales duntaxat facultates leuiter definire, non autem ad particularem materiam sermonem deducere. Quòd autem Galeno cõtradicat Auerrhoes, inquiens humiditatem humectare, non indurare, meliusq; poni potuisse cum frigiditate siccitatem, non rectè facit, vtpote qui Galeni mentem non est assecutus: Galenus namque per humiditatem, non eam prorsus absolutã intelligit, sed terrenam simul & aqueã, ex pugnantibus facultatibus compositam exiccante videlicet & humectante,

qua ratione ſic refrangitur humiditas à ſiccitate vel aquea potius humiditas à partibus terreſtribus, (ſic enim ille loquitur) vt adeò vel emollire, vel humectare, prout aliâs facere deberet, non poſſit.

Sub emollientibus & indurantibus comprȩhenduntur ea, quæ laxant, ac tendũt, illorum veluti ſpecies quædam: quæ namque tenduntur duriora ſeipſis euadunt, quȩ laxantur, molliora, quȩ tẽdunt, rem etiam quamuis duriorem, quæ laxant, molliorem reddunt, ac laxa demum omnia, mollia, tenſa dura ſunt, non econtra, quodque ſentẽtiam hanc maximè confirmat, durities ac mollities tam carnoſis quam neruoſis ȩquè partibus adueniunt laxitas autem & tenſio ſolis quodammodo neruoſis. Quo fit vt ſeperata tractatione non indigeant, cum quȩ ea de mollientibus & indurantibus dicta ſunt, poſſint ad ipſa non incommodè ſecundùm proportionem quandam accommodari.

Leni-

Lenientia vocãtur hic à nobis ea medicamenta, nõ quæ vulgò sic dicuntur, hoc est, quæ vẽtrem & aluum soluũt ac lubricant;sed quæ, veluti dicit Galenus in arte medicinali ca. 95. morbo sunt in asperitate cõtraria, quæq́;, prout ipse 2. simp. 14. testatur, epicerastica seu temperantia propterea dici solẽt,quia dum exasperationem emendant partem cõtemperant ac sui similem vbiq; reddũt, & faciunt, vt, quæ prius erat inæqualis, aspera,rugosa,nunc plana,polita,tersaq́ue, superficietenus appareat. Vocantur hæc eadem ab alijs læuigantia, quòd læuorem inducant & subsidentias eminentijs adæquent,ne quid ex inæqualitate veniat incõmodi,nequeantq́; propter ipsam, res huc illuc facilè ferri, fluereque pro naturæ modo. Prouenit inæqualitas & asperitas cõmuniter, vel ab erosione, vel à desiccatione, duplexq́; proinde læuigantiũ seu leniẽtiũ istorũ gen⁹ cõstituitur:vnũ eorũ,quæ debẽtur erosioni, sub quo glutinantia, sarcotica cica-

cicatricemq; gignentia continentur, alterum, eorum quæ ſiccitatem & corrugationem tollunt, cui ſubiecta ſunt humectantia, non quidem omnia ſed aliqua, de quibus ſolis (nam de prioribus, in capite de medicamentis ſubſtãtiam continentem generantibus abundè dictum eſt) hoc loco dicere debemus Itaque quæ ſiccitatem tollunt, humida ſint oportet, non prorſus tamen aquea, ne protinus diffluant, ſed viſcida, corpulentiæ nonnihil habentia, ſic enim per vniuerſam ſuperficiem ęqualiter extendi, partes depreſſiores ac poros implere, diutiuſque firmari poſſunt in exiccata vel exaſperata parte, nam affectio ſicca (cum contumax ſit & non facilè cedat) medicamentis opus habet humectantibus, quæ parti laboranti diutius adhæreſcant. An autem ea frigida debeant eſſe vel calida certò definiri nequit, quoniam cum humiditate nunc caliditas nunc frigiditas haud tamen vehemens coniuncta requiritur, prout

prout ex exemplis cerni potest. Exempla sunt, Albumen oui, vel ouum integrum, Althæa, Amygdalæ dulces commanducatæ cum saluia permistæ, butyrum, cassiæ medulla, ficus, glycirrhiza, iura pinguia, lac, lini semen, medulla pinguium animalium, mucillago, tum psillij, tum cydoneorum, oleum Amygdalarũ dulcium, oleũ vulgare, pinguedo suilla, pruna, ptisana. Saccharũ præsertim penidiatũ, sesamum, lebesté, spinachia, Tragacanthum, vuæ passæ maceratæ, vinum dulce, necnon alia, quorum, ad arterię tracheæ, ventriculi, faucium, ac aliarum partium asperitates leniendas, frequentissimus esse solet vsus.

Exasperantia medicamenta sunt ea, quæ summam partis alicuius superficiem nimio læuore complanatam, & proinde nimis lubricam, eminentijs quibusdam ac depressionibus inæqualem ita reddunt, vt per eam haud ita facilis rei cuipiam præbeatur transitus, ac fa-

ac faciunt, vt quæ diutius in corpore morari deberent, importunius & intẽpestiuius (vt ita dicam) elabi nequeant. Cum autem læuitas tres præcipuè causas agnoscat, humiditatem videlicet, lẽtorem, & laxitatem, tum illa, quæ fit ab humiditate, siccãtibus, ea quã humorũ lentor profert detergentibus, ea demũ, quam laxitas producit, astringentibus curari debet. Vnde Galenus, artis Medicinalis c. 95. Quibuscunque læuitas (inquit) præter naturam inest, asperitas est reuocanda, medicamentis quæ sufficienter abstergunt & parùm astringunt. Horum autem medicamẽtorum (quoniam eorum facultates ad hunc locum propriè non pertinent) exempla vel è suis infra sedibus haurienda sunt, vel ab ijs petenda qui de lienteria scripserunt, nam huic vni morbo magis peculiariter deberi videntur hæc medicamenta quàm alijs quibuscumque reliquarum corporis partium affectionibus. Attenuantium & incrassantium medicamentorum etsi varius sit vsus, haud postre-

ſtremus tamen is eſt, quòd humores vitioſos in venis exiſtentes, ad expulſionem diſponant, & faciant, ne ſuã, vel craſſitie, ſubſiſtant, & expellenti facultati reſiſtant, vel tenuitate, naturæ motum, anteuertant, aut eludant, anteuertũt, quando ſymptomaticè fluunt, eludunt, quoties naturæ molitionem, impreſſionem, & impulſionem, cedentia, declinant. Cum igitur hic ſit præcipuus amborum vſus, & vtraquè propterea dicantur præparantia, tum operæpretium eſt, vt, ſi velimus exemplis ea, veluti decet illuſtrare, de ſuccorum præparatione pauca quædam adnotemus. Et rurſus cum iſta ſuccorum præparatio nihil aliud ſit quàm eorundem concoctio, cuius frequentius eſt & vſitatius apud authores nomen: poſſintquè, quæ de præparatione dici deberent omnia, ſub concoctionis explicatione facillimè comprehẽdi, tum ab inſtituto noſtro non erit magis alienum, immò magis illi fortaſſe conſentaneum,

taneum, vt de concoctionis notione naturaq́ue breuiter disseramus. Quare quod ad concoctionem seu coctionem attinet, ea duplex est, vna propriè pressèq; sic dicta, per quam cibus ac potus in chylum, chylus in sanguinem, sanguis in corporis nostri substantiam trãsit, ac proinde definitur alteratio nutrientis in propriam qualitatem eius quod nutritur, hoc est, mutatio non accidentalis, sed specifica, qua scilicet per omnia mutatur res ea quæ nutrit, in substãtiam corporis nutriti, cui quamuis antea fuit dissimilis, nunc tamen non similis tantùm post coctionem euasit verum etiam eadem cum ipsa, nec ab ea, vel nomine, vel nominis ratione differt, de qua fusius hic dicendum non est: alia, quæ minùs propriè lateq; sumpto coctionis vocabulo, sic dicitur, hoc est coctionis nomen, in vniuersaliori suo significato sumptum, sortitur, qua ratione dixit Hyppocrates id omne coctum seu cõcoctum, quod est quoquo-

modo

modo victum à natura, licet nõ ita planè sit ab ea, subactum & superatum, vt debitam corporis nostri qualitatem recipere valeat, & in ipsi⁹ omnino substãtiam mutari. Galenus 2. de ratione victus in acutis 44. dicit coctionis id vniuersalius esse significatũ, cũ natura causis morbum facientibus ac fouentibus fortior, eas permutauerit pro suo robore, veluti cũ humores (inquit) vitiosi quãdam moderationem aut adæquationem adipiscuntur in morbis, quam vbi consecuti fuerint facilè postea pellũtur extra corpus ab expultrice facultate, quæ nunquam nisi peracta coctione salubriter munere suo fungi potest. Etenim, omnis excretio, quam nõ præcedit huiusmodi cõcoctio symptomatica censeri debet, non aliter quàm cruda lientericorum deiectio. Quæ sanè Galeni verba non sic intelligenda sunt, quasi sit alius isti quàm priori coctioni finis à natura per se primò præstitutus nimirũ expulsio: Semper enim in hac,

Q quem.

quemadmodum & in illa, natura materiã, quæ concoquitur, contendit in propriam corporis qualitatem tanquàm in finem ſuum commutare, quem quidẽ in cõcoquendis cibis aſſequitur, in morbificis humoribus concoquendis cõſequi non poteſt. Nam cum putridi ſint, & à natura prorſus alieni tales humores, tum fieri nequit, vt corpori penitus aſſimilentur, & propterea quãuis natura circa mutationẽ ipſorũ & alterationem verſatur, idem ex ijs, quod ex optimis alimentis conſequi cupiens, ſuo tamen fine fruſtratur, propter materię peruerſitatem, & quandoquidem eos omninò benignos efficere non valet, eam quam poteſt in ipſos benignitatem inducit, & facit vt, cũ nutritioni ſint inepti, depoſitis ſaltem acrimonia, craſſitie, tenuitate, caliditate, frigiditateuè nimia, citra patiẽtis moleſtiã expelli poſſint. Cauſa coctionẽ iſtã efficiẽs, eſt calor tẽperatus ſeu naturalis, quẽ vbiq; Galenus coctionis authorẽ agnoſcit: nã quẽadmodum frigus

frigus naturæ nullũ opus ingreditur, ita calor immoderatior ipsius opera quæuis corrũpit & euertit, qualis enim causa talis effectus, & immoderatum omne naturę prorsus aduersum est & inimicũ. Nec refert, quòd ea, rebus, interdũ frigidis, interdũ excessiuè calidis, promoueatur, quoniã id non propria ratione sed ex accidẽte cõtingit: Accidere nãq; solet, vt materia sit, aut tã multa, quę nequeat à calore naturali solo superari, sed exigat validiorẽ; qui, vel fomentis, vel medicamentis illi veniat in subsidium: aut tam feruens, vt calorẽ etiam naturalẽ in igneum cõuertat nisi rerũ frigidarũ vsu reprimatur, quibus tamẽ casibus nec aduentitio calori, nec frigiditati per se primò coctio tribuenda sed calori naturali, qui sic ab ijs adiuuatur ne propter materię vel multitudinem imminutus languescat, vel feruorem auctus ignescat. Calor iste coctionis hui⁹ author materiã quam coquit, quãdiu coquit, semper facit crassiorẽ, quo fit, vt Aristoteles

4. meteororum 3. dixerit, coctionem non modò propriè dictam, sed & eam etiam quæ metaphoricè coctio dicitur (qualis est pituitæ tuberculorum & similium maturatio) semper incrassare, fierique vi coctionis ex spiritualibus aquea, ex aqueis terrea, & ex tenuibus semper crassiora, quæcunque coquuntur, omnia. Cuius assertionis Aristotelicæ rationem reddés Vallesius, ait, partim humorem inutilem, qui tenuissimus idem est absumi & in halitum emitti, partim eum qui reliquus est & vtilis admisceri cũ siccioribus partibus, & hac ratione, quæ prius, hoc est, ante coctionem, erant tenuiora, per coctionem euadere crassiora. Quin & Hyppocrates Aristotele longè vetustior idẽ sentit, & Galenus in alijs ferè cunctis Aristoteli contrarius, in hoc illi suffragatur: Ac vero quidẽ est simile, quòd, vt alia pleraq́; quę rectè dicta sunt ab eo, sic hanc etiam opinionem Aristoteles ex Hyppocrate decerpserit, quam propterea

pterea Galenus cōfutare nec voluit nec potuit,cum præsertim non ratione tantùm, verumetiam sensu, cui medicus repugnare non debet, vndiq; stabiliatur. Quare cum hanc ab Hyppocrate sententiam hauserit Aristoteles, & Aristoteli Galenus astipuletur ac experiētia rationi,ratio vicissim experientiæ tā egregiè respondeat: tum haud sanè video cur hæc assertio verissima censenda non sit & ab omnibus recipienda. Si quis tamen ei contradicat,&dicat inde sequi, quòd pituita cruda pariter & crassa deberet tandem gypsea fieri seu lapidea, siquidem quò magis coquitur eo crassior euadat, huic tria sunt inculcanda,primum est,quòd antequàm materia crassa, prout est v.g. pituita cruda, coquatur, fundi prius illa debeat & eliquari,veluti notat Galenus libro de optima secta ad Thrasybulum ca.4 secundū est, quòd ista fusio vel eliquatio non sit concoctio dicenda, veluti docet idē Galenus 3. de potentijs seu facultatibus

naturalibus 4. nam quemadmodum in coctione ventriculi, conuersionem ciborum in cremoré, Galenus ibi distinguit ab ipsa coctione, sic necessariũ est, vt eliquatio pituitæ distinguatur ab ipsius coctione: tertium est, q, postquàm facta fuerit humoris crassi sufficiens eliquatio qua conuertitur in liquorem valdè tenuem, tunc primùm vis concoctrix insurgat & tenuem eum humoré subigens, ad ęquabilem quandam consistétiam perducat, eaq; ratione crassiorem illum efficiat. Et ex his tribus, non tãtùm dubitatio iam proposita, verũetiam alia quęuis, quam excogitare quispiam valebit, facilè solui potest. Ad eam igitur quæ prius est allata, dicẽdum, pituitam crassam coctione fieri crassioré, nõ quidem seipsa, cum adhuc esset crassa, sed postquam fuit per liquationem & fusionem ad coctioné disposita, seu (quod idem est) attenuata. Nam sicut in ventriculi coctione cibus crassior haud euadit quã erat priusquàm à comedẽte

sume-

sumeretur, sed postquàm sumptus, dẽtibus attritus, saliuæ permistus, in ventriculũ demissus, humore plurimo perfusus in cremoris speciem quandã fuerit conuersus: sic in pituita cruda, crassisq; generis eiusdẽ humoribus coquendis idem omninò sentiendum prius, videlicet eos attenuari quàm coquãtur & postquàm attenuati fuerint, seipsis iã attenuatis crassiores fieri. Nec aliud significasse censeo Galenum, cum 4. de sanitate tuẽda, capitib. 6. & 9. dicat humores qui sunt intus, & in venis, attenuandos & concoquendos esse, non quidem (vt aliqui falsò putant) attenuationem cũ coctione confundens, sed ordinem ostendens secundum quem natura procedit, & quem obseruare debet medicus naturę minister. Vnde nutriendum (inquit) cibis est, qui citra calorem extenuent, cuiusmodi Capparis est ex oxymelite vel aceto & oleo sumpta, ad duos aut tres dies, vt dictum est: &, si crudos iam succos satis attenuatos

speres, vinum dabis, quod & substantia tenue sit & colore fuluum albumue, hoc enim ad succi bonitatem & concoctionem facit, &c. Et quamuis aliter existimare videatur Auicenna, qui lib. 1. fen. 1. doctr. 6. cap. 3. definit digestionē, aut attenuationem, si sit grossities, aut ingrossationē, si sit tenuitas, & affirmare quòd res aliquę coctione fiāt tenues: non tamen ille, vel sic sentit, vel propter ea verba damnandus (prout eum damnat Salustius Saluianus libro secūdo de concoctione ca. 1.) Sed de tenuitate distinguendum & dicendum eam esse duplicem, absolutam videlicet & respectiuam, hanc autem interdum esse coctionis sobolem, illam nunquam. Quarè, cum dicit Auicenna coctione rem aliquam fieri tenuem, sic est intelligendus, quasi dicat eam rem quæ cum esset valdè cruda fuerat etiam valdè crassa, postquàm est cōcocta, minus iam crassam euasisse seu tenuiorem, quàm quādo fuit cruda, non absolutè tamen te-

nuem,

nuem, sed comparatè seu respectiuè. Quo fit, vt idem Auicenna 1. 4. tract. 2. cap. 7. suam sententiam explicet, & de succorum digestione loquens, eam esse dicat ęquationem grossæ, cum subtiliatione, subtilis, cum ingrossatione, significans, neque tenuitatem, neque crassitiem absolutam esse coctionis metam, sed in crassitie potius ac tenuitate mediocritatem quandam, quam respectu crassitiei, quæ præfuit, tenuitatem, tenuitatis verò, crassitiem meritò quis appellare poterit. Et hinc apparet, quæ sit medicamentorum, humores in corpore contentos, attenuantium, & incrassantium natura, materia verò, sua cuiusuis humoris, præterquàm sanguinis (is enim, vt ait Auicenna, non est ex eo genere, in quo expectatur digestio) peculiaris est & propria. Bilis namquè, cum communiter tenuis existat, præparabitur incrassantibus & inspissantibus medicamentis, tam simplicibus quàm cōpositis, Simplicia sunt Acetosa, arantio-

rũ acidorũ succ⁹, aqua frigida, atriplex, Berberis, blitũ, cerasa, citriorũ aciditas, cucumis, cucurbita, endiuia, hordeũ, iu iubæ, lactuca, limonũ, acor, oxytriphyllon, poma subacida, portula ca, sedũ maius, Solanũ hortense, Tamarindi, violæ: cõposita sunt, cõseruę, nenupharina, rosacea, violacea, Iuleb rosarũ & violarũ, Oxysaccharũ, Rhob de Ribes, Syrupus de acetositate arãtiorũ, citri, limonũ, de agresta, cichoreo, granatis, intybo, nymphæa, succo acetosæ, rosace⁹ ac violace⁹ simplex & similia. Pituita verò, cũ cõmuniter crassa sit ac lenta præparabitur attenuãtibus & incidẽtibus, qualia sunt ex simplicib⁹ acorus, amaracus, anisũ, betonica, daucus, eruca, fœniculũ, gentiana, hyssop⁹, nepeta, petroselinũ, prassiũ, pulegiũ, saluia, Saturegia, serpillũ, sisymbriũ, stęchas, thymus: ex cõpositis, cõserua, anthos, betonicæ, maioranæ, cortex, citri cõditus, enula cõdita, mel rosaceũ oxymel simplex, cõpositũ, scilliticũ, syrupus acetosus s. de betonica, de duabus & quinq; radicibus, de hyssopo, de stæchade, cũ decoctionibus & id gen⁹ alijs.

Melancholia demũ, cũ cõmuniter crassa sit & fæculenta, medicamẽtis opus habet extenuantibus, humectãtibus & aliquantulũ calefaciẽtibus, quibus subigatur, cuiusmodi sunt simplicia quidẽ Adianthũ, borrago, buglessa, butyrũ, capparis, echiũ, ficus, fęniculũ recẽs, liquiritia, mora matura, poma dulcia, radices petroselini, rapa dulcia, Saccharũ tabarzet, Scolopẽdriũ, tamariscus, vuæ passę: cõposita verò citria cõdita, cõserua, borraginis, buglossę, violarũ, syrupus, byzãtinus, de buglossa, de calamẽtha, de epithymo, de fumaria, de lupulis, de melissa, de pomis, de scolopẽdrio, de thymo, quorũ etsi vix vllũ ferè sit, ex cõpositis intellige, quoḋ eũ exactè gradũ caliditatis ac frigiditatis obtinet, quẽ humor ille requirit, permisceri tñ sic possũt pleraq; cũ alijs, vt ad iustã q̃ cupimus tẽperaturam redigant. Hinc cũ syrupis de fumaria, de lupulis, & de epithymo, syrupũ vel violatũ, vel de pomis acetosis Mesuæ, vel nenupharinum, vel oxysaccharum, & similia: cum syrupo de buglossa parum aceti, cum syrupo, de pomis oxymel, cũ

alijs alia permiſcét practici, ne vel ſuprà vel infrà modum aut humectét, aut calefaciant, aut attenuent. Et hæc ea ſunt medicaméta quæ cõmuniter ad dictos tres humores præpauãdos vſurpantur, communiter inquam, ne quis hic impingat, ac putet, ea ſola, quæ cuiuis humori tribuuntur, illo quouis modo peccante, ſemper vſurpanda. Fieri namquè poteſt, vel, vt bilis craſſior, pituita, tenuior exiſtat, prout magnum eſſe ſolet in eorum alterutro, quoad tenuitatem & craſſitiem, diſcrimen, vel vt humorum iſtorum aliqui ſint aliter ac aliter cõſtitúti ſeu conditionati quoad caliditatem acrimomiam, copiam & ſimilia: quo caſu nemo certè non intelligit eos aliter ac aliter eſſe præparãdos, quod obiter admonuiſſe ſit ſatis, cum hic naturas ac materias eorùm tantùm attenuãtium & incraſſantium medicamentorum proponere conſtituerimus, quæ cuiuis humori præparando communiter à practicis aſſignantur, de quibus

quo-

quoniam abundè dixisse videmur, nūc vlterius procedemus.

DE GENERALI, MEDICAMENTORUM, quorum actio seu motus ad locum terminatur, diuisione: primarumq́ue, quæ resultant ex ipsa, differentiarum, notionibus & naturis.

CAPVT XIV.

MEdicamētorum, quæ materiam quoquomodò localiter mouēt, alia continentem, alia contentam mouent, idem hic intelligentibus nobis per materiam, quod superius per substantiam, & per materiam continétem, partes corporis solidas, per materiam contentam, humores denotantibus. Partes solidæ veluti sunt membranæ, caro, vena, cutis, & id genus aliæ, loca sua totaliter mutare nec possunt nec debent, sed secūdùm aliquid, vnde Galenus 5. simpl. 14. quatuor tandum modò me-

dò medicamentorum eorum, quæ faciunt vt ipſæ loca ſua quodãmodò mutent genera cõſtituit, aſtringentia nimirum aperientia, condenſantia, rarefacientia, de quibus nos quoq; ſingulis paucula quædam adnotabimus. Aſtringens medicamentum vocatur aliâs à Galeno contrahens, conſtringens, obſtruens, & occludens, contrahit enim & occludit vaſorum oſcula, quæ præter naturam aperta ſunt, &, ſi paulò fuerit validius, vicinam quoque partium ſubſtantiã coarctat, conſtringit, & conſtipat 3. ſimp. 17. Frigidum, eſt terrenum etiã craſſa corporis conſiſtentia, mordacitatis expers 4. ſimpl. 7. Quo fit, (inquit) vt ſi guſtanti tibi medicamentum, aliquod aſtringẽs & mordax appareat, id miſſum ſit faciẽdũ, & quærẽdum illud, quod citra mordacitatem aſtringit, cuiuſmodi ſunt, balauſtiũ, galla, cytinus, hypociſtis, ſolanũ glauciũ, acacia, ſuccus Rhois & ſimilia, quæ quidẽ exactè percipiuntur aſtringere, nec vllã aliã manifeſtã habẽt qualitatem.

tatem. Neq; verò mirum (ait idem Galenus 5. simpl. 14.) videri debet, quòd huiusmodi sola, contrahere possint, & occludere vasorum oscula, præter naturã aperta, nam his solis, quęcunque requirunt ea, quæ contrahere debent, adsunt omnia, nimirum consistentiæ crassitudo, qua foris incũbant, nec paruos meatus penetrare possint; tum frigiditas intro premens, atque vndiquaq; in se cõtracta vicinaq́; corpora cogens ac contrahens, & deniq́ue siccitas humorem depascens, & partem roborans. Itaq́ue si hæc omnia cõueniant, osculum claudetur, ceu à manibus foris, ab ipsis nimirum astringentis substantiæ partibus contractum. Ea verò medicaméta, quæ frigida quidem sunt, aut æquè aut amplius, sed substantiam sortita sunt aqueam, ea debiliter & contrahunt & constringunt, nimirum propter mollitiem. Quippe quicquid valenter tũ constipare tũ cõstringere debet, robur quoddã, & renitens ac durum habeat oportet: quo cum careant medicamenta naturæ

magis

magis aqueæ, tenues quidem poros in vnoquoque corpore contrahunt atque condensant, cæterùm instrumentum vndequaque totum constringere nequeunt: ac si diceret, quæ notas habent superius positas, illa sicut arctius adhærent, sic accuratius meatus maiores obturãt opplent & oppilãt. Hæc Galenus, cui si quis obijciat, aut calida quædã & mordacia vehemẽter, astringere, veluti chalcitidẽ, calcanthũ, misy, sori, squamam æris & alia nõnulla. Respondebit quòd ea minus propriè dicantur astringere, siquidem caustica cum sint, tum, ea tantùm ratione cõstringunt, qua cõburunt, & crustam inducunt: aut ab authoribus assignari quædam astringentia quæ tenues habent partes, vt Absynthium, betam, lenticulam, rosam, & similia, dicet ista quoniam altius penetrant, in profundioribus quidem corporis partibus astringere, leuius tamẽ, quàm vt astringentia vera dici mereantur. Aperientis medicamenti quamuis

multi-

multiplex sit acceptio, quatenus videlicet, quicquid angustiam quoquomodo factam tollit (siue poros cutaneos frigore constrictos resoluat, siue carnẽ aut aliã rem quampiã in cauitatibus internis natam deradat, siue superincũbens, vasi cuipiam, viasq́ue compressione coarctans, pondus amoliatur, siuè vacuationem aliquam immoderatã, propter quam, amissa naturali distantia, vasa cõcidunt & cõniuent, sistat, siue coalescẽtia meatus alicuius latera, rursus à se separet inuicem, siue vias ab humoribus crassis obstructas ab infarctu vel obstructione liberet, siuè cõtractas, vel ob siccitatem, vel ob causam aliquam aliam, partes dilatet, siue vasorum demum oscula reseret) aperiens vocari solet: nos tamen hic per aperiens medicamẽtum id tantùm intelligimus, quod astringẽti, de quo iam sermonem habuimus aduersatur. Est autem illud (vt ait Galenus) calidum, crassarum partiũ, & mordax. Calidum vt penetret, crassarum partiũ,

vt calor diutius conseruetur nec expiret facilè, mordax, vt vbi suo functũ fuerit officio, facultatem expultricem irritans, ab ea statim excutiatur, ne diutius adhærescens, fortius, quàm opus esset, operetur. Huius generis, apud Galenum 5. simp. 14. sunt ciclaminus, allia, cepæ, fel taurinum, vnguentorum omnium subsidentiæ, quæ vtiquè & occæcatas (inquit) aperiunt hæmorrhoidas: apud Biesim, Scilla, raphanus, Asarum, Amygdalę amarę, cnicus, aloe, myrrha, necnon alia, quæ quamuis tam crassam substantiam non habent, sanguinem tamẽ acrem & fluxibilẽ reddere possunt, vt, Capparis, Iris, aristolochia, gentiana, costus, peucedanum, anethũ, abrotanũ, Ambrosia, betonica, prassium, chamædrys, chamæpithys: quibus addunt adhuc alij radices & grana iuniperi, quinque radices aperientes, apij videlicet, asparagi, brusci, fæniculi, petroselini, lupinos, euphorbium, hyssopum, nitrum, oleum

oleum anisi, chalcanthi, cynamomi, fæniculi, garyophyllorum, succini, frigida quoque quædam, quæ tenuia cum sint, profundius penetrant, vt serum lactis, oxalis, quatuor semina frigida maiora, cucurbitæ, scilicet, citruli, cucumeris & melonum, semen etiam endiuię, scariolæ, seridis, & intyborum genus omne. Verùm, ex istis pleraq; non tam vasorum orificijs reserãdis, quàm viscerum obstructionibus, & alijs angustiæ generibus tollendis, conueniunt; ac propterea non fuissent hic à nobis commemorata, nisi, quòd inde vellemus, vt videat studiosus Iuuenis, quàm confusè tradãtur à nonnullis omnia, citraq; distinctionem vllam, ea quæ nomine tenus sunt quoquomodò similia, quantumuis effectis & operationibus discrepent, in eundem temerè catalogum cõijciantur, & (quandoquidem contraria contrarijs curantur) discat diligẽter attẽdere, quæ quibus opponantur, operamq; nauet, vt suũ cuiuis generi contrariũ sic assignetur,

netur, ne, dum morborũ remedia rimatur, vana potiùs vocum similitudine seducatur, quàm vera rerũ intelligẽtia, rationeq; ducatur. Atqui sunt ea sanè, de quibus nũc agimus & quorũ exẽpla Galenus attulit, aperientia, stegnoticis & astringentibus ediametro cõtraria, quę verò numerãtur ab alijs, aperiẽtia quidẽ sed synacticis aduersa, nec tã anastomatica, quã ecphractica, sic dicta, quòd tenuitate partiũ altius penetrent, & materiam crassam lentam, viscidam in visceribus consistentem & obstructiones in ijs facientem, attenuẽt, incidant, dissecent, & expurgent.

Densantia seu condensantia Medicamenta quamuis cum astringentibus aliquam habent affinitatem, ab ijs tamẽ differunt, quòd astringentia vasorũ extremitates & orificia propriè cõtrahãt, densantia cutis tantummodò meatulos ac poros exiguos occludãt: quo fit vt nõ æquè terrestria debeant esse densantia, ac sunt astringentia. Quod cum aduerteret

teret Galenus, tum densantia frigidam dixit habere naturam & humidam, hoc est aqueā, plurimùm videlicet ab astrin gentium (vt ita dicam) terrestreitate distantem, non aliud denotans, quàm astringentia magis esse terrea, densantia magis, non autem simpliciter, aquea. Quod sanè manifestè videbit is qui cōferre velit horum exempla cum exemplis illorum, nam quamuis, aqua frigida, portulaca, tribulus viridis, psillium, herba quā muris aurē vocitant, lenticula palustris, hyosciamus, cicuta, mandragora, papauer & id genus alia, quę Galenus esse dicit densantia, non sint tā terrestria, quàm sunt ea quæ superius attulimus in astringenium exēpla: non sunt tamen terrestreitatis & siccitatis omnis expertia, sed veluti notat idem Galenus 5. simp. 10. substantiam nacta sunt frigidam, & ratione passiuarum qualitatum ex pugnantibus facultatibus compositam, terrenam scilicet & aqueam.

Densantibus ex aduerso pugnant ra-

refaciẽtia, quorum ea vis eſt, vt denſiores cutis poros perſpiratum prohibentes dilatent, & faciant, vt per ipſos vapor incluſus, commodè difflari poſſit. Vnde ſtatuuntur à Galeno, tenuium partium, modicè calefacientia, minimeq́; deſiccantia, tenuium partium, vt in ipſas pororũ anguſtias ſe melius inſerere valeãt & ingerere, modicè calefaciẽtia, nè, ſi vehementius eſſent calida, vel cutim (vt ait Montanus) adurerẽt, & per aduſtionem contraherent & condenſarent, vel ſenſibilia corpora colliquarent, minimè demùm exiccãtia, nè, per acrimoniam, quæ ſiccitatis eſſe ſolet comes, dolores & horrores excitarent, etenim rarefactio dilatatioq́;, voluptatis, non etiam doloris opus eſt, & quemadmodum dolor comprimit ita voluptas expandit. His tribus notis rarefacientia diſtinguuntur à diſcutientibus, aperientibus, & detergentibus, quæ videntur illis haudquaquàm diſſimilia: moderata namq́; caliditate, differunt à diſcutientibus,

cibus, quæ cum non tantùm id quod in poris cutaneis continetur, verùm illud etiam, quod intrinsecus consistit digerere nata sunt, tum rarefaciĕtibus, quorum actio non vlteriùs tendit, quàm ad partes exteriores, eò debĕt esse calidiora, quo longius illis est iter peragendũ, tenuitate partium ab aperientibus separantur, quandoquidem aperientia, veluti paulò iã antea monuimus crassam habere debeant substantiam, quia deniq; minimè sunt siccantia, segregãtur à detergentibus, etenim vt detergamus (inquit Montanus) nec refrigeratione, nec calefactione indigemus, sed exiccatione. Frigida nãq; quę abstergunt, sunt, sicut hordeum, farina fabarũ, furfures, succus limonum; omphaciũ, idest, succus vuæ immaturæ, exiccando idem potest, licet ob multam obstructionem nõ adeò penetret ad profundũ sed superficiem tãtùm abstergat. Calida verò abstergentia sunt, sicuti nitrũ, amara quæuis & salsa, ac nonnulla quæ moderatè

acria ſunt,dulcedine admixta,ſicut mel & ſaccharum, talia enim exiccant, ſine attractione. Sunt tamẽ & quædam quæ impropriè abſtergentia vocantur à nõnullis, & quæ abluũt, veluti ſunt omnia liquida aquea, quæ ſi dulcia quoq; ſint, habẽt ex dulcedine ſubſtãtiam quandã terreſtrem, ſiccam moderatè excoctã, cuius ratione vera abſterſione participant, vnde talia media quodammodò ſunt inter ea quæ propriè & impropriè abſtergunt,talis eſt ſuccus & caro peponũ ac melopeponum. Adhuc alia ſunt, quæ aſperitate ſubſtantię ſuæ partes extimas abradunt,quæ impropriè vocantur etiam abſtergentia,ſicut eſt parietaria,lupulus, cauda equina, vitrum contritum, margaritæ & reliqua eiuſmodi. Hæc Montanus, ex quibus vt ſiccitas ad deterſionem inprimis eſſe neceſſaria declaratur, ita facilè colligitur tota deterſoriorũ, quorum alibi naturas haud explicauimus, ratio: nunc igitur de rarefacientibus quod reſtat abſoluamus,

&ex-

& exempla quidem eorum dicit eſſe, Galenus Althæam, Chamæmelum, & quod ex ijs præparatur oleum, nec minus quod ex agreſtibus conficitur cucumeribus, quin & oleum vetus, & cicinum, & raphaninum ex eadem (inquit) ſunt nota. Quaſi dicat, per moderatè calida non ea tãtùm intelligo, quæ primo ſunt ordine calida, veluti ſunt, chamæmelum, & althæa: verumetiam ea quæ, quamuis ſecundum aut tertium ordinẽ attingunt, reſpectu tamen corporis durioris ac denſioris, haud immoderatam habent, vel calefaciendi, vel rarefaciendi, poteſtatem, vt oleum vetus, & cicinum, & raphaninum, nam & iſta corporibus quibuſdam haud erunt improportionata nimiſve calida, medicum enim cõtemplari decet, non tam, vt per cõtraria, quàm, vt per ea, quæ pari proportione ſunt contraria, curatio quæuis inſtituatur, &c.

ALIARVM, QVAE CONSVRgunt ex praecedente diuisione, differentiarum explicatio.

CAPVT XV.

QVæ materiam contentã ex suo loco dimouent medicamenta, partim ex modo quo mouent, partem ex loco per quem mouent, partim ex materia quam mouent denominationes suas sortiuntur. Primi generis sunt, quæ trahunt ac repellunt, secundi quæ per nares, palatum, asperam arteriam, aluum, vel Oesophagum, quippiã educũt, tertij, quæ sudorem, serosos humores & aquas, menses, vrinam, aut calculũ prolectant, quorum singula sunt à nobis in hoc capite breuiter explicãda.

Per attrahentia medicamenta nõ intelligimus hic alia quàm quæ trahũt ex alto, quorum naturam Galenus 5. simp. 17. naturam sic expressit. Attrahentia calida sunt (inquiens) & tenuium partium, quod enim cum caliditate cõiun-

ctam

ctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius. Et hæc eorum essentia nunc sponte nascitur, nunc ex acescente putrefactione generationẽ sortitur. Sponte nascitur, vt dictamni essentia, & propoleos, & thapsiæ, & sagapeni, & succorum cyrenaici ac medici, & si qua his similis extiterit. Ex putrefactione, qualis est fermenti, & psorici quod vocant. Quòdsi fimis quoque ex putrefactione generatio constat, vtiquè omnes attrahendi facultate pollebunt, sed non parua illis inest diuersitas, nam columbinus admodùm attrahit: ex æquo autem vtrinque ab hoc recesserunt, ad calidius quidem anserinus, ad frigidius verò gallinaceuis. Secundùm igitur Galeni sententiam attrahentia debent esse calida sicca, cum tenuitate substãtiæ, sed quo gradu, non declarat. Montanus autem ait, quòd quæ moderatè trahũt, calida sint & sicca secundo gradu, quæ magis, tertio, quę maximè, quarto. Fernelius verò dicit medicamentum quod

ordi-

ordine ſecundo completo calidum eſt ac tenue, trahere, quod iam tertio receſſu conſiſtit non attrahere modò, verumetiam quod attractum eſt diſſipare, eſſeque metaſyncriticum id eſt euocans ex alto & reſoluens, quòd denique hæc tum calore tum tenuitate ſuperat, reſoluendo veſicas excitare, dicique vel rubrificans vel phoenigmum. Fernelium ſequitur Bertinus, & ipſius ſententiam his penè verbis exprimit ac explicat. Attrahunt natura calida, tenuium partium, vt plurimùm gradu ſecundo, ſicuti tertio aut quarto gradu attractum reſoluũt & diſcutiunt, cuius claſſis ſunt: anagallis, ariſtolochia, anacardus, anemone, bryonia, cyclaminus, calamintha, cardamũ, abrotanum, aſphodeli radix, elleborus, Dictamnum, euphorbium, geniſta, galbanum, fermentum, iberis, hermodactylus, lepidium, narciſci radix, propolis, nigella, origanum, piper, pyrethrum, aſſa aromatica, orobus, reſinæ omnes,

mnes, ruta, ſtæchas, ſeſamum, ſagapenum, ſtercus omne ſiccum, ſulphur, ſinapi, ſtruthium, ſtyrax, thlaſpi, terebinthina, coſtus, tithymalus & vrtica. Quin etiam, rubrificans, vel puſtulas excitans calore & tenuitate aquoſos humores elicit cuius familiæ cenſentur cantharides, ſtercus caprillum, anagallis, ephemerum colchicũ, & tithymali omnes. Et iſtam ſanè trahẽdi rationem, qua ſcilicet aliquid extrahitur ex alto, medicamẽtis ineſſe, perq́; calorem abſolui, tota Medicorum & philoſophorum ſchola, paucis exceptis ſemper exiſtimauit. Inter paucos iſtos, Bieſius opinatur ad extrahendam rem aliquam parti corporis cuipiam infixam non tam requiri vim quæ medicamentis ineſt trahentem, quàm vim ac facultatem naturę pellentem. Trahuntur autem (inquit) ea maximè quæ minùs à natura detinentur, qualia ſunt ea quæ maximè ſunt moleſta, natura tractionem pellendo iuuante. Omnibus enim eſt inſita facultas,

qua

qua quod alienum est expellant. Ita duplex hic motus in vnum consentit extrahendi scilicet & expellendi. Quin & calorem existimat nihil aliud facere quàm exugere succos sibi proximos, quibus exuctis alij ne detur vacuū succedunt & his rursus alij quoad omnes exhauriatur, & sic, quod Auicenna sensisse dicitur tractionem quæ fit à calido reducendam ad eã esse quæ fit à vacuo. Quam opinionem ab eo sumpsisse, videntur alij qui dicunt, re quidẽ vera nec humores allici nec alias res extrahi per calorem, trahendo, sed humores attenuatos ad partem à calore rarefactam & ampliatam sponte confluere; spiculas, spinas & alias res inhærentes, emollita dilatataque per calorem parte, partim sponte sequi, partim à natura facilius pelli, metaphoriceq; potius & impropriè vocari tractionem, eam quæ fit à calore succorum & aliarum rerum eductionem, quàm esse realiter & verè tractionem. Cæterùm quicquid hac de re statuatur, certum nihilominus est, omnia

mnia quæcunque trahere quoquomodò dicuntur, & in attrahentium exempla producuntur esse calida, tenuiumque partium, qualia, præter ea quæ modò diximus, sunt, allium, Amaracus, Ammoniacum, apium, arsenicum, arum, asarum, bdellium, bitumē, botris, cœpa, calx viua, centaurium vtrumq́;, Chalcanthum, Dracunculus, gentiana, gladiolus, hædera, helenium, Iris, laserpitium, laurus, lilij radices, Mastix, nepeta, nitrum, onosma, opopanax, panacis radix, pix, porrum, ranunculus, rubia, seseli, Thapsia, verbascum, viscum, Xyris, ex quibus plurimæ, non modò quæ prostant in pharmacopolijs, verū etiā aliæ (prout ait Elegantissimus Fernelius) multò præstantiores compositiones, in rem præsenté parari possunt. Sub attrahentium censu compræhenduntur etiā dropaces, quæ fiunt ex pice cum alijs permista, sinapismi, qui conficiuntur ex sinapi rebus alijs illi superadditis, necnon alia compositionum gene-

genera, quæ ſimul cum prædictis dicũtur etiam reuellentia, quoniam ſi ſupra locum affectæ parti contrarium ponãtur, ab ea reuocant & retrahunt fluxionem: ſic ſi fluxio fiat ad brachia, pedibus adhibita, quæ trahendi facultatem obtinent, medicamenta, fluentem ad brachia materiam reuellent, & econtra.

Repellens (inquit Galenus 5. ſimpl. 17.) vocatur illud, quod occurrẽtes ſibi ſuccos, in altum repercutit, & eſt perpetuò frigidum, atque ſi cum frigiditate partium craſſitudinem coniunctam habeat, veluti aſtringens violentius propellit. Ex quibus Galeni verbis medicamentorum repellentium, & vſum, & naturam, & differentias, colligere non eſt arduum. Eſt enim eorum vſus, vt occurrẽtes illis ſuccos, hoc eſt ad aliquam partem commeantes retrocedere remeareq́ue faciant, & ad locum, à quo fluere cæperunt, eos refluere cogant. Et quamuis, fieri poſſit, vt interdum in morborum qui fiunt à fluxione principijs,

pijs, id etiam quod influxit si modò parum sitatque tenuius, necdum violenter impactum medicamentis istis inde dimoueatur, & ad partem contrariam impellatur, quia tamen id neq; tam sæpè neque tam commodè fit, nisi positis supra partem affectam repellentibus, reuellentia partibus contrarijs applicétur, ideò magis est ad humores qui fluunt adhuc, quàm eos qui iam fluxerunt & quiescunt, eorum vsus & frequens & accommodus: quo fit, vt excusandus sit Galen⁹, quòd dicto iam loco, de succis, qui iam in aliquam partem influxerũt, mentionem non faciens, dicat hæc medicaméta, succos ipsis occurrentes, hoc est fluentes adhuc, in altum hoc est, in aduersam illi, per quam feruntur viam trudere, vel retrò (prout vulgus loquitur) pellere. Naturam habet hoc medicamenti genus frigidam. Fugatur igitur à frigore calor, & is in fugam conuersus secum vnâ rapit humores, & facit vt cum ipso simul redeant, &, vt ita

dicam retrocedant, vel ab exterioribus ad interiora, vel ab interioribus ad exteriora, quo pacto dicuntur non immeritò repelli, seu quod idem est occursantis frigoris impetum declinantes, aliò ferri, quàm nisi frigus occurrisset, fuissent perlati. Quodsi verò calida quæpiã medicamenta repellere videantur, id quidem facient, non quatenus calida, sed quatenus astringentia, cumque parum habeant (vt supra monuimus) astrictionis tum parcissimè quoque (veluti dicit Montanus) repercutient, aut non tam fortasse repercutient, quàm ad mẽbrum aliquod profundius penetrantia, succos intercipient, & ijs viam intercludet, ne possint vlterius proficisci. Quod ad differentias attinet, quemadmodum quæ repellunt frigida sunt omnia, sic quæ refrigerant repellẽtia sunt omnia, quo fit, vt, & dicantur ad conuertentiã, & pares habeant vtraq; differentias. Cũ itaq; frigida nec humida nec sicca sunt omnia, sed eorum aliqua refrigerent & hume-

humectent, alia refrigerent & exiccent, & aqueam illa, terream ista naturã sortiantur, tum duplex his etiam repellentium genus respondet, vnum, quod humidum vel aqueum, alterum, quod siccum vel terreũ repellens nominari potest, & hoc astringens est illud, astrictionis expers. Et quamuis, eorum, quæ sub eodem genere continentur, si conferãtur inuicem, alijs alia validiora sunt ac debiliora, simpliciter tamen loquẽdo, fortius repellunt astringentia quæuis, quàm ea, quæ sunt astrictionis omnis expertia. Nec mirùm, nam illa sola frigiditate calorem & humores non fugãt vt ista, sed contrahentia quoque corrugantia constringentiaq; partes, in quibus humores consistunt, eos exprimũt, & (vt ait Galenus artis Medicinalis cap. 95.) facultati vasorum expultrici vigorem addunt, vt expressos ad alias partes à se longius dissitas, & à quibus ante profluxere, remittant. Et hinc idem Galenus 5. simpl. 17. medicamentum illud

quod cum frigiditate partium crassitudinem habet veluti astringens, violentius repellere pronunciauit, non negãs interim, quin quod frigidum est & astrictionis expers, repellat etiam, quamuis id haud æquè vehementer & violenter faciat, ac illud, quod & frigidum est, & astrictionis particeps. Atq; quòd repellant etiam ea quæ frigida sunt & astrictionis expertia docet Galen. 14. meth. 3. dicens Solanum, semperuiuum, portulacam, vmbilicum veneris, psyllium, altercum, intybum, lenticulam palustré, & id genus alia, quæ frigida sunt & aquea, non terrea, non astringentia, materiam erisypelas facientem, sufficienter repellere. Cæterùm sunt hæc sanè quamuis frigiditate forsan superiora, quoad repellendi tamen vim & efficaciam inferiora, tum propter rationem superius allatam, tum quia quemadmodum quæ cum caliditate coniunctã habent partium tenuitatem vehementius attrahunt, sic quæ cum frigiditate par-

partium crassitiem obtinent valentius repellunt. Exempla medicamentorum quæ cum frigiditate partium crassitudinem & astrictionem coniunctam habent, sunt Acacia, acetum, Balaustium, bolus Armenus, bursa pastoris, cerussa, corallium, corna, cupressi folia, germina, nuces, cytinus, equisetum, fructus & folia tum mespili tum myrti, galla immatura, glandes, hypocistis, hæmatites, malicorium, mala cydonea, Oxyacantha, plantago, plumbum, polygonum, pruna, pyra syluestria, quercus cortices & folia, Rhus, rosa, rubi frondes & fructus, salix, sanguis draconis, sorbæ, stibium, Terra cimolia, lemma seu sigillata, tormentilla, vinum austerum, nigrum, vitium tum folia, tum capreoli, reliqua demum omnia frigida sicca terrenamq; substantiam habentia, siue simplicia siue composita, quorum (inquit Fernelius) influxionum initijs tempestiuus est vsus, nisi fortè materia, vel pestilens, venenata malignauè sit, vel cri-

tico modo depulsa; vel emunctorijs excepta, vel acerbum & excruciãtem dolorem habeat cõiunctum, quippe prolicientibus tum & paregoricis vtédi locus est non repellentibus & exasperantibus. Huc referuntur immò cum his eadem sunt medicamenta, defensiua vel intercipientia, soloque differunt vtendi modo, si namq; ponantur in partibus affecto loco proximis, materiã repellunt à venis minoribus ad maiores, & ab his rursus ad alias, donec materia quasi tota recurrat, si verò ponantur super intermedia vasa, quę præsertim apparent in articulis & locis ex carnibus, fluxionis cursum intercipiunt, & impediunt humores fluentes ne possint vlterius procedere, qua ratione defendũt partem affectam à vehementiore fluxionis impetu.

Quæ per nares, vel immissa, vel hausta, superuacuam cerebri pituitam circùm ipsius aut substantiam aut menynges collectam, ac fluitantem, proliciunt,

ciunt, Errhina dicuntur à practicis, & esse debent tum acria tum extergentia, sic enim & commodissimè trahunt & vim expultricem irritant. Huiusmodi sunt (inquit Gorræus) Anemone, betonica, brassica satiua, betæ succus, cuminum, cucumeris syluestris pulpa, melanthium, cyclaminus, sal Ammoniacus, nitrum, iris arida, veratrum, staphysagria, sampsuchum, tum oleo vel vnguento vel lacte vel alio liquore excepta, & naribus inuncta, tum in puluerē trita tenuissimum, & per arundinem insufflata. Quod vbi actum est, æger deorsum pronuere debet, quo videlicet coactus humor destillet, hæc ille. Verùm hic quoque notādum, quòd errhinis locus non sit, vbi vel vlceri nasus fuerit oportunior, aut oculus imbecillior: & quòd, quando quis ijs vti voluerit, habere debeat os aqua frigida plenum, ne, si forte tales materiæ deciderent in palatum & fauces maius aliquod malum procrearent.

Quæ per palatum, è capite pituitam, vel gargarizata, vel illita, vel mansa, prolectant, Apophlegmatismi dicuntur, habent autem ea calidam & acrem facultatem, ratione cuius, non tantùm eliquatur & attrahitur è capite pituita, verumetiam cerebri vis expultrix ad eam exturbandam incitatur. Talia sunt (inquit Fernelius) Mastiche, Sinapi, nasturtium, pyrethrum, piper, eruca, iuniperi baccæ, semen raphani, nigella, staphysagria quæ possunt varijs modis in vsum comparari. Videndum tamen ne præcipiantur ijs quibus vel vlcus est in faucibus aut ore, vel vlceri phlegmoni fluxioniuè pulmones sunt oportuniores.

Quæ pectus purgant, Bechica vocantur: hęc (inquit Biesius) dulcia sint oportet cum extenuandi simul & abstergendi virtute, dulcia, quatenus partem laborantem spectant, quæ cum exasperata sit, læuigari debet, abstergentia, quatenus humorem, qui tenacius adhæret, aufe-

auferunt, & ob id etiam discindendi vim requirunt. Addit Montanus, ea nõ debere potenter, vel excalfacere, vel exiccare, sed potius humectare, veluti faciunt, glycyrrhiza, calaminthe, hyssopus, prassium, iris, agaricus, cassię siliquę flores, asparagus, apium, helenium, brassica, adiantum, pulegium, polium, pulmonaria, passulæ, ficus, palmulæ, pineæ, pistacia, amygdalæ, & quæ cubebę vocantur, semen fænigræci, lini, cumini, cari, Zedoaria, scilla, radix altheæ, maluæ, spica, crocus, myrrha, saccharum, mel. Et hæc quidem vera sunt, si materia non fuerit admodum vel tenax & crassa, vel tenuis & fluida. Nam si materia densior sit & firmius impacta, mineturq; propterea suffocationem, necessarium erit ad ea confugere, quæ cum tenuissima sint & acutissima, valdè quoque calida sunt & sicca, quibus materia dispescatur, qualia sunt sulphur viuum, oleum anisi, cynamomi, fęniculi, gariophyllorum, iuniperi, suc-

cini, terebinthinæ, vitrioli: sin materia propter tenuitatem ægrè reijciatur opus erit ea præscribere, quę frigida sunt, & materiæ tenuiori condensandæ conueniunt, cuiusmodi censentur, hordeū, iuiubæ, violæ, papauer, portulaca, bolus Armenus, terra sigillata, psillium, & similia, quorum cum alijs permistio varias proferre potest compositiones ad hanc rem haud inutiles. Atquè cum raro contingat, vt in simplici medicaméto reperiantur omnia, quæ sunt ad eam necessaria, tum satius est, hic vti composito, quàm simplici. Cauendum autem ab omnibus, quæ sunt acida, salsa, vel acria, nam hæc (vt probè monet Fernelius) tussim plerumque frustra ciet, nec ex vsu sunt, nisi cum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim stimulare oportet. Eligenda quoque lenta crassaq; medicamenti cōpositi forma, qualis est eclegmatis aut syrupi crassioris, ne liquidior properè nimis illabatur, lenta quippè (præsertim si sensim ac blandè

quasi

quasi lambendo dimittatur) quoniam diutius subsistit obhæretque faucibus, maiore portione subit in asperam arteriam. Adhęc si fuerit arteria trachęa siccior & asperior obstetq; proinde naturæ conatui, lubrica fiet & humecta mucillaginibus, emulsionibus, decoctionibus, & id gen⁹ alijs partim exhibitis partim adhibitis, & ita tum intus tum foris omnibus quibus expectoratio liberior impeditur obstaculis occurremus.

Medicaméta, quæ per aluum aliquid educunt deiectoria seu purgantia, vulgò dicuntur. Et quamuis minus fortasse signanter purgantia vocentur, quoniá cum euacuatio quæuis vitiosorum humorum vndecumq; demùm fiat, purgatio dici possit, nec locus, per quem eiusmodi vacuatio fit, purgationis vocabulo designetur: tum non ea tantùm quæ per aluum verumetiam illa, quæ per cutim, os, pulmones, nares, & alias vias humoré aliqué vitiosum euacuát, ęquè proprie posśũt purgãtia nũcupari,

nisi per adiectionem partis, per quam euacuant, contrahantur, &, per aluum purgantia,(loco scilicet per quem purgant adiecto) nominentur: quia tamen ea magis confertim & confestim euacuationem moliuntur, quàm quæ per alias vias euacuant, ideò per excellentiá quandam, haud quidem immeritò, simpliciter, purgantia dici consueuerunt. Purgantia dum ea voco, caue credas ipsa per se sola purgationem absoluere, totamque proprijs ipsorum tãtummodò viribus euacuationem efficere. Duo namquè requiruntur ad hoc, vt purgatio perfecta fiat, vnum est, vt ex vniuersis totius corpis venis ac vasis humor ad certum ac determinatum aliquem in corpore locum, ventrem videlicet inferiorem trahatur, alterum, vt inde deturbetur & extra corpus protrudatur: illud præstatur à medicamentis, hoc à natura. Medicamenta namq;, quæ purgantia vocantur, ingressa ventrem inferiorem, ibiq; firmata, trahunt ad se vitio-

tiosos ex vniuerso corpore succos, quod vbi factum fuerit, natura, tum pharmaci, tum humoris, partim qualitate stimulata, partim quantitate grauata, vim expultricem incitat ad vtrumq; simul eijciendum & excernendum quoniam illi parit vtrumque molestiam. Atque de tractione quæ fit à medicamentis purgãtibus expressè loquitur Galenus, tũ alibi, tũ 5. simp. 17. dicens esse medicamentorum attrahentiũ genus quoddam, quod attrahit familiaritate qualitatis, id quod (inquit) aliud nihil est quàm totius essentiæ similitudine, ceu quæ nutriuntur, familiaria nutrimenta attrahunt: talium medicamentorum (ait) sunt purgantia omnia & nonnulla alexiteriorum siue amuletorum. Cæterùm vt calida sint id genus omnia necesse est. Nam inter ea quæ essentijs similia sunt, quod calidius est, id potentius attrahit, vtpote quod similitudini auxiliarium adiunxerit calorem: siquidem cùm ipsum duabus causis attrahat,

supera-

ſuperabit id, quod vna duntaxat trahit. Ac ſi diceret, primaria ratio propter quam ad ſe rapiunt medicamenta purgantia ſuccos vitioſos, ſuos videlicet eorum vnumquodque, conſiſtit in ſimilitudine, non quidem, vel temperamẽti, vel coloris, vel alterius alicuius qualitatis manifeſtæ, ſed eſſentiæ totius, ac ſubſtantiæ ſeu qualitatis occultioris: cũ qua tamen ita calor concurrit, vt non immeritò dici poſſit auxiliaria, ſubſidiaria, ſeu ſecundaria tractionis huius cauſa, quo fit vt mirari, nec queas, nec debeas cur à medicamento vitioſus potius ſuccus trahatur quàm à vitioſo ſucco medicamẽtum, fortius namq; trahit medicamentũ purgans duplici tractionis genere, ſimilitudine ſcilicet & calore, quàm vitioſus ſuccus ſimplici, ſola videlicet ſimilitudine. Depulſionẽ à natura fieri, Galenus vbique docet, & dicit, omnibus propemodùm animalis partibus ineſſe deſideriũ quoddam ac veluti appetentiam conuenientis ſibi

qua-

qualitatis: auersionem autem quandã velutiq; odium, alienæ: Atque, dum appetunt (inquit) attrahere rationabiliter existimantur: dum auersantur repellere, ex quibus rursus tum attractoria vis in toto inesse monstratur, tum expulsoria 3. de facult. natur. 6. Quod quidem tam esse certum 2. de sympt. caus. 5. declarat, vt non tantùm in amplis instrumentorum capacitatibus, veluti ventriculo, v. g. vtraque vesica, intestinis, pulmonibusq́, & naso, verumetiam in angustioribus & in ipsis etiam corporibus, veritatem habere depræhendatur. Et ex his sanè constat, tum ab initio medicamentorũ tractionem à natura promoueri, pellente videlicet ea quod superfluũ est, ex venis minoribus ad maiores & hinc ad ventrem: tum absoluta tractione, depelli pariter ab eadem & extra corpus deturbari tam medicamẽta quàm succos, à quibus in eundem locum coeuntibus non mediocriter infestatur. Atque nisi purgationem

tam

tam à natura sic expellente, quàm à medicamento trahente fieri dicamus, corruent equidem omnia, quæ tum à Galeno tum ab alijs de superpurgatione prudenter sancita sunt ac stabilita. Sed his missis eorum iam differentias & exempla proferamus. Cum itaq; medicaméta, quę purgantia dicuntur, sola succorũ vitiosorum tractione purgationem moliantur, sintque tria tantùm modò vitiosorum succorum genera quibus tractio purgatioque debetur, pituita nimirum, flaua bilis & melancholia: tum inde conficitur, triplex etiam esse medicamentorum purgantium genus, vnum, quod pituitam, aliud, quod flauã bilem, & tertium quod melancholiam euacuet, quorum rursus singulorum triplex à medicis ordo constituitur, benignorum vnus, alius malignorum, & tertius, mediocrium. Hinc, ex benignioribus, quæ pituitam purgant, sunt, Absynthium, hyssopus, mel coctum, mel rosaceum simplex, mentha, oxymel, simplex,

simplex, oinomel & thymus: ex medio-cribus, Agaricus, hermodactylus, Myrobalani bellirici & chebuli, benedicta laxatiua, diaphænicon, mel rosaceum solutiuum, ex malignis, colocynthis, euphorbium, granum gnidium Trochisci Alhandal, & similia. Benigniora cholagoga sunt, aqua lactis, aqua expressionis cucurbitæ cum saccharo dulcorata, aqua granatorum, succus violarũ, aqua stæchadis, cassia, manna, tamarindi, El. de sebesten, diaprunum simplex, syrupi rosaceus, & violaceus, solutiui: Mediocria sunt Aloe, asarum, centaurium, Myrobalani flaui, Rhabarbarũ, daprunum solutiuum, Electuarium de psillio, de succo rosarum: maligna sunt diagrydium, scammoneũ, Tithymali cuiusdá vel cortex medius, vel planta pulverizata, vel secundum Biesium succus, & id genus alia. Melancholiam benignè ducũt, brassicæ decoctum, fumariæ vel infusio vel decoctio, lupulus, Ius galli decrepiti: mediocriter, Asari radix, epi-

thymum, myrobalani nigri polypodiũ, Sena, diacatholicon, diasena, Hamech, hiera logadionis, puluis senę cõpositus: Cum malignitate lapis Armenus, lapis lazuli, niger elleborus, & quæ sunt generis eiusdem. Atq; de medicamentis purgantibus hic plura dicere supersedebo, nam omnia, vel vlterius recensere, vel in plures ordines distribuere, vel, quod ab alijs video factitatum, ad mansiones varias redigere, vel vberius explicare; maioris est negotij, quã vt mihi satis sit ad id agendum otij, cum prȩsertim tantis & tam multis res istæ sint inuolutæ difficultatibus, vt inde si vellem eas eruere, vix vlla temporis diuturnitas sufficeret.

Quæ per oesophagum aliquid educunt medicamenta, vomitoria iure suo vocantur, quandoquidem vomitus definiatur motus, quo ventriculus supernè quę molestãt expellere nititur, & nõ sit alia via, per quã quæ vomitu reijciũtur possint ad os ascẽdere quã oesophagus:

gus: vnde Galenus, 7. aph. 37. quæ vomimus (inquit) è gula quidē & ventriculo, quæ verò extussimus, ex aspera arteria & pulmone feruntur. Sunt autem oesophagus & gula synonyma, duo scilicet vocabula partem eandē in corpore denotātia. Cum igitur ventriculū, aut partes illi vicinas ex quibus breues ad ventriculum & expeditæ sunt viæ, superuacuus humor infestat, qui per aluum facilè deturbari nequit, medicamentis vomitionem cientibus per oesophagum eliciendus is erit & euacuādus. De medicamentis istis loquēs Oribasius adhibendā esse dicit diligentiā, ne quę dātur ad vomitū ciēdum acerba sint & arida: sed dulciora partim & humidiora partim autē acriora quibus verbis innuit, pro vomitione facienda, proritandam esse facultatem expultricem acribus, & hebetandam retentricem ijs, quæ dilatant & humectant. Sunt autem ex hoc genere quædam mitia, quędam mediocria, quædam vehementia,

Quæ per palatum, è capite pituitam, vel gargarizata, vel illita, vel manſa, prolectant, Apophlegmatiſmi dicuntur, habent autem ea calidam & acrem facultatem, ratione cuius, non tantùm eliquatur & attrahitur è capite pituita, verumetiam cerebri vis expultrix ad eam exturbandam incitatur. Talia ſunt (inquit Fernelius) Maſtiche, Sinapi, naſturtium, pyrethrum, piper, eruca, iuniperi baccæ, ſemen raphani, nigella, ſtaphyſagria quæ poſſunt variis modis in vſum comparari. Videndum tamen ne præcipiantur ijs quibus vel vlcus eſt in faucibus aut ore, vel vlceri phlegmoni fluxioniuè pulmones ſunt oportuniores.

Quæ pectus purgant, Bechica vocantur: hęc (inquit Bieſius) dulcia ſint oportet cum extenuandi ſimul & abſtergendi virtute, dulcia, quatenus partem laborantem ſpectant, quæ cum exaſperata ſit, læuigari debet, abſtergentia, quatenus humorem, qui tenacius adhæret,

aufe-

auferunt, & ob id etiam discindendi vim requirunt. Addit Montanus, ea nõ debere potenter, vel excalfacere, vel exiccare, sed potius humectare, veluti faciunt, glycyrrhiza, calaminthe, hyssopus, prassium, iris, agaricus, cassię siliquę flores, asparagus, apium, helenium, brassica, adiantum, pulegium, polium, pulmonaria, passulæ, ficus, palmulæ, pineæ, pistacia, amygdalæ, & quæ cubebę vocantur, semen fænigræci, lini, cumini, cari, Zedoaria, scilla, radix altheæ, maluæ, spica, crocus, myrrha, saccharum, mel. Et hæc quidem vera sunt, si materia non fuerit admodum vel tenax & crassa, vel tenuis & fluida. Nam si materia densior sit & firmius impacta, mineturq; propterea suffocationem, necessarium erit ad ea confugere, quæ cum tenuissima sint & acutissima, valdè quoque calida sunt & sicca, quibus materia dispescatur, qualia sunt sulphur viuum, oleum anisi, cynamomi, fęniculi, gariophyllorum, iuniperi, suc-

cini, terebinthinæ, vitrioli: ſin materia propter tenuitatem ægrè reijciatur opus erit ea prę ſcribere, quę frigida ſunt, & materiæ tenuiori condenſandæ conueniunt, cuiuſmodi cenſentur, hordeũ, iuiubæ, violæ, papauer, portulaca, bolus Armenus, terra ſigillata, pſillium, & ſimilia, quorum cum alijs permiſtio varias proferre poteſt compoſitiones ad hanc rem haud inutiles. Atquè cum rarò contingat, vt in ſimplici medicamẽto reperiantur omnia, quæ ſunt ad eam neceſſaria, tum ſatius eſt, hic vti compoſito, quàm ſimplici. Cauendum autem ab omnibus, quæ ſunt acida, ſalſa, vel acria, nam hæc (vt probè monet Fernelius) tuſſim plerumque fruſtra ciet, nec ex vſu ſunt, niſi cum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim ſtimulare oportet. Eligenda quoque lenta craſſaq; medicamenti cõpoſiti forma, qualis eſt eclegmatis aut ſyrupi craſſioris, ne liquidior properè nimis illabatur, lenta quippè (præſertim ſi ſenſim ac blandè quaſi

quaſi lambendo dimittatur) quoniam diutius ſubſiſtit obhæretque faucibus, maiore portione ſubit in aſperam arteriam. Adhęc ſi fuerit arteria trachęa ſiccior & aſperior obſtetq; proinde naturæ conatui, lubrica fiet & humecta mucillaginibus, emulſionibus, decoctionibus, & id gen⁹ alijs partim exhibitis partim adhibitis, & ita tum intus tum foris omnibus quibus expectoratio liberior impeditur obſtaculis occurremus.

Medicaméta, quæ per aluum aliquid educunt deiectoria ſeu purgantia, vulgò dicuntur. Et quamuis minus fortaſſe ſignanter purgantia vocentur, quoniã cum euacuatio quæuis vitioſorum humorum vndecumq; demùm fiat, purgatio dici poſſit, nec locus, per quem eiuſmodi vacuatio fit, purgationis vocabulo deſignetur: tum non ea tantùm quæ per aluum verumetiam illa, quæ per cutim, os, pulmones, nares, & alias vias humoré aliqué vitioſum euacuãt, æquè proprie poſſũt purgãtia nũcupari, niſi

nisi per adiectionem partis, per quam euacuant, contrahantur, &, per aluum purgantia, (loco scilicet per quem purgant adiecto) nominentur: quia tamen ea magis confertim & confestim euacuationem moliuntur, quàm quæ per alias vias euacuant, ideò per excellentiã quandam, haud quidem immeritò, simpliciter, purgantia dici consueuerunt. Purgantia dum ea voco, caue credas ipsa per se sola purgationem absoluere, totamque proprijs ipsorum tãtummodò viribus euacuationem efficere. Duo namquè requiruntur ad hoc, vt purgatio perfecta fiat, vnum est, vt ex vniuersis totius corpis venis ac vasis humor ad certum ac determinatum aliquem in corpore locum, ventrem videlicet inferiorem trahatur, alterum, vt inde deturbetur & extra corpus protrudatur: illud præstatur à medicamentis, hoc à natura. Medicamenta namq;, quæ purgantia vocantur, ingressa ventrem inferiorem, ibiq; firmata, trahunt ad se vitio-

tiosos ex vniuerso corpore succos, quod vbi factum fuerit, natura, tum pharmaci, tum humoris, partim qualitate stimulata, partim quantitate grauata, vim expultricem incitat ad vtrumq; simul eijciendum & excernendum quoniam illi parit vtrumque molestiam. Atque de tractione quæ fit à medicamentis purgãtibus expressè loquitur Galenus, tũ alibi, tũ 5.simp.17. dicens esse medicamentorum attrahentiũ genus quoddam, quod attrahit familiaritate qualitatis, id quod (inquit) aliud nihil est quàm totius essentiæ similitudine, ceu quæ nutriuntur, familiaria nutrimenta attrahunt: talium medicamentorum (ait) sunt purgantia omnia & nonnulla alexiteriorum siue amuletorum. Cæterùm vt calida sint id genus omnia necesse est. Nam inter ea quæ essentijs similia sunt, quod calidius est, id potentius attrahit, vtpote quod similitudini auxiliarium adiunxerit calorem: siquidem cùm ipsum duabus causis attrahat,

supera-

ſuperabit id, quod vna duntaxat trahit. Ac ſi diceret, primaria ratio propter quam ad ſe rapiunt medicamenta purgantia ſuccos vitioſos, ſuos videlicet eorum vnumquodque, conſiſtit in ſimilitudine, non quidem, vel temperamẽti, vel coloris, vel alterius alicuius qualitatis manifeſtæ, ſed eſſentiæ totiusq́, ac ſubſtantiæ ſeu qualitatis occultioris: cũ qua tamen ita calor concurrit, vt non immeritò dici poſſit auxiliaria, ſubſidiaria, ſeu ſecundaria tractionis huius cauſa, quo fit vt mirari, nec queas, nec debeas cur à medicamento vitioſus potius ſuccus trahatur quàm à vitioſo ſucco medicamẽtum, fortius namq; trahit medicamentũ purgans duplici tractionis genere, ſimilitudine ſcilicet & calore, quàm vitioſus ſuccus ſimplici, ſola videlicet ſimilitudine. Depulſioné à natura fieri, Galenus vbique docet, & dicit, omnibus propemodùm animalis partibus ineſſe deſideriũ quoddam ac veluti appetentiam conuenientis ſibi

qua-

qualitatis: auersionem autem quandã velutiq; odium, alienæ: Atque, dum appetunt (inquit) attrahere rationabiliter existimantur: dum auersantur repellere, ex quibus rursus tum attractoria vis in toto inesse monstratur, tum expulsoria 3. de facult. natur. 6. Quod quidem tam esse certum 2. de sympt. caus. 5. declarat, vt non tantùm in amplis instrumentorum capacitatibus, veluti ventriculo, v. g. vtraque vesica, intestinis, pulmonibus, & naso, verumetiam in angustioribus & in ipsis etiam corporibus, veritatem habere depræhendatur. Et ex his sanè constat, tum ab initio medicamentorũ tractionem à natura promoueri, pellente videlicet ea quod superfluũ est, ex venis minoribus ad maiores & hinc ad ventrem: tum absoluta tractione, depelli pariter ab eadem & extra corpus deturbari tam medicaméta quàm succos, à quibus in eundem locum coeuntibus non mediocriter infestatur. Atque nisi purgationem tam

tam à natura sic expellente, quàm à medicamento trahente fieri dicamus, corruent equidem omnia, quæ tum à Galeno tum ab alijs de superpurgatione prudenter sancita sunt ac stabilita. Sed his missis eorum iam differentias & exempla proferamus. Cum itaq; medicaméta, quę purgantia dicuntur, sola succorũ vitiosorum tractione purgationem moliantur, sintque tria tantùm modò vitiosorum succorum genera quibus tractio purgatioque debetur, pituita nimirum, flaua bilis & melancholia: tum inde conficitur, triplex etiam esse medicamentorum purgantium genus, vnum, quod pituitam, aliud, quod flauã bilem, & tertium quod melancholiam euacuet, quorum rursus singulorum triplex à medicis ordo constituitur, benignorum vnus, alius malignorum, & tertius, mediocrium. Hinc, ex benignioribus, quæ pituitam purgant, sunt, Absynthium, hyssopus, mel coctum, mel rosaceum simplex, mentha, oxymel, simplex,

simplex, oinomel & thymus: ex mediocribus, Agaricus, hermodactylus, Myrobalani bellirici & chebuli, benedicta laxatiua, diaphænicon, mel rosaceum solutiuum, ex malignis, colocynthis, euphorbium, granum gnidium Trochisci Alhandal, & similia. Benigniora cholagoga sunt, aqua lactis, aqua expressionis cucurbitæ cum saccharo dulcorata, aqua granatorum, succus violarũ, aqua stæchadis, cassia, manna, tamarindi, El. de sebesten, diaprunum simplex, syrupi rosaceus, & violaceus, solutiui: Mediocria sunt Aloe, asarum, centaurium, Myrobalani flaui, Rhabarbarũ, daprunum solutiuum, Electuarium de psillio, de succo rosarum: maligna sunt diagrydium, scammoneũ, Tithymali cuiusdã vel cortex medius, vel planta pulverizata, vel secundum Biesium succus, & id genus alia. Melancholiam benignè ducũt, brassicæ decoctum, fumariæ vel infusio vel decoctio, lupulus, Ius galli decrepiti: mediocriter, Asari radix, epi-

T thymum,

gus: vnde Galenus, 7. aph. 37. quæ vomimus (inquit) è gula quidē & ventriculo, quæ verò extussimus, ex aspera arteria & pulmone feruntur. Sunt autem oesophagus & gula synonyma, duo scilicet vocabula partem eandē in corpore denotātia. Cum igitur ventriculū, aut partes illi vicinas ex quibus breues ad ventriculum & expeditæ sunt viæ, superuacuus humor infestat, qui per aluum facilè deturbari nequit, medicamentis vomitionem cientibus per oesophagum eliciendus is erit & euacuādus. De medicamentis istis loquēs Oribasius adhibendā esse dicit diligentiā, ne quę dātur ad vomitū ciēdum acerba sint & arida: sed dulciora partim & humidiora partim autē acriora quibus verbis innuit, pro vomitione facienda, proritandam esse facultatem expultricem acribus, & hebetandam retentricem ijs, quæ dilatant & humectant. Sunt autem ex hoc genere quædam mitia, quędam mediocria, quædam vehementia,

Purgant (inquit Fernelius libr. 5. meth. ca. 8.) vomitione alia blandè, vt atriplex & raphanus, alia mediocriter, vt asarū, alia molestè vt Elleborus: & eiusdem li. cap. 13. Raphanus (inquit) offensione nulla, vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit, peponis radix nulla etiam qualitate infensa ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat, vrtica his aliquāto acrior non è ventriculi modò capacitate sed ei quoq; vicinis partibus crassos humores euocat, ac facilè minimoq; labore vomitu pellit, Asarum vomitione validius quàm quæ nunc proposui, primò ventriculum, deinde vicinas & abditiores partes ex interuallis purgat, Iuglandis arboris, quum præsertim succo madet, decerptus medianus cortex arefactus tritusq; vomitionem ciet, sparthū maius vomitione pituitam & alios humores trahit, ventriculum tamen conturbat & aliquantum offendit, Balanus Myrepsica uentriculum visceraque con-

conturbat, & crassos ac lentos humores vomitione purgat, Elleborus albus mordet & vomitu tam violenter purgat, vt propè strangulet, vomitum quoq; ciét, sambucus, ebulus, ricinus lathyris & Esula, quæ tamen ijs propinanda nō sunt qui vel vomitioni non sunt faciles, & assueti, vel graciles, vel os habent vētriculi debile, pectus angustū, collum lōgum, vel tabe tussiuè facilè corripiuntur, quibus adnumerat Fallopius pusillanimes, nam in tali (inquit) euacuatione opus est audacia, quoniam violenta est euacuatio, & hac de causa, medici excipiunt pueros mulieres & senes, quia hoc genus hominum est pusillanime & debile, ita vt non toleret huiusmodi euacuationem.

Medicamenta quæ sudorem prouocant, & hydrotica seu sudorifica nominantur, habent (inquit Biesius) cum calore tenues partes, veluti moschus, ambarum, castorium, succus cyreniacus, anacardus, crocus, stæchas, anethū, ab-

rotanum, chamæmelum, melilotus, calaminthe, pulegium, ficus, lignum Indicum, cortex Iuniperi, ebuli, lentisci, radicis genistæ, flores stæchadis & rorismarini, præsertim si fuerint artificiosè attenuata: sic Theriaca stillatitia mirificè prouocat sudorē, & hęc quidē omnia non tantū morbi causam, humorē videlicet, in vaporem attenuant, sed referāt etiam poros cutis obstructos & astrictos, vt vapor exire valeat.

Medicamenta, quæ serosos humores & aquas ducunt hydragoga vocātur, & varia recensentur à Medicis, Agaricus, aqua psillij, aqua raphani, castoriū, cnicus, Ebuli succus, elaterium, Elleborus albus & niger, euphorbiū, flores genistę, Iris, lathyris, mezereon, opopanax, sagapenum, semen nigellæ, soldanella, succus ciclaminis, radicis bryoniæ, sambuci, Thapsia, turbith, & id genus alia, de quibus obseruandū, q monet Fernelius, nimirum, præter ebuli sambuciq; succum ex alijs nullū, aut pueris, aut senibus, aut imbecillis, aut prægnātib⁹, aut extenuatis,

tis, aut biliosis, aut febre morboue quopiam acuto correptis, aut æstuoso cœlo cõuenire: sed robustis duntaxat, qui frigidis diuturnisq; morbis tenẽtur, idque frigido, vel certè temperato cœli statu.

Medicamenta menses mouentia, 5. simp. 22. statuit Galenus, supra mediocritatem calida, non autem valenter desiccantia: qualia sunt (inquit) sabina & meũ, & iris, & calaminthe, & pulegium, tum dictamnum, asarum, costus, cassia, cynamomum, amomũ, Aristolochia, buniũ, & eius generis reliqua, quæ purgationum vteri retentiones absolutas, sanant. Et quãuis haud ignorauerit Galenus, quòd quemadmodum causę plures sint à quibus menses queunt supprimi, veluti 3. de sympt. caus. 4. & 5. aph. 57. manifestè docet, ita plures quoque sint eorum mouendorũ & euocandorũ rationes: nihilomin⁹ quoniã quę causis alijs aduersãtur, sub alijs nominib⁹ alibi declarauerat, vbi videlicet quib⁹ medicamẽtis aperiẽdũ, alterãdũ, attrahẽdũ,

corroborandum, aut id genus aliud agendum esse significauit, & supererat adhuc ratio qua sanguis crassus glutinosus viscidus & ad fluxioné segnis ac ineptus, redderetur fluxibilis & fluidus, quod in restitantibus mésibus quasi solis est maximè necessarium, ideo peculiari proprioq; nomine vocauit dicta iã medicamenta, menses mouentia, seu quod idem est medicamenta mensibus eliciendis congrua. Quæ lotium & vrinam proliciunt medicamenta, nõ valdè dissimilia sunt ijs, quæ menses prouocant: vnde Galenus 5. simp. 22. postquã medicamentorum menses mouétium exempla protulisset, ait talia quoq; vrinam promouere, sed hæc illis, hoc est, diuretica menses mouentibus esse tum calidiora, tum vehementius desiccantia: nã à diureticis, inquit eiusdem libri c. 13. non sanguis duntaxat extenuatur, sed & funditur ac secernitur, non secus atq; lac coagulatur, seroso videlicet ac tenui seorsim segregato, crasso verò in sese

sese coeunte. Siquidem quo facillimè ad sese attrahant renes quod in sanguine aqueum tenue ac serosum est, vtraq; hæc conferunt, nempe totius sanguinis primùm fusio, postea segregatio, quorum neutrum absq; valido calore peragi queat, quod autem insigniter est calidū valdè pariter desiccat. Exempla diureticorum ait Galenus esse semen apij, petroselini, fæniculi, dauci, agrioselini, smyrnij, & sanè ipsum quoque seseli, & ammi, & phu, & meon, & alarum, & acoron, quæ peculiariter (inquit ca. 22.) dicuntur vretica siue vrinam mouētia, non quia sola mouent vrinas, sed quia solas, & non etiam menses ac lac. Acsi diceret, etsi plura sint medicamentorum genera, quibus non incommodè potest interdum vrina promoueri, veluti, v. g. si meatus in vesica renibus aut vreteribus à causa quapiam coarctentur, ijs, quibus angustia tolli solet, pro causarū coarctantium varietate plurimum inter se differentibus, si virtus, aut hepatis

vel concoquens, vel expellens, aut renũ attrahẽs debilitetur, ijs, quæ renibus ac hepati robur addunt, si serositas, aut absumatur, aut alio feratur, ijs, quæ gignũt vrinæ cópiam, & ipsius ad alias partes transmissionem impediunt, si denique propter aliam aliquã causam vrina supprimatur, ijs, quę causam illam auferũt, hæc tamen quæ modò diximus & similia propriè diuretica nominantur, non quòd sola, sed quòd solas ducant vrinas, & causæ communiter occurrẽti lotiũq; sæpissimè sistenti, succorũ scilicet crassitiei lentorique resistant, ac serum ita præparent, vt copiosius ac celerius à renibus attractum ad vesicã deuoluatur. Atque natura quidem diureticorũ propriè dictorum hęc est, exemplis aliquot illustrata, plura verò reperiuntur apud practicos, de quibus sic statuũt Iuniores quidã, népè diuretica quædã esse mitissima, quædã mediocria, quædã validissima. Mitissima sunt Absynthiũ ponticũ, Althęæ semé, anagallis, artemisia, beta,

cappa-

capparis, caricæ, cortex rad. ononidis, enula, eupatorium, glycirrhiza, lupini, nux moſcata, ſpica tum Celtica tũ Indica. Mediocria ſunt, Alliaria, Amygdalæ amaræ, anethum, apium, aquæ thermales ſalſæ vel ſulphureæ, arum, aſarũ, baccæ lauri, caruum, daucus, eruca, fœniculum, Guaiacum, Iuniperus, naſturtiũ, ruta, ſaluia, Validiſſima ſunt, alelli, baccæ hederaceæ, cãtharides, cicadæ vſtæ, cymices, eryngij radices, oleũ aniſi, baccarũ Iuniperi, cynamomi, fœniculi, garyophyllorum, terebinthinæ, ſemẽ vrticæ maioris, & ſimilia quæ varijs inter ſe modis permiſta magnam proferent compoſitionum ſegetem.

Quæ calculũ reſpiciũt medicamẽta, duplicia ſunt, aliqua, namq; cõminuũt ipſum & frangunt, alia fractũ eijciunt. Hæc cum diureticis eadem planè ſunt, nam cũ diuretica ſint acria, veluti notat Galenus 5. ſimpl. 13. tum meatus vrinarios valenter expurgant, facultatẽ corporis expultricẽ irritãt, & inhærẽtes in vrinæ vijs arenulas eluũt, ac calculos ex arenu-

arenulis leuiter cōcretos (vt ait Fernelius 5.meth.25.) dissoluūt atq; diripiūt, non est igitur necessarium vt in ijs explicandis amplius desudemus: Illa verò qua qualitate polleant haud sanè constat apud authores. Aliqui namq; dicūt, quòd vel attenuent & incidant citra calorem, ac siccitatem insignem, vt acetū scilliticū, oxymel ex eodem cōfectum, succus limonum, succus oxalidis quam acetosam vocant, radix asparagi, rubi, graminis, & personatæ, Adiantū Asplenium betonica: vel asperitate sua superficiem abstergant & atterant, haud aliter quàm aspera duo duraque corpora collisa simul & attrita se comminuunt, vt vitrum combustum, ouorum testæ, milium solis seu lithospermon, terra vel melia vel chia, calculus ipse in potu exhibitus. Alij non fore credibile putātes, vt quippiam calculos duriores, qui malleorum ictibus vix cedunt, sua vel acrimonia dissoluat vel asperitate conterat, nisi prius, aut substantiā viscerís, ac partis

partis in qua lapis consistit, centuplo teneriorem & molliorem quàm est lapis, qui comminui debet, erodat & exedat, aut vias angustissimas, venas videlicet mesaraicas, & eas, quæ per hepatis substantiam disperguntur allisione vulneret, ea ferè damnât omnia, quæ iam recensita sunt, & id genus alia tanquàm quę citra noxam, lapidem, eius substantiam subeuntia, nec dissoluere valent nec deterere. Quarè sunt in ea sententia, quòd nephritica sola dicenda sint illa, quæ vapore quodam, alijs partibus innoxio, lapidique soli, per analogiam quandam, pernitioso, sic lapidem confringere, conterere, comminuereq́; valent, vt alteri rei cuipiam damnum nullum inferant, qualia sunt, (inquiunt) tecolithus, lapis Iudaicus, lapis lyncis, lapis nephriticus, lapis in cancrorum capitibus, spongijs, aut apri vesica repertus, maxilla lucij piscis, sanguis hyrci, puluis leporis vsti, puluis passerculi qui troglodites vocatur, fraga, milium solis

seu

seu lithospermon, gummi cerasorũ ac prunorũ, adiantum, eryngij radix, & alia quædam, quæ talem ex se vaporem emittere nata sunt, qui visceribus & vasis illæsis, ad lapidem perueniens ipsum perfringat, non aliã quidem ob causam quàm propter analogiam, quæ (veluti dicit Fracastorius libri sui de sympathia & antipathia cap. 11.) vel in communi principio, vel in alia quapiam circũstantia consistens, facit vt aliqua res agat in vnam tantummodò materiam, non autem in aliam quamcunq;. Si namq; fulmen, aurum in loculo, gladium in vagina, colliquet & confringat, nec vllã, vel loculo vel vaginæ, vim inferat, & argentum viuum in lignea pixide repositũ, pixidi non officiat, aurum aũt repositũ, & mollius efficiat & quodãmodo corrumpat: quid vetabit, quin medicaméta nephritica modò cõmemorata, partibus, quas pertranseunt, & in quibus lapis continetur, nullam penitus noxam adferentia, lapidem in renibus aut vesica contentum, confringere, conterere com-

comminuere?ſi præſertim conſideremus, vim illam frangẽdi lapides, à rebus craſſis ac noxijs, quibus inerat, ſeparatã, tenuem & innoxiam euadere, necnon à calore naturali, qui vel ſolus tum alias res admirandas, ac planè diuinas in corporibus efficit, tũ abſq; medicamentis lapides in paroxyſmis nõnunquã fœlici ter eijcit, adiuuari. Sed ex iſtis quinã rectius dixerint aliorũ eſto iudicium, ego verò, poſtquàm iã id quod ſuſceperã, ad finem vſq; perduxerim, & ſatis (vti ſpero) luculenter oſtenderim, qua ratione queãt, ad propoſitas à me quatuor claſſes, omnia medicamẽtorum genera nõ incommodè reuocari, videor inſtituto meo feciſſe ſatis: aut ſi quid adhuc deſideretur (nihil enim ſimul & inuentũ eſt, & perfectũ) quod maiorem huic tractationi lucem adferre poſſit: illud tẽtabo (Deo dante) ſuo tempore ſupplere, fœtumq; quem modò rudem ac nudum ſpectandum exhibeo, magis olim excultum & elegantem reddere conabor.

FINIS.